

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜ İSTİHDAMININ İNCELENMESİ:
2000-2018 YILLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malik AHMADZADA

**İşletme Ana Bilim Dalı
İnsan Kaynakları Yönetimi Programı**

Haziran, 2021

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜ İSTİHDAMININ İNCELENMESİ:
2000-2018 YILLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malik AHMADZADA

(Y1812.190001)

**İşletme Ana Bilim Dalı
İnsan Kaynakları Yönetimi Programı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erginbay UĞURLU

Haziran, 2021

ONAY FORMU

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Türkiye Bankacılık Sektörü İstihdamının İncelenmesi: 2000-2018 Yılları” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim./...../2021

Malik AHMADZADA

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim sırasında ve sonrasında göstermiş olduğu ilgiyle çalışmalarımı yönlendiren, araştırmalarımın her aşamasında yanımda olarak motivasyonumu sağlayan, bütün zorluklara rağmen bilgisini, tecrübesini ve en önemlisi sonsuz iyi niyetini her daim paylaşan değerli tez danışmanım sayın Prof.Dr. Erginbay UĞURLU'ya, minnettarlıkla birlikte çok teşekkür ederim. Son olarak, hayatım boyunca beni her anlamda destekleyen ve her zaman yanımda olan canım aileme sonsuz sevgi duyduğumu belirterek teşekkür ederim.

Haziran, 2021

Malik AHMADZADA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
2. İSTİHDAM KAVRAMI TEORİK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	6
2.1 Kavramsal Açıdan Açıklama	6
2.2 İşsizlik ve İstihdam Teorileri.....	8
2.2.1 Klasik İstihdam Teorisi.....	9
2.2.2 Marksist İstihdam Teorisi	10
2.2.3 Keynesyen Okul	11
2.2.4 Neoklasik İstihdam Teorisi	13
2.2.5 Monetarist İstihdam Teorisi	15
2.3 İstihdam Politikaları	17
2.3.1 Pasif İstihdam Politikaları	19
2.3.2 Aktif İstihdam Politikaları	20
2.4 Genç İstihdamı	20
2.5 Kadın İstihdamı	21
2.6 İstihdam Sorunları	24
3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM.....	27
3.1 Banka Tanımı	27
3.1.1 Banka Türleri	28
3.2 Bankacılık Tanımı	30
3.3 Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	30
3.4 Bankacılık Sektörde İstihdam	32
3.4.1 Bankacılık Sektörünün Genel Durumu	34
3.4.2 Bankacılık Sektöründe İstihdam Durumu	36
3.4.3 Bankacılık Sektöründe İşsizlik Sorunu	37
4. TÜRKİYE 'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM	40
4.1 Türkiye`de Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi.....	40
4.1.1 Osmanlı Bankacılık Dönemi	43
4.1.2 Ulusal Bankalar Dönemi	45
4.1.3 Kamu Bankalar Dönemi.....	46
4.1.4 Özel Bankalar Dönemi.....	48
4.2 Günümüzde Türkiye`de Bankacılık Sektörünün Yapısı	50
4.3 Bankacılık Sektöründe İstihdam Durumu	52

4.4 Bankacılık Sektöründe Krizlerin İstihdama Etkisi.....	55
5. UYGULAMA.....	58
6. SONUÇ.....	90
KAYNAKLAR	97
ÖZGEÇMİŞ.....	102

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİPP	: Aktif bir işgücü piyasası politikası
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KPMG	: Denetim, Vergi Ve Danışmanlık Hizmetleri
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1: Gençlerin işgücüne katılım oranları (yüzdelere) ve cinsiyet farkları (yüzde puanları), küresel ve alt bölge ve cinsiyete göre, 1999 ve 2019	21
Çizelge 2.2: Cinsiyete göre işgücüne katılım ve işsizlik oranlarındaki seviye ve eğilimler, 2009–21	23
Çizelge 2.3: 2010'dan 2020'ye küresel işsizlik oranı	25
Çizelge 2.4: 2016'nın 1. çeyreğinden 2020'nin 3. çeyreğine kadar dünya çapında bankacılık pazarının piyasa değeri (trilyon euro olarak)	33
Çizelge 3.1: Bilanço (Milyar TL)	51
Çizelge 3.2: Çalışan sayısı	52
Çizelge 3.3: Şube Sayısı	54
Çizelge 5.1: Akdeniz Bölgesi Temel İstatistikler	59
Çizelge 5.2: Akdeniz Bölgesi Korelasyon Tablosu	60
Çizelge 5.3: Batı Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler	62
Çizelge 5.4: Batı Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu	63
Çizelge 5.5: Batı Karadeniz Bölgesi Temel İstatistikler	65
Çizelge 5.6: Batı Karadeniz Bölgesi Korelasyon Tablosu	66
Çizelge 5.7: Batı Marmara Bölgesi Temel İstatistikler	68
Çizelge 5.8: Batı Marmara Bölgesi Korelasyon Tablosu	69
Çizelge 5.9: Doğu Karadeniz Bölgesi Temel İstatistikler	71
Çizelge 5.10: Doğu Karadeniz Bölgesi Korelasyon Tablosu	72
Çizelge 5.11: Doğu Marmara Bölgesi Temel İstatistikler	73
Çizelge 5.12: Doğu Marmara Bölgesi Korelasyon Tablosu	74
Çizelge 5.13: EGE Bölgesi Temel İstatistikler	75
Çizelge 5.14: EGE Bölgesi Korelasyon Tablosu	76
Çizelge 5.15: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler	78
Çizelge 5.16: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu	79
Çizelge 5.17: İstanbul Bölgesi Temel İstatistikler	80
Çizelge 5.18: İstanbul Bölgesi Korelasyon Tablosu	81
Çizelge 5.19: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler	82
Çizelge 5.20: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu	83
Çizelge 5.21: Orta Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler	85
Çizelge 5.22: Orta Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu	86
Çizelge 5.23: Ortadoğu Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler	87
Çizelge 5.24: Ortadoğu Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu	88

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Neoklasik istihdam teorisinin geometrik yorumu	15
Şekil 2.2: Küresel Bank sayıları 2019	35
Şekil 3.1: Çalışan sayısı	53
Şekil 3.2: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Banka Çalışanları	53
Şekil 5.1: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Akdeniz Bölgesi	58
Şekil 5.2: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Batı Anadolu Bölgesi	61
Şekil 5.3: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Batı Karadeniz Bölgesi.....	64
Şekil 5.4: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Batı Marmara Bölgesi.....	67
Şekil 5.5: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Doğu Karadeniz Bölgesi.....	70
Şekil 5.6: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Doğu Marmara Bölgesi	72
Şekil 5.7: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Ege Bölgesi.....	74
Şekil 5.8: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Güneydoğu Anadolu Bölgesi	77
Şekil 5.9: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-İstanbul Bölgesi	80
Şekil 5.10: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi.....	82
Şekil 5.11: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Orta Anadolu Bölgesi	84
Şekil 5.12: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Ortadoğu Anadolu Bölgesi	87

TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜ İSTİHDAMININ İNCELENMESİ: 2000-2018 YILLARI

ÖZET

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin, sosyal ve ekonomik yapılarının farklı olması işsizlikle mücadelede farklı politikaların uygulanmasına neden olmaktadır. Bankacılık sektöründe önemli istihdam sağlayan sektörlerden biridir. Bu nedenle bankacılık sektörünün geniş istihdam sağlaması ve çeşitli çözüm seçeneklerinden dolayı uzun süreli işsizliğin çözülmesinde etkili bir yöntem olduğu varsayılmaktadır. Çalışma bugünden geleceğe ilgili kurumların yapacağı uzun süreli işsizlere yönelik aktif istihdam politikalarına yarar sağlayabilecektir. Çalışmanın amacı, belirli teorik pozisyonları açıklığa kavuşturmak, işgücü piyasası mekanizmasının geliştirilmesi için yeni yönlerin bilimsel olarak kanıtlanması temelinde nüfusun istihdamını artırmak için spesifik metodolojik yaklaşımlar ve pratik öneriler geliştirmektir. Çalışmada 2000-2018 yıllarında bankacılık sektöründe istihdam durumunu incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde İstihdam Kavramı incelenmiştir. İşsizlik ve istihdam teorileri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bölümde istihdam politikaları incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü bankacılık kavramını açıklamaktadır. Banka tanımı, banka türleri, bankacılığın tarihsel gelişimi ile ilgili bilgiler bu bölümde verilmiştir. Bankacılık sektöründe işsizlik sorunu ile ilgili araştırma yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve bankacılık sektöründe istihdamla ilgilidir. Bu bölümde Türkiye’de bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi ve günümüzde Türkiye’de bankacılık sektörünün yapısı açıklanmıştır. Sektörün aktif büyüklüğünün ve dolayısıyla toplam istihdam hacminin ülke içinde çoğu bölgelerde gerçekleştirilebilecek bir hedeftir. Kısa vadede olan bazı kamusal önlem ve sektördeki istihdamın hızlı bir biçimde artırılması mümkündür. Sektör içinde istihdamın en önemli unsurlarından biri de şube sayısının artırılmasına teşvik edilmesidir. İstihdamın niteliğinin de yükseltilmesine ilişkin önlemlerin alınması sadece sektör için değil ülke içinde önemli katkılar sağlamaktadır.

Genel olarak tüm bölgeler için yapılan analiz sonuçlarının benzer sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Tüm ülke genelinde banka çalışan sayısının 2014 yılına kadar artış gösterdiği, sonraki dönemlerde ise teknolojiye bağlı gelişmelerden olan internet üzerinden yapılan işlemlerin artması sonucu istihdam düzeyinin azaldığı saptanmıştır. Tüm bölgelerde ATM sayısındaki artışın istihdam üzerinden olumlu bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Genellikle ele alınan değişkenlerin hemen hemen her bölgede istihdam üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu elde edilen bulgular içerisinde yer almaktadır.

Türkiye’nin 12 bölgesinde (Akdeniz, Batı Anadolu, Batı Karadeniz, Batı Marmara, Doğu Karadeniz, Doğu Marmara, Ege, Güneydoğu Anadolu, İstanbul, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Ortadoğu Anadolu) bulunan bankalar için 2000-2018 dönemi baz alınarak yapılan istihdam durumu araştırması sonucuna göre istihdamı en fazla etkileyen unsurlar ATM sayısı ve banka

kredileri olmaktadır. Banka sektöründe istihdamı artırmak ve optimal düzeyi sağlamak için bankaların söz konusu bu değişkenleri göz önünde tutarak uygun politikalar geliştirmesi ve bu politikaların etkin ve tutarlı bir şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İstihdam, İşsizlik, Bankacılık Sektörü, Türkiye*

INVESTIGATION OF TURKISH BANKING SECTOR EMPLOYMENT: 2000-2018

ABSTRACT

The fact that the development levels, social and economic structures of the countries are different causes the implementation of different policies in the fight against unemployment. It is one of the sectors that provide significant employment in the banking sector. For this reason, it is assumed that the banking sector is an effective method in solving long-term unemployment due to the wide employment and various solution options. The study will benefit the active employment policies for the long-term unemployed, which will be made by the relevant institutions from today to the future. The purpose of the work is to clarify certain theoretical positions, to develop specific methodological approaches and practical recommendations for increasing the employment of the population on the basis of scientific proof of new directions for the development of the labor market mechanism. In the study, it was aimed to examine the employment situation in the banking sector in the years 2000-2018. In the first part of the study, the concept of employment was examined. Information on unemployment and employment theories are given. In this section, employment policies are examined. The second part of the study explains the concept of banking. Bank definition, bank types, information about the historical development of banking are given in this section. A research has been carried out on the problem of unemployment in the banking sector. The third part of the study is about the development of the banking sector in Turkey and employment in the banking sector. In this section, the historical development of the banking system in Turkey and the structure of the banking sector in Turkey today are explained. The asset size of the sector and thus the total employment volume is a target that can be reached in most regions of the country. In the short term, it is possible to rapidly increase employment in the sector and to take some public measures. One of the most important elements of employment in the sector is to encourage the increase in the number of branches. Taking measures to increase the quality of employment provides important contributions not only for the sector but also within the country.

In general, it is clear that the analysis results for all regions produced similar results. It was demonstrated that the number of bank employees throughout the country increased until 2014, after which the employment level decreased due to an increase in internet transactions. The increase in the number of ATMs in all regions was found to have a positive effect on employment. In general, the variables discussed have a significant and positive effect on employment in almost every region, according to the findings. Based on the period 2000-2018, it includes banks located in 12 regions (Mediterranean, Western Anatolia, Western Black Sea, Western Marmara, Eastern Black Sea, Aegean, Southeastern Anatolia, Istanbul and Central Anatolia), the most affected factors in

employment are the number of ATMs and bank loans, according to the results of the employment status survey. To enhance employment and guarantee an optimal level in the banking sector, banks should develop adequate policies, taking account of these variables and implement them efficiently and consistently.

Keywords: *Employment, Unemployment, BankingSector, Turkey*

1. GİRİŞ

Çalışmanın amacı, belirli teorik pozisyonları açıklığa kavuşturmak, işgücü piyasası mekanizmasının geliştirilmesi için yeni yönlerin bilimsel olarak kanıtlanması temelinde nüfusun istihdamını artırmak için spesifik metodolojik yaklaşımlar ve pratik öneriler geliştirmektir. Çalışmada 2000-2018 yıllarında bankacılık sektöründe istihdam durumunu incelemek amaçlanmıştır.

Çalışmanın evreni Türkiye’de istihdamın analiz edilmesidir. Çalışmanın örneklemi ise bankacılık sektörü istihdamının incelenmesidir. Çalışma giriş bölümü, üç bölüm, sonuç ve kaynaklar bölümünden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde İstihdam Kavramı incelenmiştir. İşsizlik ve istihdam teorileri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bölümde istihdam politikaları incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü bankacılık kavramını açıklamaktadır. Banka tanımı, banka türleri, bankacılığın tarihsel gelişimi ile ilgili bilgiler bu bölümde verilmiştir. Bankacılık sektöründe işsizlik sorunu ile ilgili araştırma yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve bankacılık sektöründe istihdamla ilgilidir. Bu bölümde Türkiye’de bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi ve günümüzde Türkiye’de bankacılık sektörünün yapısı açıklanmıştır. Daha sonra bankacılık sektöründe istihdam durumunu ölçmek için uygulama gerçekleştirilmiştir.

Memiş vd. (2014), Ekonomik krizin Türkiye'deki işsizliğe etkisini incelemişlerdir. Bu çalışma, 2008–2009 ekonomik krizinin Türkiye'deki işsizlik üzerindeki etkilerini araştırmakta ve fırsat varsa çalışmak isteyecek ancak aktif olarak iş aramayan marjinal olarak bağlı olanları analize dahil etmiştir. Kadınların, tüm analiz dönemi boyunca marjinal olarak bağlı bir statüye sahip olma olasılıklarının erkeklerden daha yüksek olduğunu ve kriz sırasında, marjinal bağlanma sayısının kadınlar için erkeklerden çok daha hızlı arttığını bulmuşlardır. Çalışanların marjinal bağlanma ve işgücünün dışına çıkma geçiş olasılığı, erkeklere oranla kadınlar için önemli ölçüde daha fazla artmıştır. Elde edilen sonuçların önemli çıkarımları vardır. Konvansiyonel kriterler

kullanılarak, yükün bakımını bir başkasına veya bir kuruma kaydırma olasılıklarının çok sınırlı olduğu Türkiye'de kadınlar için çalışma veya iş arama motivasyonunun derecesini belirlemek mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bildirici vd., (2012), Türkiye'de işsizliğin kalıcı etkisini 1980-2010 dönemi yönünde analiz etmişlerdir. Çalışma, Türkiye'de 1980-2010 dönemi için ekonomik krizlerin işsizlik yaratan etkilerini ayrıntılı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, NewKeynesyen ekonominin Avrupa yakasında daha çok tartışılan histerez etkisi, işsizliğin sürekliliği çerçevesinde incelenecektir. Bu doğrultuda çalışma, krizin Türkiye ekonomisinde işsizlik yaratan etkilerinin histerezis etkisi ve kalıcılığı çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır. Türkiye'de 1980-2010 döneminde meydana gelen ekonomik krizler, işsizliğin devamına etkileri açısından değerlendirilmektedir. Bu amaçla TÜİK'in 1980-2000 dönemi hanehalkı işgücü anketlerine başvurulmuştur. 2000-2010 dönemi için yayınlanan TÜİK Hanehalkı işgücü anketleri, ekonomik krizin kalıcılık çerçevesini araştırmak için ayrıntılı olarak değerlendirildi. Dönem içinde incelenen veriler, toplam 4,7 milyon anket verisi olmak üzere yıllık olarak üretilmektedir. Çalışmanın ampirik kısmında anketlerden elde edilen veriler, en önemli faktörlerin belirlenmesi için faktör analizine tabi tutulmuştur. İkinci aşamada, frekans tabloları ve çapraz tablolar oluşturuldu. Araştırmanın temel bulguları, ekonomik krizlerin histerezis üzerindeki önemli etkilerinin önem taşıdığını ve bu etkilerin varlığının incelenen dönemde Türkiye'de işsizlik oranlarının artmasına neden olduğunu göstermektedir.

Uysal ve Alptekin (2009) 1980 ile 2007 yıllarını kapsayan büyüme ve işsizlik üzerine yapılan VAR analizinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Özellikle ekonomik büyümede meydana gelen artış ve azalışlarda etkilenmesi beklenen en önemli değişkenin istihdam olduğunun vurgulandığı çalışmada, belirlenen yıllarda meydana gelen yüksek büyüme rakamlarında dahi işsizliğin azalmadığı hatta bazı dönemlerde arttığı belirlenmiştir. İşsizlik ve büyüme arasında yapılmış olan Granger nedensellik ilişkisi sonuçlarında ise; beklenen ilişki olan büyümeden işsizliğe doğru bir ilişki değil, işsizlikten büyümeye doğru bir nedensellik bulunmuştur. Sonuç olarak ise, ekonomik olarak meydana gelen krizlerin işsizlik üzerinde bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiş ve istihdamsız büyüme olgusunun altı çizilmiştir.

Barışık vd. (2010) tarafından yapılan istihdam yaratmayan büyüme çalışmasında da literatürü destekler sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada azaltılamayan işsizliğin nedeni olarak verimlilikte meydana gelen artış, tarım sektöründe yaşanan çözümlerle birlikte bu sektörde istihdam sağlayan bireylerin de işgücüne katılma çabası, kadın işgücünde 82 meydana gelen artışlar, asimetrik bilginin varlığında meydana gelen artışlar ve ara eleman yetiştirme problemleri gösterilmektedir. Çalışmada işsizliğin azaltılamaması ile ilgili olarak dikkat çeken bir diğer bulgu ise yapısal dönüşümlerdir. Türkiye'nin önemli üretim ve ihracat sektörlerinden olan tekstil sektörünün emeğe dayalı yapısı, Çin'in teknoloji temelli yapılanması ile rekabet edememektedir. Teknoloji temelli tekstil sektörünün fiyat ve maliyetleri ile rekabet edemeyen Türk tekstil sektörü zamanla küçülmüş ve işsizlik artmıştır. Bir diğer husus ise, açılan süper marketlerin etkisiyle küçük esnafın rekabetten düşmesidir. Rekabetle mücadele edemeyen küçük esnaflar da işsizler ordusuna katılmıştır. Son dönemlerde enflasyon hedeflemesi için kullanılmakta olan yöntem, tüm makroekonomik göstergelerin enflasyona göre yapılandırılmasına sebep olduğu gerekçesiyle çalışma tarafından eleştirilmiş ve bu durumun istihdam artışının önüne geçtiği belirtilmiştir.

Ampirik analizde üç yöntem vardır ve bunlar grafiksel yaklaşım, tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon analizidir. Korelasyon analizinde değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için kullanılacak birim kök testi ve Granger nedensellik testini kullanılmıştır. Regresyon modelleri, hipotezi test etmek ve seriler arasındaki ilişkiyi görmek için kullanılacaktır. Ampirik anketten sonra, sonuç analiz edilirken, alınan sonuca göre tavsiye verilecektir. Bu analizlerin yapılması için gereken veriler Türk İstatistik kurumu ve Dünya bankası resmi sitelerinden alınacaktır.

İşsizlik problemi çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de büyüyen bir sorun haline gelmiştir. Küreselleşme, teknolojik gelişmeler, ülkenin gelişmişlik seviyesi, demografik yapısı ve sosyo-ekonomik durumu gibi nedenler ülkelerin işgücü piyasalarını buna bağlı olarak da işsizliği etkilemektedir. İşgücü piyasasında yaşanan olumsuz gelişmeler özellikle uzun süredir işsiz olan kişilerin sosyal, ahlaki ve ekonomik sorunlarının daha fazla derinleşmesine

neden olmaktadır. Bu sorunlar sadece bireylere değil ülkeye de ekonomik ve sosyal yönden zarar vermektedir.

Bankacılık sektörü, ülkenin ekonomik yaşamında kilit bir rol oynamaktadır ve çeşitli ekonomik kuruluşların ana nakit ödemeleri ve ödemelerinin yanı sıra bunların kredilendirilmesi, yatırımı ve finansmanının geçişini sağlamaktadır. Yurtiçi bankacılık sektörünün kurumsal temeli, Türkiye'nin kredi sisteminin bir parçası olan ticari bankalardan oluşmaktadır. Ödeme cirosunun artması ile bankaların yerleşim merkezleri olarak rolü artmakta, bankalar da hem büyük hem de küçük tasarrufları harekete geçirerek para sermaye birikim tabanını genişletmekte, yatırımlar yoluyla elde edilen fonları ve krediler sistemini ülke ekonomisinin gelişimine yatırmaktadır. Bankalar, borsanın aracıları olarak, menkul kıymetler ve yabancı para birimlerini satma ve satın alma haklarını kullanmaktadırlar. Ekonomik toparlanma aşamasında bankacılık hizmetlerine talep artmaktadır, bankacılık işlemlerinin hacmi artmaktadır, bankacılık sektörü ilerici bir gelişme aşamasına girer ve faaliyetlerinin ekonomik etkinliği artmaktadır: kâr büyür, bankacılık riskleri azalır ve bankaların para rezervleri artmaktadır. Bankacılık hizmetlerine olan talebin artması, emtia borsasının büyümesi, ticaret ve sanayi hacmindeki artışla doğru orantılıdır. Ekonominin herhangi bir yavaşlaması, hatta tahribatı ve finansal krizler, emtia-para ilişkilerinin ana katılımcısı olarak bankacılık sektörünün faaliyetlerini ve gelişimini olumsuz etkilemektedir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin, sosyal ve ekonomik yapılarının farklı olması işsizlikle mücadelede farklı politikaların uygulanmasına neden olmaktadır. Bankacılık sektörüne önemli istihdam sağlayan sektörlerden biridir. Bu nedenle bankacılık sektörünün geniş istihdam sağlaması ve çeşitli çözüm seçeneklerinden dolayı uzun süreli işsizliğin çözümlenmesinde etkili bir yöntem olduğu varsayılmaktadır.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda ele alınan tez altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konuyla ilgili genel bilgi vermek için giriş bölümü ele alınmıştır. İkinci bölümde istihdam kavramı teorik açıdan değerlendirilmiştir. Bu bölümde işsizlik ve istihdam teorileri ele alınmış ve uygun politikalar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde bankacılık sektöründe istihdam konusu ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise bankacılık sektöründe istihdam ve gelişimi Türkiye

ekonomisi açısından ele alınmıştır. Beşinci bölümde ise Türkiye'nin 12 bölgesinde yer alan bankalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda korelasyon analizi yapılmıştır. Son olarak ele alınan altıncı bölümde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve istihdamı artırmak ve optimal düzeye ulaştırmak için uygun politikalar tartışılmıştır.

2. İSTİHDAM KAVRAMI TEORİK AÇIDAN İNCELENMESİ

2.1 Kavramsal Açıdan Açıklama

Mevcut mevzuata uygun olarak, istihdam, kişisel ve kamusal ihtiyaçların karşılanmasıyla iç içe geçmiş, mevzuata aykırı olmayan ve kural olarak onlara kazanç, emek geliri getiren insanların faaliyeti olarak anlaşılmaktadır (Ayhan, 2013:20). İktisat bilimlerinde, istihdamın tanımında bir fikir birliği yoktur, bunun nedeni belki de bu sorunun esas olarak uygulamalı araştırma ve geliştirmedeki uzmanlar (istatistikçiler, planlamacılar, demograflar) tarafından ele alınmasıdır. Ancak çoğu bilim insanı istihdamı insan etkinliği olarak yorumlamaktadır.

İşgücünün aksine, istihdam bir faaliyet değil, bir çalışanın belirli bir işyerinde belirli bir işçi operasyonuna dahil edilmesine ilişkin insanlar arasındaki sosyal bir ilişkidir. Ancak bu tanımın birçok dezavantajı vardır. Birincisi, işe ve istihdama karşı çıkmak uygun değildir, çünkü her ikisi de emek yeteneklerinin gerçekleşmesidir. Çalışma yeteneğinin gerçekleşmesinin özü ve dış biçimi olarak emek ve istihdam birbirinden farklıdır. İkincisi, bir faaliyet olarak istihdamın içeriği sosyal biçimine karşı olamaz; bu, istihdamın sosyal biçimini maddi maddi içeriğinden mahrum etmek anlamına gelir (Balkan vd., 2016:22).

İstihdam, içerik ve yapı bakımından karmaşık olan bir ekonomik kategori olan yönetimin ekonomik unsurunun en önemli parçasıdır. İstihdam, sağlıklı nüfusun kişisel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve bir kural olarak onlara kazanç getirmesiyle ilişkili faaliyetidir.

"İstihdam" teriminin içeriği, hem insanların çeşitli sosyal açıdan yararlı faaliyetlere olan ihtiyacını hem de bu ihtiyacın karşılanma derecesini içerir. Sonuç olarak, nüfusun çeşitli sosyo-demografik gruplarının istihdam özelliklerini, çalışanların motivasyonunu, işgücü kaynaklarının yapısındaki değişiklikleri ve diğer faktörleri hesaba katmak gerektiğinden, nüfusun istihdam sorunları işsizlik sorunlarıyla örtüşmemektedir (Uysal, 2013:151). Tam ve

verimli istihdamın sağlanması amacı, işgücü verimliliğinde artış sağlamak, ihtiyaçlara uygun bir istihdam yapısı oluşturmak, üretimin sektörel ve bölgesel yapısını iyileştirmek ve sosyo-demografik faktörleri dikkate almaktır.

İstihdam edenler aşağıdakılardır (Kan, 2014:78):

- Ücret karşılığında çalışanlar,
- İş göremezlik, tatil, ileri eğitim, üretimin durdurulması nedeniyle geçici olarak devamsızlık;
- Ücretli bir pozisyon için atanmış veya onaylanmış;
- Silahlı kuvvetlerde hizmet etmek;
- İstihdam hizmeti doğrultusunda okuyanlar da dahil olmak üzere okullarda ve diğer eğitim kurumlarında okuyan sağlıklı yurttaşlar.

Nüfusun muhasebeleştirilmesi için pratik ihtiyaç, istihdam türlerinin belirlenmesini gerektirir. Böylece, tam, üretken ve özgürce seçilmiş istihdam arasında ayırım yapmaktadırlar. Üretken istihdamın temel anlamı aşağıdaki gibidir. Herhangi bir iş sosyal olarak kabul edilebilir değil, yalnızca iki önemli gereksinimi karşılayan bir iş olarak kabul edilebilir. Birincisi, istihdam, işçilere insan onurlu yaşam koşulları sağlayan bir gelir sağlamalıdır. İkincisi, üretken istihdam, kayıtlı istihdamla karşılaştırılır. İkincisinin özel bir durumu- işsizliği önlemek için fazla çalışanların sürdürülmesi veya kayıtlı işlerin yaratılması- devletin politikası, her bir kişinin çalışmasının ekonomik olarak uygun ve toplum için mümkün olduğunca üretken olmasını sağlamaya katkıda bulunmalıdır (Taymaz, 2010:41).

Serbestçe seçilmiş istihdam, kişinin kendi çalışma yeteneğini (işgücü) elden çıkarma hakkının yalnızca sahibine ait olduğunu varsayar, yani çalışanın kendisine. Bu ilke, her çalışanın istihdam ve işsizlik arasında seçim yapma hakkını garanti eder. Yukarıdaki istihdam türleri, toplumun sosyo-ekonomik ilerlemesi için elverişli koşullar yaratan, nüfusun işe ve işe olan ihtiyacı arasındaki nicel ve nitel dengeyi yansıtmaktadır.

Nüfusun istihdamının etkili olduğu düşünülebilir, bu da sosyal üretkenlikteki artış temelinde toplumun her üyesi için iyi bir gelir, sağlık, kişisel gelişim ve eğitim ve mesleki düzeyde bir artış sağlamaktadır. Bu nedenle, etkili istihdam,

ekonomik açıdan- insan kaynaklarının en rasyonel kullanımı ve sosyal açıdan- çalışan bir kişinin çıkarlarıyla en eksiksiz örtüşme olarak karakterize edilebilir. Etkili istihdama ulaşmak, istihdam reformunu gerektirir (Başlevent, 2015:98).

Tam ve etkili istihdamın birleştirilmesi, işçi ve işveren özgürlüğünü, çalışma ilişkileri alanında katı devlet düzenlemelerinin kaldırılmasını, istihdam biçimleri açısından emeğin esnekliğini, çalışma sürecinin örgütlenmesini ve emek faaliyetlerinde modası geçmiş yasakların kaldırılmasını gerektirir. Öte yandan, emek dünyasındaki piyasa ilişkileri, işverenlerin, kullanılan işgücünün niceliğine ve niteliğine kendileri karar verme ve üretim açısından gereksiz olanları işten çıkarma hakkını ifade eder.

2.2 İşsizlik ve İstihdam Teorileri

Şu anda istihdam ve işsizlik sorunları, işgücü göçü dünyadaki en acil sorunlar arasında yer almaktadır. İşsizlik, bir piyasa toplumunun temel sosyal sorunlarından biridir. İlk olarak, kamu kaynaklarının yetersiz kullanıldığını ve ikinci olarak, nüfusun bir kısmının çok düşük parasal gelire sahip olduğunu göstermektedir. İşsizlik, ekonomik olarak gelişmiş ülkeler için karmaşık ve ciddi bir sorundur. Sosyal sorunların ve sosyal gerilimin ağırlaşmasına ve suçun artmasına neden olur. İş kaybı, kişi tarafından şiddetli stresin eşlik ettiği zihinsel bir travma olarak algılanır. Nüfusun belirli bir istihdam düzeyini sürekli olarak sürdürmek, asırlık piyasa geleneklerine rağmen herhangi bir ülkenin hükümeti için zor bir sorundur. Pazar yönelimli ülkelerde, esas olarak kalıcı ve biçim ve araçlarda esnek olan belirli etki ölçütlerinin uygulanması temelinde bir istihdam düzenlemesi politikası yürütülmektedir. Nüfusun daha tam ve verimli istihdamını sağlamak, herhangi bir demokratik hükümetin en önemli görevlerinden biridir. (Ataman, 1999:125)

İktisat literatüründe "gönüllü" ve "istemsiz işsizliğin" birkaç tanımı olmasına rağmen, genellikle basit bir ayrım uygulanır. Gönüllü olan işsizlik kavramı, kişinin kararlarına ait edilir, aksine gönülsüz olan işsizlik kavramı, kişilerin bulundukları sosyo-ekonomik çevre (piyasa biçimi, devletin müdahalesi ve toplam talep seviyesi de dahil) sebebiyle var olmaktadır. Bu kavramlarla, sürtünmeli işsizlik kavramının çoğu isteğe bağlıdır çünkü bireysel arama davranışını yansıtır. Gönüllü olan işsizlik kavramı, düşük ücret veren işleri

kabul etmeyen çalışanları kapsamaktadır, aksine istemsiz olan işsizlik kavramı, ekonomik açıdan oluşan kriz, endüstriyel açıdan yaşanan düşüş, şirketlerin iflas etmesi ya da kurumsal açıdan yeniden yapılanma sebebiyle işten atılan çalışanları kapsamaktadır. (Gündoğan, 2003:14)

Öteyandan, döngüsel işsizlik, yapısal işsizlik ve klasik işsizlik doğası gereği büyük ölçüde istemsizdir. Bununla birlikte, yapısal işsizliğin varlığı geçmişte işsizlerin yaptığı tercihleri yansıta bilir ve klasik (doğal) işsizlik işçi sendikaları veya siyasi partilerin yaptığı yasal ve ekonomik seçimlerden kaynaklanabilir. Enaçık gönülsüz işsizlik vakaları, ücretlerin ayarlanmasına izin verildiğinde bile işsiz işçilerden daha az boş kadroya sahip olanlardır ve bu nedenle tüm boş pozisyonlar doldurulsa bile, bazı işsiz işçiler yine de kalacaktı. Makroekonomik güçler mikroekonomik işsizliğe neden olduğundan, bu durum döngüsel işsizlikle olur, bu da geri sıçrayabilir ve bu makroekonomik güçleri şiddetlendirebilir (Tansel, 2012:5).

2.2.1 Klasik İstihdam Teorisi

Klasik istihdam teorisi iki varsayıma dayanmaktadır: (Gediz, 2018:66)

Bir ekonomideki toplam harcama seviyesi genellikle tam istihdamdaki üretim hacmine eşittir. Tam istihdam- tüm çalışma çağındaki nüfusun iş taleplerini karşılamak için yeterli sayıda işin mevcudiyeti gerekmektedir.

Genel harcama seviyesi tüm endüstriyel ürünlerin satın alınması için geçici olarak yetersiz kalırsa, piyasa düzenleme mekanizmaları otomatik olarak devreye girer- fiyatlar ve ücretler değişir. Onların yardımıyla, istihdam, çıktı ve reel gelir düzeyini düşürmeden ekonomi dengeye getirilir.

Klasik teoriye göre, uzun dönemde istem dışı işsizlik imkansızdır, işgücü piyasasındaki rekabet ve ücretlerin esnekliği tarafından dışlanır. Neoklasik modelin izin verdiği tek işsizlik türü sürtünmeli (geçici) işsizliktir; bu hem iş değiştiren hem de ilk kez işe başlayan insanların iş aramak için harcadıkları zamanın neden olduğu sürtünmeli (geçici) işsizliktir.

Ekonomistler- piyasa düzenleme mekanizmalarının eyleminin otomatizmasını varsayan klasikler, tam istihdamı elde etmek için devletin ekonomik süreçlere müdahalesini haksız bulmaktadırlar. Piyasa ekonomisinin kendi kendini

düzenleme mekanizmalarının etkisi altında, tam istihdamın uzun bir süre boyunca "tek başına" sağlandığına inanırlar. Devletin ekonomi üzerindeki herhangi bir etkisi sadece yararsız değil, hatta zararlıdır çünkü piyasa dengesinden sapmaya neden olur ve ekonominin verimliliğini azaltır.

Klasik istihdam teorisi, yalnızca işgücünün %30-40'ına ulaştığı az gelişmiş ülkelerde değil, aynı zamanda kriz sırasında çalışma çağındaki nüfusun %20-30'una ulaştığı en gelişmiş ülkelerde uzun vadeli işsizlik gerçeğiyle gelişmektedir.

2.2.2 Marksist İstihdam Teorisi

Klasik istihdam teorisinde, yalnızca bir üretim faktörü olan emek hesaba katılır. Aynı zamanda sermaye, klasik iktisatçılar tarafından hafife alınan eşit derecede önemli bir üretim faktörüdür. Bu üretim faktörlerinin her ikisini de dikkate alan istihdam teorisi, Marx (1818-1883) tarafından Kapital (1867) adlı eserinde önerilmiştir. Marx iki tür sermaye tanımladı. Değişmeyen sermaye, üretim araçlarının değeridir ve değişen sermaye, emek gücünün değeridir, ücretlerin toplam miktarıdır. Değişmeyen sermaye ve değişken sermaye terimleri, emeğin tek değer kaynağı olduğu ve emeğin yarattığı değerın harcanan emek zamanıyla orantılı olduğu ve kullanılan fiziksel kaptanın değerine bağlı olmadığı, Marksizmin temel postülatını yansıtmaktadır. Başka bir deyişle, kapitalistin emek maliyetleri, üretim sürecinde arttığı için değişkendir, sermaye edinim maliyetleri ise üretim sürecinde değişmez, yani kalıcıdır. Marx, sermayenin sabit ve değişken parçalara bölünmesini, sermayenin organik yapısı olarak adlandırdı.

Marksist istihdam teorisindeki emek talebi, sermayenin hacmine ve onun içindeki değişen sermaye oranına bağlı olan değişen sermayenin değerine eşittir. Bilimsel ve teknolojik ilerleme, Marx'a göre, sermayenin hacmi ve organik yapısı üzerinde şu etkiye sahiptir: (Etöz, 1999:147)

- a) şirketteki kaptanın toplam hacmi artmaktadır;
- b) Değişken sermayenin toplam sermaye içindeki payı azaltılır;
- c) Değişken sermaye oranındaki azalma, toplam sermaye hacmindeki artıştan çok daha yüksek bir oranda gerçekleşir. Sonuç olarak, bir toplumdaki değişen

sermaye miktarı zamanla azalır. Buna göre işgücü talebi de azalmaktadır. Marx'ın belirttiği gibi, ek sermaye arayanların neden olabileceği emek talebindeki artış, makinelerin üretken gücünün artması nedeniyle işten çıkarılmış işsizler tarafından etkisiz hale getirilir.

Ortalama sermaye artışı ihtiyacına kıyasla artık olan bir nüfus, Marxgörec, fazla veya ek çalışan nüfus olarak adlandırdı. "Nispeten fazla nüfus" terimini kullanan Marx, istihdam teorisi ile klasik istihdam teorisi arasındaki temel farkı vurguladı. Klasik iktisatçılar toplumdaki sermaye miktarına bakılmaksızın nüfus sorunlarını inceledikleri için, Marx'a göre teorilerindeki fazla nüfus "kesinlikle gereksizdir". Soyut nüfus yasasının yalnızca bitkiler ve hayvanlar için var olduğunu, ancak insan topluluğu için olmadığını belirtti. (Biçerli, 2004:147)

Marx, göreceli aşırı nüfusun dört biçimini değerlendirdi: akışkan, gizli, durgun ve yoksulluk. Değişken bir biçimde aşırı nüfus, ekonomik döngünün aşamasına bağlı olarak, işçilerin çekildiği ve ardından sermaye tarafından itildiği modern sanayi merkezlerinde mevcuttur. Nüfusun bir kısmının her an kentsel proletaryanın saflarına katılmaya hazır olduğu ve bu dönüşüm için en uygun koşulları beklediği tarımda gizli aşırı nüfus mevcuttur. Durgun aşırı nüfus, düzensiz istihdam edilen işçiler için tipiktir. Bunlar, özellikle ev eksenli çalışanları içerir. Fakirlik (Latince yoksul), görece aşırı nüfusun en düşük tabakasıdır; dilencileri ve ailelerini, suçluları, yetimleri, engellileri vb. içerir. (Kurnaz, 2015:14)

Fazla çalışan nüfus, işsizlerin endüstriyel yedek ordusunu oluşturur. Durgunluk döneminde, aktif işçi ordusuna (ekonomide istihdam edilen işçiler) baskı yapmaktadır ve aşırı üretim döneminde tüm talepleri sınırlar. Marx'a göre, göreceli aşırı nüfus, arz ve talep yasasının işlediği arka plandır. Emeğin toplumsal zenginliği ve üretken gücü ne kadar büyükse, yedek sanayi ordusu ne kadar büyükse, yoksulluğun o kadar büyük olduğunu savundu. Bu önermeye Marx, kapitalist birikimin mutlak, evrensel yasası adını verdi. (Murat,2013:14)

2.2.3 Keynesyen Okul

Keynes'in teorisinin önemli bir ayrımı, ekonomik ajanların rasyonel davranışı klasik kavramının çürütülmesidir. Keynes, eylemleri kesinlikle rasyonel olan, mantıksal hesaplamalara ve ekonominin hem şu anki hem de gelecekteki

durumu hakkında eksiksiz bilgiye sahip olmaya dayanan Ekonomik Adam modelini gerçekçi bulmuyordu. Keynes, Stockholm Okulu ekonomistleri ve Knight tarafından ortaya atılan fikirleri kullandı ve buna göre insanların eylemleri, gelecekteki ekonomik çevre hakkındaki fikirlerine dayanmaktadır. Bu fikirler çok kusurludur ve bu nedenle insanların davranışları rasyonel bir ideal olmaktan uzaktır. Bu bağlamda Keynes, "hayvan ruhları" adını verdiği irrasyonel davranış temellerinin önemine işaret etti. Onun bakış açısına göre, piyasa katılımcıları eylemlerinde rasyonel hesaplamadan ziyade içgüdü, tutku, iyimserlik veya karamsarlık tarafından yönlendirilir. (İbicioğlu, 2012:74)

Keynes'e göre ekonominin geleneksel denge modelini ihlal eden bir diğer faktör de paradır. Klasik ve klasik olmayan okullar her zaman paranın sözde tarafsızlığından yola çıkmış, onları yalnızca meta mübadelesine atan bir "perde" olarak görmüştür. Stockholm okulunun temsilcilerini izleyen J.M. Keynes, paranın ekonominin aktif bir unsuru olduğuna dikkat çekmektedir. İlk olarak, para piyasasının durumu fiyat göstergelerini etkiler, bu da piyasa sinyallerinin bozulmasına ve ekonomik birimlerin yönelimlerinin bozulmasına (nominal ve gerçek değerlerin oranı sorunu) yol açabilir. İkincisi, para, ekonomiden tasarruf biçiminde fon çıkışı için bir fırsat yaratır, bu da üretim kapasitelerinin yetersiz kullanımına ve nihayetinde bir krize yol açar. (Haliloğlu, 2011:147)

Bildiğiniz gibi, neoklasik teori, tüm kaynakların sınırlı olduğu ve iktisatçının görevinin bunların dağıtımı için en verimli seçeneği seçmek olduğu varsayımından hareket eder. Keynes bu tezi gözden geçirir ve teorisini kaynakların tam olarak işgal edilmediği bir durumun analizi üzerine inşa eder. Özellikle, onlara işsizliğin nedenlerine dair yeni bir yorum verilir. İşsizliğin neoklasik okulun savunduğu gibi sadece sürtüşme veya yapısal olmadığını, aynı zamanda zorlandığını da savunmaktadır. İşgücü piyasasında yarı zamanlı istihdam, ekonomide yarı zamanlı istihdam ve diğer üretken kaynaklarla birleştirilir. Sonuç olarak, kaynak kıtlığı durumunun uygunsuz olduğu ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar ekonomik analizin görevini değiştirir. Önemli olan, kaynakların tam olarak kullanılmasını sağlamaktır (Kanca,2012:41). Yukarıdaki faktörlerin tümü, yani insan davranışının belirsizliği, parasal faktörün etkisi ve eksik istihdam durumu, ekonomideki denge güçlerinin etkisini ihlal etmektedir.

Sonuç olarak, ekonominin dengeden sapma konusunda istikrarlı eğilimler vardır ve piyasa bu eğilimlerle tek başına baş edemez.

Keynesyen teorinin temelini oluşturan sorun, kaynakların eksik istihdam edilmesiyle ilgilidir. Bu konu 30'lu yıllarda son derece ilgiliydi. XX yüzyıl, kriz döneminin ekonomik gerçekliğine karşılık geldiğinden, yüksek bir işsizlik seviyesi, üretimde keskin bir düşüş ve sonuç olarak düşük üretim kapasitesi istihdamı eşlik etti. Keynes, istihdam sorunlarının klasik yorumundan saptı. Geleneksel olarak, işsizlik ya sürtünmeli ya da gönüllü olarak görülmüştür. İstihdam düzeyinin işgücü piyasasında işgücü arz ve talebinin dengesini belirleyen noktada ücretlerin büyüklüğü ile düzenlendiğine inanılıyordu. Bu nedenle, istihdam düzeyini düzenleme sorunu hiçbir zaman gündeme getirilmemiştir. 1930'lardaki durum, sürtünme ya da gönüllülük özelliklerine girmeyen son derece yüksek bir işsizlikle karakterize edildi. Neoklasikçiler, sorunun temel olarak sendikaların ücret düzeyini abartan ve dolayısıyla işgücü talebini azaltan politikası olduğunu savundu (İbicioğlu, 2012:21). Düşük istihdamla mücadele için bir önlem olarak, emeğin fiyatının düşürülmesi önerildi, bu da firmalardan gelen emek talebinde ani bir artışa yol açacaktı. Ayrıca, düşük bir ücret seviyesinin üretimde daha yüksek karlılık sağlayacağına, tasarrufların ekonomideki payının artacağına, sermayeye olan faiz oranının düşeceğine ve dolayısıyla yatırım hacminin artacağına inanılıyordu. Yatırım büyümesi, yeni işlerin yaratılmasına yol açacak ve bu da yine istihdam artışı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olacaktır. Keynes farklı bir konsept ortaya attı. Düşük üretim seviyeleri nedeniyle istemsiz işsizlik olduğunu savundu. Ekonomi bir depresyon (üretimin durması) durumunda olduğunda, endüstriyel kapasitenin eksik kullanımı istihdamda büyük bir düşüşe yol açar. Keynes, üretim faaliyetini canlandırmak için istihdam sorununu çözmede ana görevi düşündü. Ve bu sorunu çözmeye yardımcı olabilecek bir önlem, etkin talebi teşvik etmektir. (Alper, 2005:63)

2.2.4 Neoklasik İstihdam Teorisi

Neoklasik istihdam teorisi, işgücü piyasası denge modeline dayanmaktadır. Dolayısıyla klasik ve Marksist teorilerin aksine mikroekonomik bir karaktere sahiptir. İstihdam sorununa neoklasik yaklaşım, tüm işgücü piyasalarının ortak bir değerlendirmesini içerir. Bu durumda analizin karmaşıklığı, işçilerin bir

piyasadan diğesine geçmesidir, bu da istihdam olgusunun herhangi bir izole piyasada incelenemeyeceği anlamına gelir. Birbiriyle bağlantılı iki işgücü piyasası olduğunu varsayalım, birinci piyasada işçi sıkıntısı yaşanmaktadır ve ikincisinde fazlalık var. Zamanla, bazı çalışanlar bir pazardan diğesine geçecek ve bunun sonucunda aşağıdaki durumlardan biri gelişebilir: (Aksoy, 2012:63)

Her iki piyasada denge;

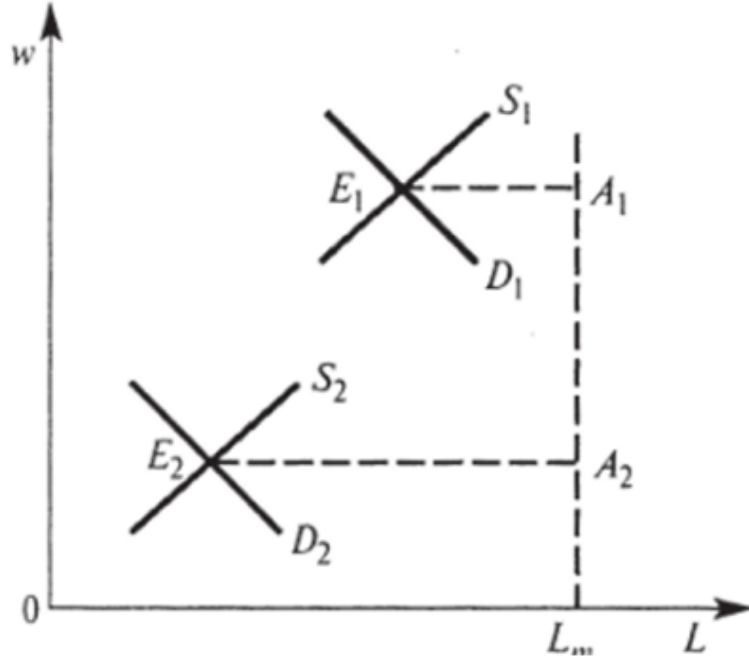
- Birinci piyasada denge, ikinci piyasada işçi fazlası;
- Birinci pazarda işçi sıkıntısı, ikinci pazarda denge vb.

Neoklasik teori çerçevesinde, istihdam olgusu, tüm işgücü piyasalarının aynı durumda olduğu durumda en eksiksiz şekilde tanımlanmaktadır:

a) Denge. Bildiğiniz gibi, istihdam edilen işçi sayısı işgücü piyasasının denge durumunda maksimum değerine ulaşır (Şekil 1). Bu nedenle, tüm işgücü piyasalarının dengede olduğu durumda, istihdam edilen toplam işçi sayısı maksimumdur. Dahası, istihdam edilen toplam işçi sayısı, sağlıklı çalışan nüfusun toplam sayısından önemli ölçüde daha az olabilmektedir. Bununla birlikte, bu durumda işsizlik resmi olarak yoktur. Gerçekte, "işgücü piyasası dengesi" kavramı, işsiz işçilerin emeğini denge fiyatından satmaya isteksiz olduklarını ima eder. Bu nedenle, işsiz olarak kabul edilemezler;

b) işçi sıkıntısı. Tüm işgücü piyasalarında fiili ücret oranının denge değerinden düşük olduğu durumda, ekonomide işçi açığı vardır;

c) fazla işçi. Tüm işgücü piyasalarında fiili ücret oranının denge değerinden yüksek olması durumunda, ekonomide işsizlik ortaya çıkar.

Şekil 2.1: Neoklasik istihdam teorisinin geometrik yorumu

Kaynak:

https://studme.org/146399/menedzhment/neoklassicheskaya_teoriya_zanyat.

Bu nedenle, neoklasik istihdam teorisi çerçevesinde, işsizliğin ana nedeni aşırı tahmin edilen (denge düzeyine göre) ücret oranıdır. İşgücü piyasalarında bir denge durumunda, işsiz nüfus, bu sosyal grubun son derece yüksek sayıda ve son derece düşük ücretlerle bile işsizlere ait değildir. İşçiler gönüllü olarak çalışmayı reddettikleri için, işsizlik doğal ve devlet müdahalesi gerektirmeyen “adil” bir olgudur. Neoklasik doktrine göre, piyasanın "görünmez eli" uzun vadede işsizliği otomatik olarak ortadan kaldıracaktır. (Aksoy, 2012:65)

2.2.5 Monetarist İstihdam Teorisi

Parasalcılık, neoklasik yöne ait olan modern ekonomideki en etkili trendlerden biridir. Ekonomik yaşam fenomenlerini esas olarak para dolaşımı alanında meydana gelen süreçler açısından incelemektedir. "Parasalcılık" terimi, 1968'de Karl Brunner tarafından modern literatüre tanıtıldı.

Başlangıçta, parasalcılık, parasalcılığın önde gelen temsilcilerinin bazı çalışmalarının başlıklarıyla onaylanan anti-Keynesçilik ile tanımlandı. Parasalcıların lideri Milton Friedman (1912 doğumlu) ve destekçileri, Keynesyen makroekonomik teori ve ekonomi politikasının eleştirisiyle eş

zamanlı olarak, milli gelir düzeyini ve döngü teorisini belirleyen parasal teori geliştirdiler. Parasalcılığın etkisinde ve popüleritesinde sonraki büyüme, özellikle ekonomi politikasının geliştirilmesinde ana teori olarak kabul edildiği Birleşik Devletler ve Büyük Britanya'da, enflasyonist süreçlerin şiddetlenmesi ve bunların devlet üzerindeki etkileri ile ilişkilidir. Ekonomi. Varlığının otuz yılı aşkın bir süredir, parasalcılık etkisini genişletti ve bazı değişikliklere uğradı. Ekonomik düzenlemenin etkinliği, devletin ekonomik yaşamdaki rolü gibi ekonomik sorunları çözebilecek evrensel bir genel ekonomik doktrinin rolünü iddia etmeye başladı. Parasalcılık, temsilcileri tarafından, özellikle para arzının büyümesini kontrol etmeyi amaçlayan bir para politikası olarak geniş çapta desteklenmektedir. (Borotav, 2006:25)

60'larda- 70'lerin başında, yeni bir modern yeni muhafazakarlık eğilimi ortaya çıktı- parasalcılık. Oluşumu Chicago okulu çerçevesinde gerçekleşti. Başlangıçta, parasalcılık, parasalcı teorisinin önde gelen temsilcilerinin (G. Johnson'ın "Keynesyen Devrim ve Monetarist Karşı Devrim" adlı kitabı) bazı çalışmalarının başlıklarıyla onaylanan anti-Keynesçilik ile özdeşleştirildi. Parasalcıların lideri Milton Friedman (1912 doğumlu) ve destekçileri, milli gelir düzeyini ve döngü teorisini belirleyen parasal teori geliştirdiler. Parasalcılığın, özellikle ekonomi politikasının geliştirilmesinde ana teori olarak kabul edildiği ABD ve Büyük Britanya'da, etkisinde ve popüleritesinde sonraki artış, enflasyonist süreçlerin şiddetlenmesi ve bunların devletin durumu üzerindeki etkileri ile ilişkilidir (Bulutay, 1995:123).

İlk kez, parasalcı kavramı 1969-1970'te Başkan R. Nixon yönetiminde ABD Cumhuriyet hükümeti tarafından test edildi. Parasalcı fikirlerin zaferi, Amerikan ekonomisini istikrara kavuşturma kavramı ve ABD'nin enflasyonu zayıflatmasına ve doları güçlendirmesine izin veren "Reaganomics" idi. Parasalcılık fikirleri, parayı piyasa ekonomisinin ana unsuru olarak ele alan nicel para teorisine dayanmaktadır. Bu teoriye göre, dolaşımdaki para arzı fiyat seviyesi üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bu, paranın talebi ve buna bağlı olarak üretim ve istihdam hacmi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmak da dahil olmak üzere ekonomik süreçleri yönetme işlevini yerine getirdiği anlamına gelir. (Zaim, 1997:85)

Genelleştirilmiş parasalcılık, ekonomik analizde paranın rolüne özel önem verilen teorilerdir. Para, analizin ana unsuru, ekonomik tahminin temeli ve devletin ekonomik politikasının temel aracı olarak kabul edilir. Parasalcılık, 30-40'lı yıllarda gelişmiş ülkelerde yaşanan ekonomik süreçlerde parasal faktörlerin uzun bir cehalet dönemine bir tür tepkiydi. Parasalcılık stratejisi, genel "neoklasik canlanma" e, 1999:25ğilimi ile çakıştı. Parasalcı yaklaşım, piyasaların rakipler olduğu ve piyasa rekabeti sisteminin tam istihdamla üretme eğiliminde olan istikrarlı, kendi kendini düzenleyen bir sistem olduğu gerçeğine dayanmaktadır (Yüceol, 2007:145). Kaynakların optimal kullanımı ile dinamik bir denge durumu ile karakterizedir.

Piyasa rekabetinin fiyatlarda ve ücretlerde esneklik sağladığı klasik iktisat teorisine dayanan parasalcılar, Keynes'in inandığı gibi, toplam harcamalardaki dalgalanmaların üretim ve istihdam düzeyini değil, malların ve kaynakların fiyatlarını etkilediğine inanırlar. Bu temelde parasalcılar, devlet müdahalesine tabi olmamak kaydıyla piyasa sisteminin makroekonomik istikrar sağladığını savunmaktadırlar. Onlara göre devlet, tekelleri desteklemek için önlemler almak, asgari ücret oranları belirlemek vb., Fiyatların ve ücretlerin esnekliğini artırmakta ve sonuç olarak piyasa ekonomisinin istikrarı sağlama yeteneğini zayıflatmaktadır (Seyitoğlu). Sonuç olarak, kamu sektörü kısıtlanmalıdır.

Parasalcıların analizinin ana amacı para ve dolaşımdaki para miktarıdır. İlk ifade, para için istikrarlı bir talep olduğu, ancak kredi kurumlarının öznel kararlarına bağlı olan istikrarsız bir para arzı olduğudur. Bu nedenle, dolaşımdaki para arzının değerindeki ani değişiklikler bir dengesizlik kaynağı olabilmektedir. Para arzının talebin üzerindeki fazlası enflasyona neden olur. Sayıları toplumun ihtiyaçlarından azsa, kriz mümkündür.

2.3 İstihdam Politikaları

İşsizlikle mücadele iki şekilde yürütülmektedir. İlk yöntem, işsizlik riskinden kaçınmak için önlemlere ve düzenlemelere atıfta bulunan aktif istihdam politikaları denir. Bu politikalar çok yönlü ekonomik ve mali tedbirler ve tasarruf, yatırım ve istihdam ilişkileri için etkili ve uzun vadeli politikalar ve kararlardır. İkinci yöntem, sosyoekonomik bir risk oluşturan işsizlikten kaynaklanan gelir kayıplarını geçici bir süre için karşılayan kurumsal yapılar

oluşturmaktır. Bu kurumsal yapılar, işsizlerin yeni bir iş buluncaya kadar veya yeni sektörlerde istihdam edilmelerini sağlayacak eğitimlerini tamamlayana kadar gelir kayıplarını da karşılayarak gelirlerinin sürekliliğini sağlamaktadır (Çetin, 2007: 27). Türkiye'de ekonomik kriz döneminde, işsizliğin önlenmesi ve işsizliğin neden olduğu sorunların giderilmesi amacıyla istihdam teşvik paketleri ile aktif ve pasif istihdam önlemleri eş zamanlı olarak uygulamaya konmuştur. İşgücü piyasasına yönelik tedbirler arasında işverenlere yönelik istihdam teşvikleri ve İŞKUR üzerinden verilen mesleki eğitim ön plandadır.

Kadın ve gençlerin işe alınmasını ve elde tutulmasını teşvik etmek amacıyla, 5673 sayılı Kanun Mayıs 2008'de yürürlüğe girmiştir. Kanun, 18 yaş üstü kadınlar (yaş sınırı olmaksızın) ve erkekler için sosyal güvenlik primlerinin işveren payına Mayıs 2008 ile Mayıs 2010 arasında işe alınan (18-29 yaş) İşsizlik Sigortası Fonu (UIF) tarafından beş yıllık bir süre için kapsamıştır. İlk yıl yüzde 100'den başlayarak, sübvansiyon ikinci yılda %80'e, üçüncü yılda %60'a, dördüncü yılda %40'a ve beşinci yılda %20'ye düşmektedir. Ayrıca, işveren katkı payı oranı 1 Ekim 2008 tarihinden itibaren 5 puan düşürülmüştür.

İşverenlere sağlanan diğer teşvikler aşağıdaki gibidir; 50 ve daha fazla çalışanı olan işletmelere uygulanan %1 eski hükümlü ve %2 terör mağduru çalıştırma yükümlülüğü kaldırılmıştır. %3 engelli çalıştırma yükümlülüğü devam etmekle birlikte, özürliüler için sosyal güvenlik katkı payının işveren payının Hazine Müsteşarlığı tarafından karşılanması öngörülmüştür. 500 veya daha fazla çalışanı olan firmaların spor tesisi sağlama yükümlülüğü kaldırıldı; işyeri sağlık ve güvenlik birimi ve işyeri hekimi sorumluluğu altında sağlık hizmetlerinin dış kaynak kullanımına izin verilmiştir. Söz konusu istihdam teşvik paketi kapsamında işsizlere işsizlik sigortası ödemeleri %11 artırılmış ve işsizlik sigortası kapsamı genişletilmiştir. (Yüceol, 2007:147)

Şubat 2009'da çıkarılan 5838 sayılı işgücü piyasası Kanunu, kriz ortamlarında kısa dönemli istihdam ödeneğinden yararlanma şartlarında iyileştirmeler sağlamıştır. Ayrıca 5763 sayılı Kanunla 29 Haziran 2009 olarak belirlenen teşviklerin başlama tarihi 5838 sayılı Kanunla Haziran 2010'a uzatılmıştır.

Ağustos 2009 tarihli 5921 sayılı Kanun, bazı istihdam teşvikleri getiren diğer bir yasal düzenlemedir. Bu Kanuna göre sosyal güvenlik katkısının işveren tarafından en düşük prim matrahı üzerinden hesaplanan kısmı İşsizlik Sigortası

Fonu tarafından 6 ay süreyle ödenir. Mevzuat ayrıca, işsizlik ödeneğinden yararlanan kişilerin 1 Ekim 2009 tarihinden itibaren işe yerleştirilmeleri halinde, işveren ve işçilerin sosyal güvenlik katkı payları ile genel sağlık sigortası katkı paylarının, kalan işsizlik hakkı süresi boyunca İşsizlik Sigortası Fonu tarafından ödenmesini öngörmektedir. Böylelikle ilk defa işverenin sosyal güvenlik katkı payı ile birlikte işçinin payı da Fon tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Mevzuat, işsizlerin bir an önce yeniden istihdam edilmesini ve böylelikle işsizliğin Fon kaynakları üzerindeki etkilerinin azaltılmasını amaçlamıştır. (Bulutay, 1995:123).

Ek istihdam teşvikleri, Nisan 2009'daki ortalama işçi sayısı ile birlikte 31 Aralık'a kadar işe alınanları kapsarken, 5951 sayılı Kanun ile yardım süresi 31 Aralık 2010 tarihine kadar uzatılmıştır.

Temmuz 2009'da yürürlüğe giren 2009/15199 sayılı Yatırımlara Devlet Desteklerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı, Hazine tarafından yeni istihdam edilenler için sosyal güvenlik primi işveren payının belirli bir süre için karşılanmasına imkân tanımıştır. Yeni Teşvik Paketi kapsamında 1. bölgedeki yatırımlara iki yıl süreyle işveren hissesi sosyal güvenlik primi desteği sağlanacak. Söz konusu süre bölgelere göre kademeli olarak artırılarak 4. bölge için yedi yıla çıkarılmıştır.

2.3.1 Pasif İstihdam Politikaları

Pasif istihdam politikası (pasif işgücü piyasası politikası), işsizliğin olumsuz sonuçlarını hafifletmek için alınan önlemlerin bir listesidir (işsizlik yardımı ödemeleri, maddi yardım, ödemeler ve konut ve toplumsal hizmetler için ek ödemeler, vb.).Devlet, nüfusun istihdam sorunlarına özel önem vermek zorundadır.Devlet politikasının işgücü piyasasının düzenlenmesinde, çalışma alanında meydana gelen süreçlerin izlenmesinde, gelişimlerinin tahmin edilmesinde önceliği, öncelikle kriz olgusunun ortaya çıkmasını önlemeyi ve işgücü piyasasındaki gerilimleri gidermeyi hedeflemelidir. Gelir ikamesi sağlayan işgücü piyasası önlemleri genellikle pasif işgücü piyasası politikaları olarak adlandırılmaktadır.

2.3.2 Aktif İstihdam Politikaları

Aktif bir işgücü piyasası politikası (AİPP), işgücü arz ve talebi arasındaki etkileşimi etkileyen bir dizi düzenleyici önlemdir. OECD bağlamında, aktif işgücü piyasası politikaları, işsizlik parası alanların aktif olarak iş arama veya istihdam veya eğitim programlarına katılma çabalarını yoğunlaştıran "yeniden canlandırma" kavramı ile giderek daha fazla ilişkilendirilmektedir. Bu tür politika araçları genellikle kamu istihdam servisleri (ve özel kurumlar) tarafından sağlanır ve iş arama fırsatlarını iyileştirmek için işsizleri hedef almaktadır (Bölüm 5'te gösterildiği gibi). Ölçek büyütme mekanizması, eğitime veya diğer programlara katılım temelinde faydaların sağlanmasını içerir. Genel olarak, çabaları yoğunlaştırma stratejileri arasında bireysel eylem planları ve işsizlerin düzenli olarak raporlanması, çabalarının sürekli izlenmesi; yararlanıcılara iş yönlendirmeleri ve motivasyonu artırma, becerileri geliştirme ve istihdam fırsatlarını genişletme programları. Daha geniş anlamda, aktif işgücü piyasası politikaları, örneğin ücret düzenlemesi ve ücret takviyeleri, bayındırlık işleri programları ve girişimcilik için teşvikler yoluyla çalışanları işlerinde tutmaya yönelik tedbirleri de içerebilir. Buna ek olarak, politika, gençler gibi uzun vadeli işsizlik ve depresyon yaşayan nüfusları hedeflemektedir. Aktif işgücü piyasası politikalarının kapsamı ve çeşitlilik açısından kapsamı, ülkelerin gelir seviyeleri yükseldikçe daralmakta, bu da ülkelerin karşı karşıya olduğu finansal fırsatlar ve kısıtlamaları yansıtmaktadır.

2.4 Genç İstihdamı

Dünya çapında her on gençten dördü işgücüne katılmaktadır, yani çalışmaktadır ya da işsiz olsa da alt bölgeler arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Katılım en yüksek yüzde 52,6 ile Kuzey Amerika'da, onu sırasıyla yüzde 48,9 ve yüzde 48,2 ile Latin Amerika ve Karayipler ve Sahra altı Afrika izlemektedir. En düşük gençlik katılım oranları, gençlerin sadece yüzde 27'sinin işgücüne katıldığı Kuzey Afrika ve Arap Devletlerinde görülmektedir.

Çizelge 2.1: Gençlerin işgücüne katılım oranları (yüzdelere) ve cinsiyet farkları (yüzde puanları), küresel ve alt bölge ve cinsiyete göre, 1999 ve 2019

Bölge	Alt bölge	1999			2019			Cinsiyet farkı (erkek-kadın)	
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	1999	2019
Dünya		53.1	62.2	43.7	41.2	49.1	32.8	18.5	16.2
Afrika	Kuzey Afrika	35.4	50.5	19.8	27.5	38.2	16.3	30.6	21.9
	Sahra Altı Afrika	53.3	55.6	51.0	48.2	50.5	46.0	4.6	4.5
Amerika	Latin Amerika ve Karayipler	54.3	66.7	41.9	48.9	57.9	39.6	24.8	18.3
	Kuzey Amerika	62.7	65.1	60.3	52.6	53.0	52.1	4.8	0.9
BAE	Arap Emirlikleri	33.6	53.3	12.8	27.7	45.6	8.3	40.5	37.3
Asya	Doğu Asya	67.0	67.3	66.6	45.2	46.5	43.8	0.7	2.7
Pasifik	Güneydoğu Asya ve Pasifik	57.6	64.7	50.4	47.4	54.5	39.9	14.3	14.6
	Güney Asya	44.9	65.0	23.1	31.6	47.4	14.2	41.9	33.2
Avrupa ve Merkezi Asya	Kuzey, Güney ve Batı Avrupa	47.9	51.6	44.1	43.8	46.1	41.4	7.5	4.7
	Doğu Avrupa	41.9	45.9	37.7	32.2	35.9	28.3	8.2	7.5
	Orta ve Batı Asya	46.4	56.2	36.4	43.0	52.6	33.0	19.8	19.7

Kaynak: ILO modelledestimates, 2020

Bu eşitsizliklere rağmen, 1999 ile 2019 arasında işgücüne katılım oranlarında evrensel bir düşüş yaşanmıştır. Küresel katılım oranı bu dönemde neredeyse 12 puan düşerek yüzde 53,1'den 41,2'ye düşmüştür; işgücündeki toplam genç sayısı buna bağlı olarak 568'den 497 milyona gerilemiş, bu dönemde genç nüfus fiilen 1 milyardan 1,3 milyara yükselmiştir. Kadın yetişkinlerin işgücüne katılım oranı birçok alt bölgede artmış olsa da hem genç kadınlar hem de erkekler dünya çapında işgücü piyasasına katılımda bir düşüş yaşamıştır. Gençler, eğitim, aile sorumlulukları, hastalık veya sakatlık ve cesaretsizlik (mevcut iş olmadığına inanarak) gibi çeşitli nedenlerle işgücü piyasasının dışında olabilmektedir.

2.5 Kadın İstihdamı

Küresel olarak, 15 yaş ve üstü kadın ve erkeklerin işgücüne katılım oranı uzun vadeli düşüşünü sürdürmektedir; son on yılda 1,4 puan düşüşle 2018'de yüzde

61,8 oldu. Kadınların katılım oranındaki düşüş erkeklerinkinden daha yavaş olmuş ve bu da cinsiyet farkının biraz daralmasına neden olmuştur. Bu eğilimler hem gençler arasında eğitime katılımındaki hem de ölçeğin diğer ucunda yaşlı işçilerin emeklilik tercihlerindeki değişikliklerden kaynaklanan yaşam döngüsü boyunca farklı kalıpları yansıtmaktadır. Bununla birlikte, ana bulgu, dünya çapında ortalama olarak kadınların işgücü piyasasına katılma olasılığının erkeklere göre çok daha az olduğu yönündedir. 2018'de yüzde 48,5 olan kadınların küresel işgücüne katılım oranı erkeklerin yüzde 26,5 altındadır (tablo 2). 1990'dan bu yana, bu fark %2 puan daraldı ve düşüşün büyük kısmı 2009'a kadar olan yıllarda gerçekleşti. 2009'dan beri yavaşlayan iyileşme oranının 2018–21 döneminde durması beklenmektedir ve hatta muhtemelen tersine çevirerek, son on yılda işgücü piyasasına erişimde toplumsal cinsiyet eşitliğinde sağlanan nispeten küçük gelişmeleri potansiyel olarak çürütebilmektedir (TUIK, 2019).

Bu küresel eğilimin temelinde, gelişimin farklı aşamalarında ülkeler arasında kadınların işgücü piyasasına erişiminde önemli farklılıklar bulunmaktadır. Erkekler ve kadınlar arasındaki katılım oranları, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde daralmakta, ancak 2018'de 30,5 yüzde puanı olan gelişmekte olan ülkelerde 2009'dan bu yana 0,5 yüzde puan artarak büyümeye devam etmektedir. Bu eğilim öngörülmektedir. Kadınların katılım oranları erkeklerden daha hızlı düşeceği için 2021'e kadar devam edecek. Katılım oranlarındaki genişleyen cinsiyet uçurumu, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların işgücü piyasası fırsatları açısından erkeklere yetişmekten hâlâ çok uzak olduğunu gösterse de bu ülkelerdeki artan sayıda genç kadının resmi eğitime kayıtlı olduğu gerçeğini de yansıtmaktadır. Aslında, 1990'ların başından bu yana, gelişmekte olan ülkelerde 15 ila 24 yaş arasındaki gençlerin katılım oranlarındaki cinsiyet eşitsizliği genişlerken, eğitime erişimdeki cinsiyet farkları önemli ölçüde azaldı. İşgücü piyasasına katılımındaki toplumsal cinsiyet uçurumları özellikle Arap Devletleri, Kuzey Afrika ve Güney Asya'da büyüktür ve esas olarak bu bölgelerdeki kadınların işgücü piyasasına son derece düşük katılım oranları nedeniyle yakın gelecekte geniş kalması beklenmektedir. Bu eğilimin temelinde, kısıtlayıcı cinsiyet ve kültürel normlar nedeniyle, bu

ülkelerdeki kadınların ücretli iş arama seçenekleri açısından daha kısıtlı oldukları endişesi bulunmaktadır (ILO, 2017).

Çizelge 2.2: Cinsiyete göre işgücüne katılım ve işsizlik oranlarındaki seviye ve eğilimler, 2009–21

BÖLGE	İşgücüne katılma oranı (yüzdelere) ve cinsiyet farkı (yüzde puan)					İşsizlik oranı (yüzdelere) ve kadın-erkek işsizlik oranı				
	Erkek	Kadın	Gap (Erkek- Kadın)			Erkek	Kadın	Gap (Erkek- Kadın)		
	2018	2018	2009-18	2018	2018-21	2018	2018	2009-18	2018	2018-21
Dünya	75.0	48.5	↓	26.5	↑	5.2	6.0	↑	1.2	↑
Gelişmiş olan ülkeler	81.1.	69.3	↓	11.8	↑	4.6	6.1	↓	1.3	↑
Gelişmekte olan ülkeler	76.1	45.6	↑	30.5	↑	5.2	6.1	↑	1.2	↑
Kuzey Afrika	71.9	21.9	↓	50.0	↓	9.1	19.5	↓	2.2	↑
Sahra Altı Afrika	74.0	64.7	↓	9.3	↓	6.4	8.2	↓	1.3	↑
Latin Amerika ve Karayipler	77.1	51.5	↓	25.6	↓	6.8	9.5	↓	1.4	↑
Kuzey Amerika	67.9	55.8	⇒	12.1	↓	4.6	4.4	↑	1.0	↓
Arap Devletleri	77.2	18.9	↑	58.3	↓	6.8	16.3	↑	2.4	↓
Doğu Asya	74.7	59.1	↑	15.6	↑	4.8	4.2	↑	0.9	↑
Güneydoğu Asya ve Pasifik	79.4	56.5	↓	22.8	↓	3.5	3.3	↓	0.9	⇒
Güney Asya	79.0	27.6	↓	51.4	↑	3.7	5.2	↑	1.4	↓
Kuzey, Güney ve Batı Avrupa	63.4	51.6	↓	11.9	↓	7.9	8.2	↑	1.0	⇒
Doğu Avrupa	67.0	51.8	↑	15.2	↓	5.6	4.9	⇒	0.9	⇒
Orta ve Batı Asya	73.5	45.1	↓	28.4	↓	8.0	9.4	↑	1.2	↓

Kaynak: ILO, 2020

Tersine, birçok gelişmiş ülkede kadınların katılım oranları kademeli olarak erkeklerinkine yaklaşmaktadır. 2018'de 15,6 yüzde puanıyla (gelişmekte olan

lkeler arasında gözlemlenen rakamın neredeyse yarısı), bu grup ülkelerdeki katılım oranlarındaki cinsiyet farkı 1990'dan beri kaydedilen en düşük seviyededir; Bazı ülkelerde, özellikle Güney Avrupa'da geniş kalmasına rağmen, 2021 yılına kadar daralması beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde son birkaç on yılda elde edilen ilerlemenin çoğu, buralarda kadın ve erkeklerin olduğu gerçeğine bağlanabilir ve ülkeler neredeyse eşit eğitim başarılarına sahiptir ve kadınlar ücretli işe ilişkin daha az kısıtlayıcı sosyal normlarla karşı karşıyadır (ILO, 2017). Kamu politikaları da önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, iş-yaşam dengesini, ücretli izin ve eşdeğer işe dönme haklarını ve çalışan ebeveynler için uygun fiyatlı ocuk bakım hizmetlerini geliştirmeyi amaçlayan aile destek politikalarının katılım oranlarının yükselmesine önemli katkı sağladığı bilinmektedir. (Thvenon, 2013:145). Bununla birlikte, birçok gelişmiş ülkede cinsiyete dayalı ücret eşitizliklerinin kalıcı olduğuna dair kanıtlar, kadınların artan işgücü piyasasındaki varlığına rağmen iş kalitesinde devam eden cinsiyet farklılıkları sorunlarının altını çizmektedir. Kadınlar, bazı gelişmiş ülkelerde erkeklerinkini bile geride bırakan beşerî sermaye düzeylerini (eğitim ve deneyim) nemli ölçüde iyileştirdiğinden, yeni araştırmalar, işverenlerin ayrımcı davranışları gibi kadınların karşılaştığı kalıcı ücret cezasını açıklayabilecek başka faktörlere işaret etmektedir. Örneğin işe alma ve terfi uygulamaları (Grimshaw ve Rubery, 2015:66).

2.6 İstihdam Sorunları

Modern dünyada, küresel ekonomik kriz bağlamında, nüfusun istihdam sorunu önem taşımaktadır. İşgücü piyasası modern ekonomide çok önemli bir rol oynamaktadır. Oldukça karmaşık bir dağıtım mekanizması olarak, çalışanları işyerine bağlamaktadır. Böylece hem verimliliği hem de büyüme oranlarını ve ekonominin diğer birçok parametresini etkilemektedir. İşsizlik oranı, bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyinin önemli bir göstergesidir. İşsizlik oranı, işgücü piyasasının temel göstergelerinden biri olan ekonomik bir göstergedir. Toplumdaki işsiz vatandaşlar ile düzenli işi olanlar arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır.

Uluslararası alışma rgt (ILO), küresel istihdam eğilimleri hakkında yıllık bir rapor yayınladı. Uzmanlar, 2019 yılına kadar dünyada 11 milyon daha fazla

işsizinin olacağını tahmin etmektedir. Önümüzdeki beş yıl küresel ekonomi için zor olacak: Düşen enerji fiyatları büyümesinde yavaşlamaya ve zenginler arasındaki uçuruma yol açacak ve yoksullar yıldan yıla büyümektedir.

Çizelge 2.3: 2010'dan 2020'ye küresel işsizlik oranı

	İşsizlik oranı
2020	5.42%
2019	5.4%
2018	5.39%
2017	5.57%
2016	5.67%
2015	5.64%
2014	5.63%
2013	5.77%
2012	5.77%
2011	5.8%
2010	5.92%

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/279777/global-unemployment-rate/>
İstatistik, 2010'dan 2020'ye kadar küresel işsizlik oranını göstermektedir. 2020'de küresel işsizlik oranı yüzde 5,42 oldu.

Önümüzdeki beş yıl içinde, dünya çapında 11 milyon insan muhtemelen iş bulma sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedir. ILO'ya göre, 2014 yılında dünyada 201 milyon işsiz insan vardı (küresel ekonomik krizin başladığı 2008'den 31 milyon daha fazla), o zaman 2019'da bu sayı 212 milyonu aşmıştır. Uzmanların tahmin ettiği gibi, 2015'te 3 milyon insan daha iş aramak zorunda kalmış ve sonra işsizler ordusu dört yıl boyunca istikrarlı bir şekilde büyümüştür- her yıl 8 milyon. Bu kadar çok sayıda işsiz için istihdam sorununu çözmek için 2019'a kadar en az 280 milyon iş yaratmak gerekmiştir.

Doğu Asya ise tam tersine bu soruna bir çözüme doğru ilerlemektedir. Bu bölgedeki korumasız istihdamın payı 2007'de %50,2 idi ve 2019'da %38,9'a düşüş gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, Çin'deki ekonomik büyüme yavaşlamaktadır: 2013'te %7,7'ye ve 2014'te- zaten %7,4'e ulaştı. Sonuç olarak, işsizlik oranı artmakta: 2010'da nüfusun %4,2'si, 2014'te- % 4,7'si işsiz kalmıştır.

Zengin ve yoksul arasında büyüyen uçurum, raporun vurguladığı bir başka sorundur. Gelir eşitsizliği açısından, gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelere yaklaşmaktadır. Ancak ikincisi bir miktar ilerleme göstermektedir: orada zengin

ve fakir arasındaki uçurum giderek daralmaktadır. Önümüzdeki beş yıl içinde, bazı ülkelerdeki eşitsizlik, en zengin %10'un toplam gelirin %30 ila %40'ına sahip olacağı noktaya ulaşabilirken, en yoksul %10 yalnızca yaklaşık %2 olarak kalmıştır. Özellikle işsiz gençlerin sayısının arttığı ülkelerde hükümet yetkililerine olan güvenin azalması ve yüksek sivil kargaşa riski. 2014 yılında, iş bulmada sorun yaşayan 15 ila 24 yaş arasındaki kişilerin sayısı %13'e (yaklaşık 74 milyon) ulaştı ve gelecek yıllarda artması beklenmektedir.

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİDAM

3.1 Banka Tanımı

Banka bir finansal aracıdır ve bir borçlu ya borç paravererek parayadır, böylece bankanın bilançosunda buna karşılık gelen bir mevduat yaratır. Bankacılık sistemi, devlete finansal açıdan hizmetler sunan kurumlar grubu ya da ağıdır. Bu şirketler, belirli ödeme sistemi işletmekten, kredi sağlamak, mevduat almaktan ve yatırımlara yardımcı olmak gibi eylemleri kapsamaktadır. Kişilere ve firmalara borç sağlama çalışmaları doğrudan borçlanma yoluyla da sermaye piyasaları aracılığıyla dolaylı şekilde hayata geçirilebilir. Teknolojinin ortaya çıkması ve tüm iş alanlarına nüfuz etmesinden sonra, bankaların sorumluluğu müşterilere daha iyi, hızlı ve her yerde hizmet sunarak daha fazla para ve dolayısıyla kar yaratabilmesi için artırılmaktadır. Bankacılık işi cari ya da mevduat hesabından para alma, tüketiciler tarafından alınan ya da ödenen çekleri ödeme ve tahsil etme, tüketicilere avans verme işlerini kapsar ve Kurumun Bankacılık Yasası amaçları doğrultusunda belirleyebileceği diğer işleri içermektedir. Bankacılık işi şunları içermektedir: genel kamu parasından cari, mevduat, tasarruf veya talep üzerine veya belirli günler içinde veya bu süreden daha kısa bir çağrı veya ihbar süresi ile geri ödenebilen diğer benzer hesaplardan almak ve müşteriler tarafından çekilen veya ödenen çeklerin ödenmesi veya tahsil edilmesi. Bankacılık süreçlerinin otomasyonu günümüzün gereğidir ve bankaların tüm şubelerinin Bilgi iletişim teknolojisi ile ağına bağlanması, operasyonun maliyetini düşürmek için gereklidir. Bankacılık fonksiyonları, farklı hesaplar arasında para işlemlerini içerdiğinden ve farklı taraflar arasında elektronik para işlemlerine ve ödemelere ihtiyaç duyan elektronik ticaretin avantajları nedeniyle, güvenlik ve özgünlük mevcut bankacılık işlemlerinin çok önemli özellikleridir. Bankaların işlevi şunları içermektedir: (Aithal, 2016:120)

(1) Müşteriler için çek veya cari hesaplar yapılarak, müşteriler tarafından bankada çekilen çekleri ödeyerek ve müşterilerin cari hesaplarına yatırılan çekleri tahsil ederek paranın ödenmesi.

(2) Bankalar ayrıca RTGS, Banka havaleleri veya telgraf havalesi ve otomatik para çekme makineleri (ATM'ler) gibi diğer ödeme yöntemleriyle müşteri ödemelerine olanak tanımaktadır.

(3) Bankalar, vadeli hesaplara yatırılan fonları kabul ederek, vadeli mevduat kabul ederek, banknot ve tahvil gibi borçlanma senetleri ihraç ederek borç almaktadırlar.

(4) Bankalar, müşterilere cari hesaplar üzerinden avans vererek, taksitli krediler vererek, menkul kıymetler ve diğer borç verme yöntemlerine yatırım yaparak borç vermektedirler.

Bankaların bireysel bankacılık ve işletme bankacılığı olmak üzere iki tür ürünü vardır. Bankalar, daha fazla mevduat çekmek ve daha iyi getiri elde etmek ve dolayısıyla daha fazla kar elde etmek için gerçek müşterilere ödünç vermek için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Bir banka, faiz, işlem ücretleri ve finansal tavsiyeler dahil olmak üzere çeşitli farklı yollarla gelir elde edebilir. Geleneksel olarak en önemli yöntem, müşterilere ödünç verdiği sermayeye faiz uygulamaktır. Banka, mevduatlar ve diğer fon kaynakları için ödediği faiz seviyesi ile borç verme faaliyetlerinde uyguladığı faiz seviyesi arasındaki farktan kar elde eder (Morgan, 1994:22). Böyle bir genel bankacılık sistemi hedefine dayalı olarak, ideal bankacılık sistemi kavramı geliştirilmiştir. İdeal banka, ideal bankacılık karakterine sahip bir sistemdir.

3.1.1 Banka Türleri

Literatürdeki bankaların kategorileri ve türleri (formları) ve uluslararası bankacılık uygulamalarını karşılayan aşağıdaki ana banka türleri: Mülkiyetten sonra Sahipliğe bağlı olarak aşağıdaki banka türlerini tanımlayabilir:

a. Bir kişiye veya bir gruba ait sermayeye sahip özel bankaların karakteristik özelliği. Tamamen işleyen ilk banka türleri para değiştiriciler ve tefeciler olarak başladı. Özel bankaları alan ana biçim, sermayesi belirli bir mezheple birkaç bölüme bölünmüş olan ve eylem adı verilen limited şirkettir (şirket). "Kurumsal iş organizasyonu biçiminin temel avantajı, sahipler için sorumluluğu sınırlandırmaktır. Kaybedebileceğiniz tek şey ilk yatırımdır. Yatırımcılara abone olan hisse sermayesi, şirket için riski azaltmak, bir iş organizasyonu biçimi olarak, En uyarlanabilir işletme biçimi olan büyük yatırım şirketi,

sermaye çekerek hızlı büyüme "(Pîrvu, 2005:133). Banka yönetimi üzerindeki etki hissedarlar toplantısı ile kendini göstermektedir ve sahip olunan hisse sayısı ve miktarına bağlıdır. Kâr dağıtımı, her bir hissedarın sahip olduğu hisse sayısına bağlıdır. Yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin seçimi, onay veya bakiyeler, temettülerin sermaye büyüklüğü, birleşme ve sermaye artırımına ilişkin kararlar olağan ve olağanüstü genel kurul toplantılarında alınmaktadır.

b. Devlet bankaları "topraklarında bulunan Devletin sahip olduğu tüm özkaynakların belirleyici özelliğine sahiptir. Çoğu durumda bu, ihtisas bankaları şeklini alır. Belli bir özerkliğe sahip olmasına rağmen, kârlılıkları özel bankalara, devlete kıyasla daha düşüktür.

Devlet bankaları, banka kredileri ile hayatlarını idame ettirmede yetkililerden siyasi baskıyı artırabilir. Bu fikir bazı yazarlar tarafından sunulmakta ve ileri sürülmektedir ki, diğerlerinin yanı sıra, "özelleştirilen bankaların siyasi kontrol altına girdiği ve verimli ve piyasa odaklı kurumlar haline geldiği" hesaba katılırsa, banka özelleştirme sürecinin ekonomik açıdan önemli olduğunu iddia etmişlerdir. "Örneğin Romanya'da, devlet bankalarının kredi girişimlerini tercih etmesi nedeniyle Romanya bankacılık sisteminde güçlü bir parçalanma / uzmanlaşma yaşandı. Bu arada, özel bankalar Romanya sermayesi özel sektöre ve çokuluslu şirketlerin yabancı iştiraklerine dönmekteydi. (Bălteanu, 2001:242)

c. "Anonim şirket olarak faaliyet gösteren bankalar, devletin sahip olduğu hisse senetlerine bağlı olarak malvarlığındaki hissedarlardan biridir". (Bălteanu, 2001:242)

Daha sonra uyrukla ilgili kritere yönelik bazı banka türleri tanımlanabilir: (Bălteanu, 2001:29-30)

a. yerel bankalar- özelliği, yatırımınbütünününçalıştıklarıbölgedekikişilereya da tüzel bireylere ait olmasıdır. Belirtilen bankalar, Devlet Bankasının denetimi altında çalışan ulusal bankacılık sisteminin bir hissesidir.

b. çok uluslu bankalar- bu bankalar, aşağıda belirtilen ortak karakteristik özelliklere sahip olan parasal ve uluslararası finans kurumlarını kapsar: yatırım, üye devletlerdeki merkez bankalarına yönelik oluşturulur; yönetimi Guvernörler üyesi devletlerin yönetimi, üye devletlere ve kredilere yardım etmek; uluslararası finans ve bankacılık piyasalarının çalışmasını düzenlemektedir.

c. bankalar, faaliyette oldukları devletin kanunları yönünde çeşitli devletlerden iki ya da daha fazla ortağın yatırımıyla karıştırılır. Bankaların gelirleri, her bir bankanın sermaye payına yönelik paydaşlar arasında paylaştırılır. Bankanın aktif ve pasif seçeneklerinin karışık olması paydaşlar arasındaki anlaşmanın sonucudur. Banka çalışma süreci, bulunduğu devletin Merkez Bankası tarafından gözetlenir, anonim şirket (şirket hissesi) olarak çalışmaktadır.

3.2 Bankacılık Tanımı

Banka, nakit girişleri, çıkışları, krediler vb. ile uğraşan bir finans kuruluşudur. İhtiyaç sahiplerine borç vermektedir, mevduatları kabul etmektedir, borç verenler ile borç alanlar arasında aracılık yapmaktadır. Sadece parayla uğraşmayacaklar, aynı zamanda paranın da üreticileri olacaklar (Vetrova, 2017:14). Walter Leaf, bankayı şöyle tanımladı: “Banka, kendisini halktan, talep üzerine çekle ödenebilen mevduatları almak için tutan kişi veya kuruluştur”.

Profesör Kinley, bankayı “Banka, bireylerin ihtiyaç duyulduğu ve güvenli bir şekilde yapılabilecek şekilde para avansları yaptıkları ve kendileri tarafından istenmedikçe parayı emanet ettikleri bir kuruluştur” (Vetrova, 2017:14) olarak tanımlamıştır. Hindistan Şirketler Yasası, Bankayı "Banka, borç verme veya talep üzerine geri ödenebilen yatırım amacıyla halktan para kabul eden veya çek, poliçe veya emir yoluyla veya başka bir şekilde geri alınabilen bir finans kuruluşudur" olarak tanımlamaktadır.

Hock, "Banka, yalnızca parayla para yaratan bir kurumdur." Sir John Pagette, “Banka cari, tasarruf veya sabit mevduat hesabında para toplayan bir finans kuruluşudur; Çekleri mevduat olarak toplar ve mevduat sahiplerinin hesabından çek yoluyla para öder. " (Badar, 2017:644)

3.3 Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Güven ve güveni temsil ettikleri için, tarih öncesi dönemlerde yalnızca tapınakların servet koruyucusu olarak hizmet ettiğini varsaymak şaşırtıcı olmayabilir. MÖ 18. yüzyılda, kredilerin resmi olarak kaydedildiği ve Hammurabi Yasasının ilkel bankacılık faaliyeti için ilk yasal temeli oluşturduğu Babylon'da ilk kredi faaliyeti örnekleri görüldü. (White, 1995:18).

M.Ö. 700 yılında Lidyalılar, Batı dünyasında sikke yapan ilk kişi oldular. Küçük Asya, bu buluşla bankacılıkta erken gelişmelere öncülük etti. MS 1100'de, Avrupa'da Hristiyanlık yayıldıkça, Cenova ve uluslararası ticaretin yoğunlaştığı Akdeniz bölgesinde bankacılık yenilikleri ve Papalık Bankacılığı artmaktadırdı. 1800 yılında Venedik, eşsiz coğrafi konumu ile daha iyi bir güvenlik yapısıyla devraldı. O yüzyılda altın standardı icat edildi ve merkez bankalarının hem kamu hem de özel ulusal bankalara paralel olarak kurulduğu İsveç ve İngiltere gibi ülkelerde temsili para ortaya çıktı. Merkez bankaları, yalnızca savaşan kralların ve padişahların bitmek bilmeyen mali açıklarının bir sonucu olarak değil, aynı zamanda, banka kaçışlarını önlemek için artan stres dönemlerinde bankacılık sistemini destekleyecek bir takas odası kurma ihtiyacından da ortaya çıktı. Serbest Bankacılık döneminde İskoç bankacılığı (White, 1995:20), sistemik güveni desteklemek için tüm bankaların sahip olduğu kapsayıcı bir takas bankası olduğunda, merkez bankalarının kaçınılmazlığını başarıyla azaltmayı başardı. Ancak, diğer birçok ülkede, merkez bankalarına sistemik riski ortadan kaldırmak için son çare olarak borç veren olma sorumluluğu verilmiştir.

1900'den günümüze, finansal derinleşme ve inovasyon, bankacılık ve finans dünyasındaki hakimiyetlerini arttırmaktadır. Merkez bankaları dünyanın hemen hemen her yerinde kamulaştırıldıkça ve iyi sermayeli özel finans yapıları altında altın standardı zaman zaman gevşedikçe, borç verme ve borçlanma faaliyetleri sürekli olarak arttı. 1980'lerde mono-banka sistemlerinin çöküşünden sonra, tasarruf sahiplerinden mevduat toplama ve bunları yatırımcılara dağıtma sistemi, sürekli artan küreselleşmenin de yardımıyla, büyük finansal holdinglerin son derece karmaşık doğasının "küçük" bir parçası haline geldi. (White, 1995:21).

Bankacılık ve finansın evriminin yakın gelecekte sona ermeyeceği söylenebilir. Sürekli artan bilgi işlem gücü ve azalan iletişim maliyetleri nedeniyle, Euro Bölgesi dışındaki gelişmekte olan para alanları aracılığıyla elektronik para dahil ödeme sistemlerinin küreselleşmesi, rekabet gücünü artırmak için bankalar ve finansal hizmet sağlayıcıları arasında artan birleşme ve satın almalar açısından daha fazla paradigma kayması beklenebilir. , merkez bankalarıyla işbirliği yaparak faaliyetlerin artan bir şekilde yeniden birleştirilmesi ve ayrıştırılması ve

her zamankinden daha "organize müdahaleler". Sonunda, sadece tek bir dünya, tek bir para ve herkes için bir bankacılık ve finans sistemi olabilmektedir. Bu koşullar altında, Türk bankacılık ve finansmanın yolu, Avrupa Birliği üyeliği de dahil olmak üzere, kendisini küresel bankacılık ve finansın giderek artan zorluklarına her şekilde uyarlamak olacaktır.

3.4 Bankacılık Sektörde İstihdam

Son yıllarda bankacılık sektörü, tercih ettiği kariyer olarak bankacılık mesleğini seçen genç yetenekleri kendine çekmeyi başardı. Çağdaş bankacılık işletmesi, çalışanlarını tatmin etme işini değerli vasıflı işgücünü korumak için en önemli olarak kabul eder (Islam ve Hasan, 2005:77). Bilgi haftası anketi, işin zorluklarının ve bununla ilgili sorumluluğun maaştan daha önemli olduğunu bildirdi. Çalışma ortamı, iş tatmini için en iyi yırtıcılardan biri gibi görünmekteydi. Benders ve Van De Looj'a (1994:7) göre iş tatmini ile maaş arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Araştırmaları, genç çalışanların yaşlı çalışanlara göre işlerini bırakma eğiliminin daha yüksek olduğunu ve fazla mesai yapmaya istekli olma eğiliminin daha yüksek olduğunu gösterdi. Daha genç çalışanlar da maaşlarından daha az memnun olma eğilimindedir.

Dünyanın önde gelen bankalarının her birinin, yüz milyarlarca ABD doları tutarında bir piyasa değeri vardır. Doğal olarak, metrik, finansal raporlar yayınlamak zorunda oldukları için çoğunlukla halka açık şirketleri ölçebilir. Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren daha küçük finansal kuruluşlar veya fintech şirketlerinin aksine, büyük uluslararası bankalar halihazırda halka açılmıştır.

Çizelge 2.4:2016'nın 1. çeyreğinden 2020'nin 3. çeyreğine kadar dünya çapında bankacılık pazarının piyasa değeri (trilyon euro olarak)

Trilyon Euro cinsinden piyasa değeri	
Q3 '20	5.2
Q2 '20	5.3
Q1 '20	4.9
Q4 '19	7.6
Q3 '19	7.2
Q2 '19	7.3
Q1 '19	7.1
Q4 '18	6.5
Q3 '18	7.4
Q2 '18	7.1
Q1 '18	7.2
Q4 '17	7.9
Q3 '17	7.4
Q2 '17	7
Q1 '17	7.2
Q4 '16	6.8
Q3 '16	5.8
Q2 '16	5.5
Q1 '16	5.6

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/265135/market-capitalization-of-the-banking-sector-worldwide/>, 30.01.2021

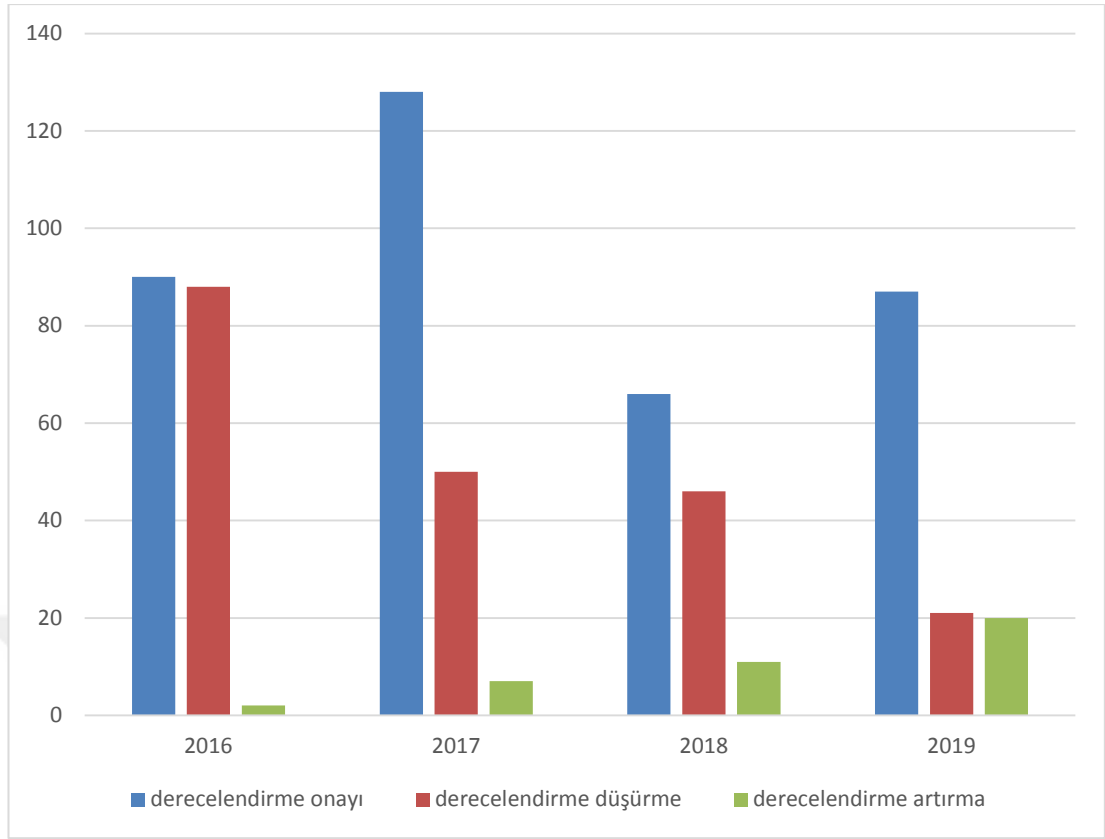
Küresel bankacılık sektörünün piyasa değeri, 2020'nin üçüncü çeyreğinde 5,2 trilyon Euro oldu. Piyasa değeri, bir şirketteki hisse sayısının hisse başına fiyatla çarpımıdır. Bu durumda, sektör piyasa değeri, tüm büyük bankalar için bu ölçümün toplamıdır.

Vermon (1931:5), ihtiyaç tatmini araştırmalarının, iş çalışanın çeşitli kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda, ihtiyaçtan yoksun bırakmanın devamsızlığa neden olacağını vurguladığını bulmuştur. İş doyumu düzeyini etkileyen faktörler olarak adil ücret, hoş çalışma koşulları, iyi takım çalışması, katılım, aidiyet duygusu, konuşma fırsatı ve ego katılımı gözlemlendi. Afroze (2008:89), çalışanların, özellikle de Nandan Mega Shop'ta mağaza katı seviyesinde çalışan personelin iş tatminini incelemeye çalışmıştır. Kuruluşun çalışanların beklentilerini ne kadar iyi karşılayabildiğini, deneyimlerinin o kadar iyi olduğunu ve dolayısıyla daha memnun bir çalışana yol açtığını buldu. Wong&Heng (2009:5), Malezya'da seçilen iki üniversitede öğretim üyelerinin iş tatminini ölçen faktörleri belirlemiştir. İş tatmininin ana kaynaklarının politika, idare ve maaş olduğunu gördüler.

Uddin ve diğerkleri (2005:12), daha iyi çalışma ortamı, memur görüşü, verimli çalışma, mevcut iş, kişilerarası ilişkileri geliştirme, banka tedavisi, meslektaşlar ve zorlu işler olarak adlandırılan faktör yüklerine dayalı sekiz faktör belirlemiştir.Farklı tesisler, çalışanlar ve çalışma çevresi ile profesyonel ilişkinin doğru olduğunu, birinci dereceden yönetici ilişkinin, farklı fakültelerle sosyal iletişimin, işin bağımsızlığının ve çalışma özgürlüğünün özel üniversitelerde çalışmak için bazı iş doyumufaktr olduğunu bulmuşlardır. Nahar ve ark. (2008), belirli bir organizasyonun başarısının önemli ölçüde verimli, nitelikli ve adanmış işgücüne yönelik olduğunu bulmuştur. Belirtilenlerhemde, alışanların bulundukları tesislerinden, kurallarından ve yönetmeliklerinden ve işe ynelikfarklı faktörlerden ne derecede memnun olduklarını bilmek için de önemlidir, çünkü memnuniyet seviyeleri iş performanslarını kesinlikle etkileyecektir. Çalışanların işlerinden kısmen memnun olduklarını gördüler. En belirgin faktörler, tazminat ve kendilerine sağlanan diğer menfaatlerdir.

3.4.1 Bankacılık Sektörünün Genel Durumu

2019, bankacılık lisanslarının iptal edilme oranında gözle görülür bir yavaşlama yaşadı: 2018'de 57'ye karşı 27 lisans iptal edildi (bunlardan 3' bankaların inisiyatifıyla devredildi). Diğer kredi kuruluşlarıyla birleşme nedeniyle 11 banka daha tasfiye edildi. İkincisi, hem bankaların birleşme ve satın alma işlemlerinde yüksek aktivitesi hem de çözüm altındaki bankaların birleşmesi de dahil olmak üzere maliyetleri düşürmek için bir gruptaki bankaların birleşmesinden kaynaklanıyordu. 2019 yılında, bankacılık sektöründeki durum, yalnızca iptal edilen lisansların sayısındaki düşüşle değil, aynı zamanda pozitif derecelendirme eylemlerindeki artışla da karakterize edilen olumlu bir eğilim gösterdi. Böylelikle 2019 yılında 2018 yılına göre Expert RA tarafından yükseltilen Banka kredi notu sayısı iki katına çıktı ve not düşürülen not sayısı 2 kat azaldı.

Şekil 2.2: Küresel Bank sayıları 2019

Kaynak: https://raexpert.ru/researches/banks/bank_sector_forecast2020/, 30.01.2020

2020'nin başlangıcı, aynı anda küresel bankacılık sisteminin kriz olaylarına karşı bağışıklığını test edecek birkaç olayla karakterize edildi. Koronavirüs enfeksiyonu salgını COVID-19, küresel ekonomik büyüme için önemli bir risk ve dünyanın önemli ihracat mallarının maliyeti üzerinde baskı oluşturmaktadır. Koronavirüs enfeksiyonunun yayılmasını ve petrol piyasasında arz ve talep arasındaki dengesizliği sınırlamak için önlemlerin daha da genişlemesini beklenmektedir. Bu çerçevede, OPEC + anlaşmasının kopması, küresel finans sisteminin istikrarı için ağırlaştırıcı bir stres faktörüdür.

2020 yılı sonunda bankacılık sektörünün karlılığında, öncelikle menkul kıymetlerin olumsuz yeniden değerlendirilmesinden piyasa riskinin gerçekleşmesi ve yapılan kesintilerin artması nedeniyle bir düşüş görülmüştür. Kârlılık, sektördeki serbest likidite fazlasının azalmasına bağlı olarak kilit faiz artırımından önce bile oluşabilecek borç alınan fonların maliyetinde beklenen büyümenin baskısı altına almıştır. (Yeldan, 2018:196)

Bankacılık sektörü hem kurumsal hem de bireysel borçlular için kredi portföylerinin kalitesinde bir bozulma ile karşılaşmıştır. Ek rezervlerin oluşması, sermaye stokunun azalmasına neden olmuştur. Ancak, Basel III uyarınca sermaye tamponlarının getirilmesi sayesinde bankacılık sektörünün artık önceki krizlerden önemli ölçüde daha iyi korunduğu görülmektedir. Bununla birlikte, uzun vadeli zayıf sermaye stokuna sahip bireysel oyuncular, sermaye üretimindeki azalma nedeniyle kendilerini daha yüksek bir risk bölgesinde bulmuşlardır.

2019 yılında, büyük işletmelere verilen kredi portföyü hem zayıf ekonomik büyüme hem de borçlanma senetleri piyasasının aktif gelişimi nedeniyle %2,1 azaldı: 2019'un sonunda, ihraççılar 2,64 trilyon ruble için tahvil koydu. 2018'in neredeyse iki katı ve 2017 rekorundan%30 daha yüksek (2,02 trilyon ruble). Büyük işletmelerin borç piyasasında finansman çekmesi bankalara göre daha karlıydı, çünkü geçen yıldan bu yana, yüksek ve orta derecede yüksek kredi kalitesine sahip ihraççılar arasındaki getirilerde kredi marjlarında gözle görülür bir daralma vardı. Böylelikle, tahvil yatırımları kısmen büyük işletmelere verilen kredilerin yerini aldı: 2019'un sonunda bankaların kurumsal tahvillere yatırım hacmi%2,4 arttı.

3.4.2 Bankacılık Sektöründe İstihdam Durumu

Yayınlanmış ILO raporu yönünde, dünya üzerinde bankacılık ve finansal hizmet alanlarını yeniden biçimlendiren on senelik uzun birleşme ve satın alma süreci (M&A), geleneksel açıdan istikrarlı ömür boyu istihdam şeklinde karakterize edilen bir sektörde toplam istihdam azalışlarının hızlandırıldığı görülmektedir. Raporda, son on yıldaki geniş çaplı birleşme ve satın alma faaliyetlerine rağmen, "Birleşme ve Devralmaların üçte ikisinin, genellikle büyük iş kayıplarına ve bunların gerektirdiği örgütsel yeniden yapılandırmaya rağmen hedeflerine ulaşamadığını" belirtmektedir.

Raporda, çoğu zaman, daha büyük boyut ve verimlilik riskinin peşinde koşulan faydaların, "çok ağır kuruluşlarla ilgili artan karmaşıklık ve kayıplar tarafından geçersiz kılındığını, buna karşın kültürel ve diğer insan faktörlerini birleşik işletmelerin entegrasyonunda yeterince harmanlamanın zorlukları çoğu zaman olduğunu belirtilmektedir. Rapor, birleşme ve satın alma beklentilerinin

temelini, operasyonel yeteneklere ve çalışanların moralini ciddi şekilde zayıflatabilecek insan kaynakları fazlalığından kaynaklanan kayıplarla başa çıkmadaki eksikliklere bağlamaktadır. Rapor, yeniden yapılanmadan ayakta kalan finans sektörü iş gücü için artan birleşme faaliyetinin sonuçları arasında, hepsi de yoğun rekabetin yaşandığı bir çalışma ortamında performansı olumsuz etkileyebilecek olan "azalan iş güvenliği, artan iş yükü, endişe ve stres" den bahsetmektedir. (ILO, 2018)

Rapor, finansal sektör ücretlendirmesindeki mevcut uygulamaları karakterize eden "iki çelişkili hedefi" tanımlamaktadır: "rekabetin artması ve kârlılığın azalması bağlamında işgücü maliyetlerini azaltma ihtiyacı; sürekli ve zorlu bir ortamda çalışan performansını ve bağlılığını telafi etme ve yeterince ödüllendirme gerekliliği. ILO analizi, "birleşme uygulamasının işçi hakları üzerinde geniş kapsamlı etkileri olan hassas yönetim ve personel sorunlarını içerdiği" konusunda ısrar etmektedir ve "tüm birleşme ve devralma süreci boyunca işverenler ve işçiler arasında artan sosyal diyaloga" duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. 'A göre insan faktörlerinin ihmal edilmesi. ILO, "sık karşılaşılan bir başarısızlık nedenidir". (ILO, 2018)

Rapor, muhasebe danışmanlığı şirketi KPMG tarafından yapılan ve M&A anlaşmalarının "kültürel konulara tatmin edici bir şekilde dikkat edilirse başarılı olma olasılığının yüzde 26 daha yüksek olduğunu" tespit eden bir çalışmasına atıfta bulunmaktadır. Ticaret sonrası döneme kadar kültürel sorunları terk eden alıcılar şanslarını ciddi şekilde engelledi KPMG çalışmasına göre başarı. Birleşme ve satın alma faaliyeti farklı uluslardan firmaları giderek daha fazla içerdiğinden, bu kültürel faktörler muhtemelen daha fazla telaffuz edilecektir.

ILO raporu, birleşmelerin, doymuş pazardaki çabaları pekiştirme, ölçek ekonomileri oluşturma ve giderek daha rekabetçi ve küresel bir ekonomide birleşmiş firmaların varlık tabanını artırma arzusu da dahil olmak üzere çok çeşitli nedenlerle gerçekleştirildiğini belirtmektedir.

3.4.3 Bankacılık Sektöründe İşsizlik Sorunu

ILO raporuna göre, nedeni ne olursa olsun, birleşme ve satın almalar "her zaman, bazen büyük ölçekte iş indirimi duyurularıyla birlikte" olmaktadır. Raporda, muhafazakâr tahminler, 1990'larda Batı Avrupa'da birleşme ve satın

almalar sonucunda en az 130.000 finans işinin ortadan kalktığını ve "1999 ve 2002 yılları arasında birleşme kaynaklı konsolidasyon yoluyla yaklaşık 300.000 bankacılık işinin ortadan kalkacağı" tahminlerinin bulunduğunu göstermektedir. (ILO, 2018)

Amerika Birleşik Devletleri'nde ticari bankaların sayısı 1995'e kadar on yılda yüzde 30 azalırken, istihdam seviyeleri 1984 ile 1994 arasında yaklaşık yüzde 5 azaldı. 1995'te Chemical Bank ile ChaseManhattan arasındaki birleşmede on iki bin iş ortadan kaldırıldı. 1998'de Nations Bank tarafından Bank of America'nın satın alınması 2002 yılına kadar 18.000 işçiyi işten çıkarma planlarını içeriyordu.

Birleşme ve Devralmalar da dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle İngiliz bankaları, 1990 ve 2000 yılları arasında "çalışanlarını 150.000 azalttılar ve toplam şube ağlarının dörtte birini kapattılar". Hem Fransa hem de Almanya'daki güçlü istihdam koruma yasaları ve gelenekleri, sektörel iş kayıplarının sınırlandırılmasına yardımcı oldu. İki ülkede. Yine de 1999 yılında BNP ile Paribas arasındaki birleşme sırasında, birleşik bankanın, Fransa'daki 3,600 kadarı da dahil olmak üzere 5,700 pozisyonu azaltacağı duyurulmuştu. (ILO, 2018)

Almanya'da, Deutsche ve Dresdner bankaları arasındaki başarısız birleşmeye 6.000 işin kaldırılması eşlik edecekti. İskandinav ülkelerinde, 1995 ile 1999 yılları arasında banka personeli ve şubelerindeki düşüş, Finlandiya'ya yüzde 50 düşüşle, ortalama yüzde 30 olmuştur. Rapora göre, İsviçre'de, "UBS ve SBS, 1999 yılında yapılan bir yönetim duyurusuna göre, dünya çapında toplamda 13.000 kişiden yaklaşık 7.000 iş (olası iş gücü olarak 1.800) azaltmayı öngördü". Ancak, Eylül 2000 itibarıyla, "İsviçre'de yalnızca 1.285 çalışan aslında işini kaybetti." (ILO, 2018)

İspanya'da, ülkenin birinci ve üçüncü sıradaki bankalarının, BSCH "plansonunun 1999 ve 2002 arasında yaklaşık 4,500 işçiyi ortadan kaldırmasının" ürünü, birleşme öncesinde sendikalarla müzakere edilen 2.400 gönüllü işten çıkarmanın küçültülmesinin ilk aşamasıyla birlikte. 1991 ile 1997 arasında, İspanyol bankacılık sektörü, esas olarak emeklilik planları yoluyla 23.000 görevden vazgeçti.

Ekonomik reform, özelleştirme ve sektörel konsolidasyonun finans sektörünü canlandırdığı Çek Cumhuriyeti'nde, bankalardaki personel sayısı 1995'ten bu yana yüzde 42 azaldı. Daha büyük bankalar arasında, 1.405 şube veya satış noktası 1996-99 yılları arasında zararlar kapatıldı. Avustralya'daki büyük bir banka birleşmesi, işgücünde yüzde 28'lik bir azalmaya yol açtı. Tayland'da iki bankanın birleşmesi, toplam 9109 çalışandan oluşan birleşik bankanın iş gücünün üçte ikisinin işten çıkarılmasına neden oldu. (ILO, 2018)

Dünya çapındaki iş kayıplarının kesin sayısını tespit etmek, bankacılık ve finansal hizmetlerdeki resmi istatistiklerin sürekli artan sayıda tipik olmayan işçi istihdamını içermesi gerçeğiyle karmaşık bir hal almaktadır. İş kayıpları genellikle bilgi ve iletişim teknolojisinin artan kullanımı ve daha önce çalışanlar tarafından yerine getirilen işlevlerin dış kaynak kullanımı ile daha da kötüleşir.

Raporda, çoğu rasyonalizasyon çoğunlukla banka şubeleri ağları ve son derece kadınsı olan alt hiyerarşik düzeyler gibi operasyon alanlarını etkilediğinden, "yeniden yapılanmanın M&A ile ilgili etkilerinin cinsiyete göre farklılaştığına ve tutuklayıcı veya hatta olumlu programlardaki ilerlemeyi tersine çevirdiğine inanmak için nedenler var" önermektedir.

4. TÜRKİYE `DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM

4.1 Türkiye`de Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Bankacılık sektörü, Türk mali sisteminin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Para ve sermaye pazarların da hayata geçirilen işlemlerin ve faaliyetlerin bazıları bankalar aracılığı ile yürütülmektedir. Bununla beraber, makroekonomik açıdan yaşanan istikrarsızlık, kalıcı olan enflasyon, ciddi finansal dengesizlikler ve ödemeler dengesi zorluklarının sebep olduğu olumsuz bir makroekonomik durum, piyasa ve kredi riskini yükseltmekte ve bu da banka yönetimini karmaşık duruma sokmaktadır (Alper, 2001:51). Türk bankacılık sistemi ihtiyatlı bir düzenleme ortamından yoksun ise bu durum daha da şiddetlenmektedir. (Akçay, 2003:7)

Türkiye, 2000 yılının başında kapsamlı bir enflasyonla mücadele programını benimsemiştir. Programın en önemli amacı sıkı bir şekilde maliye ve para politikaları, yapısal reformlar ve nominal bir çıpa şeklinde önceden belirlenmiş bir döviz kuru yolunun kullanılmasıydı. Enflasyona karşı yapılan mücadele politikasının banka bilançoları üzerinde önemli etkisi oldu (Tunay, 2000:110). İlk olarak, piyasa faiz oranlarının ilk başta keskin bir şekilde düşmesi ve bu oranların daha da düşmesi beklentisiyle, bankalar mevduat ve borçverme oranlarını düşürdü. Bunun yanısıra bankalar bu süreçte sabit faizli Hazine bonolarına açıklıklarını artırmıştır. Dolayısıyla, daha önceden belirtilmiş döviz kuru yolu ve Türk lirasının gerçek değer kazanması, döviz yükümlülükleri için daha düşük fonlama maliyeti anlamına gelmekteydi. Sonuç olarak, çok sayıda banka kısa vadeli döviz cinsinden borçlanarak daha uzun vadeli Türk lirası ile borç vermiştir. Bu, özel bankaların vade uyumsuzluğuna ve döviz açık pozisyonunda keskin bir artışa neden oldu.

Bankacılık piyasasının aktif yapısının kompozisyonu, kredilerin payındaki artış ve likit varlıklardaki düşüş ile 2000 senesinde önemli ölçüde değişmiştir.

Mevduatın döviz kompozisyonundaki değişimin aksine, kredilerin döviz kompozisyonu Türk lirası lehine artmıştır. Bu reformların sonucu olarak, 2000 senesinde bankacılık sektörünün likidite, faiz oranı ve kur risklerine açıklığı artmıştır. 2000 yılının sonlarına doğru artan faiz oranı, kur ve kredi riskleri, Türk Bankacılık Sistemini olumsuz etkilemiştir. Sektörde kullanılan finansal kaynakların kısa vadeli yapısı, genişleyen açık pozisyonlar ve genişleyen kredi.4 Yabancı yatırımcıların ekonomik toparlanma programına olan güveninin azalması, 2001 yılında sermaye çıkışına zemin hazırladı (Celasun, 2002: 19).

Türkiye'den yabancı fon çıkışı ve bono faizlerindeki keskin artış, bazı özel ve kamu bankalarının finansman sıkıntısına yol açtı. Arkasından gelen Kasım 2000 yıl krizi, bankacılık sektörünün sermaye tabanında etkili bir erozyona getirerek sistemin kırılganlığını ortaya çıkardı. Döviz kuru rejiminin güvenilirliğini yitirmesi ve nihayet Şubat 2001'de döviz kuru sabitlemesinin kaldırılması, zaten zayıf olan bankacılık sektörünü daha da vurmuştur. Bankaların yurt içi menkul kıymet portföyünün piyasa değeri, kriz döneminde ikincil piyasa faiz oranlarındaki artışın bir sonucu olarak keskin bir düşüş göstermiştir (BDDK, 2001, 2002).

Krizin ardından hükümet, güçlü bir şekilde piyasa yönelimi ve dünya ekonomisine açıklığa dayalı bir stratejiye sahip yeni bir “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programını kabu letti (www.tcmb.gov.tr). Programın önemli bir ayağı, özellikle daha güçlü yönetim ve iyi ekonomik yönetim olmak üzere, 2000 programı tarafından tam olarak çözölemeyen yapısal zayıflıkları ortadan kaldırmaya yönelik yenilenmiş çabalardan oluşuyordu. Bankacılık alanındaki temel unsurlar arasında devlet bankalarının derin bir finansal yeniden yapılandırılması, özel sermayenin özel bankacılık sisteminin güçlendirilmesine katılımını kolaylaştıracak önlemler ve bankacılık düzenleme ve denetiminde daha fazla iyileştirme yer almaktadır (Yeldan, Ertugrul, 2003:55).

1980'lerden bu yana, Türk bankacılık sektörü, banka sayısı, istihdam düzeyi, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapının geliştirilmesi ile ilgili olarak önemli genişleme ve gelişme yaşamıştır. 1980'de 43 olan banka sayısı, 1990'da 66'ya, 2000 yılı sonunda 79'a yükseldi. Bankacılık sektöründeki toplam istihdam, 1980'de 125.000'den 1990'da 154.000'e, 2000'de 170.000'e ve ortalarında 138.666'ya geriledi. 2006 yılı haziran ayı itibarıyla bankacılık sektöründe

faaliyet gösteren banka sayısı 47'dir. Şube ve personel sayısındaki artış eğilimi 2006 yılının ikinci çeyreğinde de devam etmiştir. 2005 yılı aralık ayına göre toplam şube sayısı 226 artarak 6.473'e ulaşmıştır. Kamu sermayeli mevduat bankaları, yabancı bankalar, özel sermayeli mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarındaki şube sayısı sırasıyla 12, 155, 56 ve 3 artmıştır. Banka başına şube sayısı kamu mevduat bankalarında 682, özel sermayeli mevduat bankalarında 233, yabancı bankalarda 35 olarak gerçekleşti. (BDDK, 2001, 2002).

Bankacılık sektörü mevzuatı ve düzenlemeleri, uluslararası en iyi uygulamalara uygun olarak tasarlanmıştır. Özellikle, 4398 Sayılı Bankacılık Kanunu (Haziran 1999'dan itibaren geçerli), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) bankacılık sektörünü düzenleme ve denetleme konusunda bağımsız yetkili olarak yetki vermektedir. BDDK, Ağustos 2000'de faaliyete geçti. Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, Türk bankacılık sektörü geleneksel bankacılık faaliyetlerinden uzaklaştı. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yönetimindeki beş banka, 2001 yılı mayıs ayı ortasına kadar banka sayısını 74'e çıkaran Sümerbank olarak birleştirilmiştir. Bu 74 bankanın 56'sı mevduat bankası, 18'i yatırım ve kalkınma bankasıdır. 56 mevduat bankasının 4'ü kamu bankası, 26'sı yerli özel banka, 18'i özel yabancı bankave 8'i TMSF tarafından yönetilmektedir. Yabancı banka sayısı 1980'de 4 iken 2000'de 18'e çıktı. (BDDK, 2001, 2002).

27 Haziran 2001 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelik, bankaların kuruluş ve faaliyetlerinin özünü belirledi. Bu yönetmelik, bankaların organizasyon yapısını, kredi verme ilke ve prosedürlerini, dolaylı pay sahipliği, dolaylı kredi ve dolaylı katılım tanımlarını ve kredi limitlerinin hesaplanmasında dikkate alınan gayri nakdi kredi oranlarını kapsamaktadır (BDDK, 2001: 8). Yönetmeliğin beşinci maddesine göre, bir bankanın kurucuları, gerçek veya tüzel kişiler, daha önce iflas etmediklerini Ticaret Mahkemesinden aldıkları bir belge ile ispat etmek zorundadır. Aynı makale, tasfiye edilen bir finans kuruluşunda %10'dan fazla paya sahip olmadıklarını kanıtlamaları gerektiğini söylüyor. Bu tür bir makale banka kuruluşunu sınırlandırıyor. Öte yandan, yeni kurulan bir bankanın sermayesi 50 trilyon Türk lirasından az olamaz, bu nedenle kurucuların mali açıdan güçlü olması gerekir.

Yeniden yapılanma programı sonucunda kamu bankaları yeniden şekillendi ve kar etmeye başladı. Benzer şekilde modern bankacılığın ve uluslararası rekabetin gerekleri ile operasyonel yeniden yapılanma çerçevesinde önemli adımlar atıldı. Türk bankacılık sektörünün AB'ye göre hala fazla dallanmış ve küçülmüş olmasına rağmen, kamu bankalarının şube sayısı azalmıştır. Kamu ve TMSF bankalarının payı istikrarlı bir şekilde %30'a düşmeye devam etse de yine de Avrupa Birliği ortalamasının üç katıdır. Özel Bankacılık Sistemi de programın bir sonucu olarak yeniden yapılandırıldı. Özel bankaların sermaye yapısı yeniden şekillendirildi ve piyasa riskleri sınırlandırıldı. Hem makroekonomik istikrar hem de yapısal reformlar, Türkiye'nin Avrupa Birliği içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle başa çıkma becerisini geliştirdi. Gelecek 10 ila 15 yıl içinde artan ülke kredi itibarı, daha yüksek ekonomik büyüme, artan yurtiçi tasarruflar ve AB'ye yakınsama sürecinde AB ile ilgili kurumsal reformlar nedeniyle, sektörün artan konsolidasyon ve yabancı rekabet yaşaması muhtemeldir. (BDDK, 2001, 2002).

4.1.1 Osmanlı Bankacılık Dönemi

19. yüzyılın başlarında Osmanlı ekonomisinin en belirgin özelliklerinden biri, önemli büyümenin yanı sıra meydana gelen endemik parasal kıtlıktı. İzmir de bir istisna değildi. Ekonomisi, özellikle ticari sektöründe belirgin olan büyüme ve 19. yüzyılın başlarında Batı ile ticaretinde yıllık fazlalık kaydetmesine rağmen, yine de pazarında da zaman zaman oldukça belirgin hale gelebilecek kronik parasal kıtlık vardı (Kütükoğlu, 1989:121). Ticaret işlemlerinden, özellikle ihracat fazlasının olduğu yıllarda ve imparatorluktaki diğer bölgesel pazarlarla aktif ticaret yoluyla, kentin girişimcilerinin ellerine kâr bırakan aktif ticaret yoluyla, ticaret işlemlerinden daha fazla para geldiği için ilgili ticari ağları sık sık kontrol eden, 19'uncu yüzyılın başlarında paranın (ister tür ister kâğıt olarak) İzmir'de kalmadığı görülmektedir, aslında 18. yüzyılda olduğundan daha fazla kalmıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun önde gelen limanı olan ve ihracatta İstanbul'u bile geride bırakan İzmir, emtia ticaretinin yanı sıra, arbitraj amaçlı hem tür hem de ticari senet ticaretine de sahipti. Para ve kredi piyasaları, imparatorluğun taşra merkezlerindeki hacim, kapsam ve faaliyet alanı bakımından sadece İstanbul tarafından aşıldı (Frangakis, 1992:256). Ayrıca, her iki ödeme aracını da ticari amaçla kullandı ve

hinterlandında yapılan işlemlerin ödemelerinde takas odası görevi gördü. Batı Anadolu'nun geniş alanlarını ve Ege adalarını birleştirdi (Kütükoğlu, 1989:121).

Bu kurumun 1863 yılında bir devlet bankası olarak kurulması, Tanzimat reformcularının zamanın batı modelinden büyük ölçüde esinlenen ve İmparatorluğun kademeli dönüşümü için gerekli altyapıyı sağlamaya mahkûm bir devlet aygıtı kurma amaçlarına uygun düştü. Aslında, Tanzimat hareketinin genel bağlamında, finansal sistemle ilgili reformların gerçekleşmesi en zor ve en yavaş olduğu bile iddia edilebilir: Osmanlı İmparatorluk Bankası'nın 1863'te kuruluşu gecikmiş bir girişim olarak geldi. (Osmanlı Bankası Arşivleri, 1963)

Mali reform ve yeniden yapılanmanın gerçekleşmesi Tanzimat döneminin diğer idari dönüşümlerinden daha yavaş olsaydı, bunun nedeni, Osmanlı Devleti'nin mali konularda göreceli bir cehaleti veya geri kalmışlığından ziyade, böyle bir sürecin içerdiği gerçek zorluklarda aranmalıdır. Aslında, tam tersine, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Tanzimat öncesi reform hareketlerinin çoğuna, on yedinci yüzyıla kadar uzanan, güçlü bir şekilde mali ve mali kaygılar hâkim olmuştu ve Osmanlı yönetimindeki seçkinler uzun süredir kapasitesini göstermişti (Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri ve Mali Dönüşüm, 1600-1700). Bir anlamda ve biraz paradoksal olarak, Batı merkezli veya esinli bir finansal ve mali sistemin sistematik olarak benimsenmesinin önündeki en büyük engellerden biri bu alanda güçlü ve iyi aşılanmış bir Osmanlı geleneğinin varlığı, önceden var olan bir yapıya yeni unsurlar aşlamayı daha da zorlaştırıyordu.

Dahası, modernleşen Tanzimat elitlerinin, kâğıt-para kullanımından (kaime-i mutebere-i nakdiye veya kaime) başlayarak, sahada bazı yenilikler getirmekte tereddüt etmediklerini de belirtmek gerekir. 1844'te bimetalik bir ondalık standart ve 1845'te bir döviz düzenleyici kurumun kurulması (1847'den sonra adı Banque de Constantinople) (Autheman, 1996:2). Bununla birlikte, bu önlemlerin her biri, esas olarak çoğu bu yenilikler -çoğunlukla çelişen- yarı önlemler seviyesinde kalmıştı: kontrolsüz kâğıt-para sorunu kaimlerin feci bir değer kaybına yol açarken, aynı zamanda dönemin parasal kaosa da katkıda bulunmaktadırdı; 1844 para reformu değişen para biriminin dolaşımını ortadan kaldıramadı ve Banque de Constantinople, hükümetin Bankanın yetersiz sermaye temeli ve yerel kaynaklarının karşılayamadığı nakit avans talebiyle iflasa zorlanmıştı.

4.1.2 Ulusal Bankalar Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşü, sadece Doğu Roma İmparatorluğu'nun önceki topraklarında çok kültürlü bir devletin sonunu işaret etmekle kalmadı, aynı zamanda İmparatorluğun son aşamalarında bağımsızlık kazanan yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne de büyük bir yük attı. Devralınan beşerî sermaye yolu çok az ve İmparatorluk'tan aktarılan çok ağır bir dış borç yükü ile, genç Türk Devleti'nin ilk yıllarında sermaye oluşturma potansiyeli eksikliği vardı. Ve tabii ki, sermaye olmadan, bu ilk yıllar, miras kalan borcu ödemek için ek kaynaklar yaratma zorluklarıyla doluydu. Osmanlı borcunun son taksiti 1950'lere kadar ödenmedi. (Korukçu, 1998:14)

En önemli finansal kararlardan biri, yeni kurulmuşdevleteyeterli para sağlamak yönünde Osmanlı devleti Merkez Bankası ile pazarlık ortamı oluşturmaktı. Bu dönemde para esasen altın rezervi ile desteklendiğinden, bir dereceye kadar, farklı bir fazlafinansal stres, merkez bankacılığı ruhsatının faaliyetine devam etmesine ve yeni Devlet için bir yatırım tabanı oluşturmaya olanak sağlayarak ortadan kaldırıldı. İlk zamanlardamali krizlerinkarşısını alarak kendini diğer devletlere ispatlamış önemli bir karardı (Özgür, 2007:55). Dolayısıyla Türkiye'de bankacılık yönünde potansiyel şekilde zor zaman, neredeyse her on senede bir kriz ve stresin birbirini takip ettiği daha sonraki on senelere kıyasla başarılı şekilde yönetildi.

Mali yönden daha az gelişmişlik, Osmanlı devletinin son dönemlerininönemli özelliklerinden biriydi. Para elde etme durumunda yaşanan eksiklik, ticarete ve çalışmalarda para bulunmayan bir tabanın yönetimineolanak sağladı ve etkili bir biçimde takas ekonomisinin varlığını açıkladı. Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanının hemen ardından açlığın önlenmesi ve yoksulluğun azaltılmasına kaçınılmaz olarak öncelik verildi. Tarıma hâkim, fiziki veya beşerî sermayenin Osmanlı'dan miras alınmadığı, yalnızca borcu, ulusal bir merkez bankasının olmayışı ve esas olarak güçlü sermaye tabanlarına sahip yabancı bankalar tarafından verilen krediler ve bir uzun süre özel bankaların ortaya çıkma şansı yoktu. Bankacılık sektörü, daha fazla yabancı yatırımlı yabancı bankalar ve tek şubeli bazı ulusal banka tarafından karakterize edildi. Demokratik kurumları tasarlama önceliği, özel sermaye eksikliği nedeniyle kamu sektörünün bankacılık ve finansla liderlik etmesine engel değildi. Refahın

artırılması için bir ön koşul olan bir finansal sistem oluşturulacaksa, kamusal para enjeksiyonu kaçınılmazdı. (Parasız, 2011:20)

1930'da bir ulusal merkez bankası kurulana kadar, 419 şubesi olan yaklaşık 22 küçük yerli ve 13 büyük yabancı banka vardı.4 Genç Cumhuriyet'in ilk on yılında, bir millileştirme politikası izleme teşviki, yabancı sermayeye karşı güçlü olumsuz tepki. Ancak yabancı bankalar, güçlü bir sermaye tabanından daha ucuz ve uzun vadeli finansman sağlayabildikleri için kapatılmadı. Finansmanın büyüme ve ticaret için önemini anlamakta hiçbir sorun yoktu ve yerel bankalar bölgesel kalkınma için güçlendirildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında bankacılığı öğrenmek, finansal krizden kaçmak ve hatta Birleşik Devlet'in 1929 Büyük Buhranı'nın etkilerine neredeyse mükemmel mali disiplinle direnmek, finansal kaynak yükünü hafifleten karma bir özel-kamu bankacılığı sisteminin ortaya çıkmasına izin verdi. -gelişim ve yeniden yapılanma. 1923 ile 1932 arasında, 20'den fazla yerel banka çoğunlukla Büyük Buhran nedeniyle iflas etti. (Zirekoğlu, 2014:15)

Ulusal sermaye birikimini desteklemek amacıyla 1924 yılında Türkiye İş Bankası belirli teşviklerle aktifleştirilen özel bir banka olarak ruhsatlandırıldı. Ayrıca Ziraat Bankası'nın tarımsal destek amaçlı yeniden yapılanması tamamlandı. Bu iki banka halen aktif ve kendi alanlarında lider bankalardır. Üretime destek olmak amacıyla 1925 yılında Türkiye Sanayi Bankası (Sınai ve Maadin) kurulmuştur. Emlak ve Eytam Bankası olarak 1927 yılında inşaat için bir başka sektörel banka oluşturulmuştur. İlk Genel Kurul toplantısından on yıl sonra bir Ulusal Merkez Bankası geldi. 1923 ile 1932 arasında beşten fazla yabancı banka, uluslararası sermayeye liberal yaklaşımın bir göstergesi olarak şubeler açtı. 1932'de Türkiye'de yaklaşık 45 ulusal banka vardı. (Çolak, 2002:160)

4.1.3 Kamu Bankalar Dönemi

Genç Cumhuriyet'in ikinci on yılının başında, bir merkez bankasının oluşturulması ve özel bankaların ortaya çıkmasıyla temel finansal mimari neredeyse tamamlanmıştı. Sermaye oluşumunu daha da desteklemek için mali sisteme kamu bankaları eklendi. Genç cumhuriyeti güçlendirmek için kamu ve özel iş birliği, refahın büyümesine giden yol olarak kabul edildi. Ayrıca

öncelikli gelişim alanlarına teşvik vermek amacıyla sektörel bankalar oluşturulmuştur. Örneğin Sümerbank, tekstil sektörünün gelişmesini teşvik etmek için 1933 yılında kuruldu. Ayrıca bölgesel kalkınma için Belediye Bankası, demir-çelik dahil doğal kaynaklar için Etibank, deniz hatları ve deniz kalkınma için Denizbank ve küçük ve orta ölçekli işletme kredileri için Halk Bankası vardı. İkinci on yılda, merkez bankasından kısa vadeli bir ilerlemeye izin verilmedi ve enflasyonu tetiklemeden sürdürülebilir refah kazanımlarını desteklemek için krediler verildi. (Dinç, 2015:112)

1933 yılında Mevduat Sigortacılığı Kanunu'nun onaylanması ve ardından 1936'da Bankacılık Kanununun onaylanmasıyla bankacılık sektöründeki modernizasyon artmıştır. Ancak Büyük Buhran'ın güçlü etkileri, tek şubede faaliyet gösteren banka ve kronik iflaslı şube sayısında azalmaya neden olmuştur. İkinci on yılın sonlarına doğru, genç Cumhuriyet, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı bir dönemde, kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü kaybetti. Gerek iç gerekse küresel çalkantı nedeniyle beklentiler en düşük seviyeye indi ve bankacılık ve finans önceliklerinden temel ihtiyaçların karşılanması ve savunma harcamalarının artırılması yönündeki çabalar devralındı. Genel olarak, bu dönem muhafazakâr kredi genişlemesi ile neredeyse en düşük finansal gelişme düzeyi olarak görülmektedir. Kamu sektörü endüstriyel gelişmeyi destekledi, ancak savaşın sonuna kadar bankacılık ve finans ivmesini kaybetti. (Keskin, 2008:36)

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na katılmasa da zaten kıt olan kaynaklar savunmaya yönlendirildi ve bu nedenle, savaş sırasında bankacılık ve finansal gelişme gecikti. Kamu kaynakları temel ihtiyaçlar için kullanıldı ve özel sektörün amacı Avrupa'daki savaşın Türkiye ekonomisine verdiği zararı kontrol etmek ve etkisini sınırlamaktı. (Keskin, 2008:36)

Sermaye kontrolleri, faiz oranı kontrolleri ve sabit bir döviz kuru rejimi, 1940'larda izlenen ekonomi politikalarının temel direkleriydi. Reel faiz oranları pozitif kaldı. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın kurulması ile 1946'da sabit döviz kuru rejimi altında%113'lük önemli bir devalüasyon ve döviz sabitleme izni açıklandı. Amaç, BrettonWoods kapsamında belirli kurallar getirilmeden önce rekabetçi bir döviz kuru elde etmektir. (Özkan, 2012:55)

Seçici krediler ve kredi genişlemesi, kamu tarafından desteklenen kredilerle yatırım lisansları gibi farklı yollarla büyük ölçüde düzenlenmiştir. Finansal derinleşme eksikliği, TCMB'nin (TCMB) mevduat tabanı ve parasallaştırmasının ana kredi kaynakları olmasına neden oldu. Yatırım bankacılığının önceliklendirilmesi, bankaların birleşmesine yardımcı olmayı amaçlıyordu, ancak ortalama tüketim eğilimi yüksek genç bir nüfusla tasarruf oranını artırmak oldukça imkansızdı. (Pozsar vd., 2012:450)

1940'ların ikinci yarısında, düşük sermaye tabanına sahip küçük bankalar hızla ortadan kayboldu. Sayıları 30'a ulaşan hızlı büyüyen özel bankalar, yeni ortaya çıkan bir trenddi. Örneğın 1946'da Yapı Kredi ve Garanti, 1948'de Akbank, 1953 Demirbank, 1954'te Şekerbank ve Vakıfbank kuruldu. Faiz kontrolleri nedeniyle şube sayısında patlama ve fiyat dışı rekabetin artması yaşandı. 1958'de bankalar bir araya gelerek Türk Bankacılar Birliğı'ni kurdu. (Özkan, 2012:57)

1950'lerin ilk yarısında, kalkınma için ekonomik politikalarda keskin bir değışiklik oldu: kamulaştırmadan özelleştirmeye ve kalkınmaya liberal bir yaklaşım öncelik haline geldi. Bu değışim, savaş zamanındaki küresel siyasi kargaşadan sonra büyümeyi hızlandırdı. Bununla birlikte, mali disiplindeki bir erozyon enflasyona ve kısa vadeli yükselişlerle hükümet açıklarını finanse etmek için kredi olarak rezerv gereksinimlerinin dağıtılması gibi aşırı merkez bankacılığı deneylerine yol açtığı on yılın ikinci yarısında refah kazançları hızla kaybedildi. Ayrıca hükümetler, öncelikli sektörleri seçme, para basma ve kredi olarak verme stratejisini izleyerek kalkınma yaratmaya çalıştı. Ancak nihai etki enflasyon ve merkez bankası kredilerinde bir patlama oldu. (Özkan, 2012:60)

4.1.4 Özel Bankalar Dönemi

1940'ların ikinci yarısında, düşük sermaye tabanına sahip küçük bankalar hızla ortadan kayboldu. Sayıları 30'a ulaşan hızlı büyüyen özel bankalar, yeni ortaya çıkan bir trenddi. Örneğın 1946'da Yapı Kredi ve Garanti, 1948'de Akbank, 1953 Demirbank, 1954'te Şekerbank ve Vakıfbank kuruldu. Faiz kontrolleri nedeniyle şube sayısında patlama ve fiyat dışı rekabetin artması yaşandı. 1958'de bankalar bir araya gelerek Türk Bankacılar Birliğı'ni kurdu (Korukçu, 1998:7).

1950'lerin ilk yarısında, kalkınma için ekonomik politikalarda keskin bir değişiklik oldu: kamulaştırmadan özelleştirmeye ve kalkınmaya liberal bir yaklaşım öncelik haline geldi. Bu değişim, savaş zamanındaki küresel siyasi kargaşadan sonra büyümeyi hızlandırdı. Bununla birlikte, mali disiplindeki bir erozyon enflasyona ve kısa vadeli yükselişlerle hükümet açıklarını finanse etmek için kredi olarak rezerv gereksinimlerinin dağıtılması gibi aşırı merkez bankacılığı deneylerine yol açtığı on yılın ikinci yarısında refah kazançları hızla kaybedildi. Ayrıca hükümetler, öncelikli sektörleri seçme, para basma ve kredi olarak verme stratejisini izleyerek kalkınma yaratmaya çalıştı (Özgür, 2007:59). Ancak nihai etki enflasyon ve merkez bankası kredilerinde bir patlama oldu.

Bundan sonra, 1958'de devalüasyonlu bir bankacılık krizi geldi. 10'dan fazla banka iflas etti ve kamu bankacılığı sorunlarının çözümünü geciktirmek için zorunlu birleşmeler yapıldı. Bankacılık Kanunu da bu yıl revize edildi. 1960 yılında, Merkez Bankası tarafından 1950'lerin liberal ekonomik politikalarının çöküşüyle biriken şüpheli borçları yönetmek için Bankacılık Ödeme Gücü Fonu oluşturuldu. (Parasız, 2011:25)

1980'lerin temel dayanakları ithal ikamenin sona ermesi, ihracata dayalı büyümenin ortaya çıkması, finansal serbestleşme, piyasalaşma, girişimciliğin ve özel mülkiyetin desteklenmesi ve özelleştirme teşvikleriydi. Ancak, iyi niyet ve cesaret verici bir yol haritası, sürdürülebilir büyüme ve düşük enflasyon ile refah için yeterli değildi. 1980'lerin ikinci yarısında ekonomik ve finansal istikrar yeniden kaybedildi ve Tobank 1987'de, Çaybank ve Anadolu Bankası 1988'de iflas etti. Yıllık bütçenin%15'inin Hazine'ye avansı, neredeyse günlük devalüasyonlar ve sadece yurtdışındaki işçiler için değil yerel sakinler için de izin verilen döviz mevduatı dolarizasyonun hızını artırdı. Türk lirası, ABD doları ve Deutsche Mark gibi sert uluslararası para birimleri ile rekabet etmekte zorlanıyordu (Zirekoğlu, 2014:16).

Yeni düzenin gündemi, özelleştirmenin hızla başlaması da dahil olmak üzere reformlarla doluydu. Gerçek dönüşüm ve serbest piyasa ekonomisine geçiş için yasaları onaylamak için güvenilir adımlar atıldı. Bankaların kapsamlı yeniden sermayelendirilmesi ve devlete ait bankaların yeniden yapılandırılması, yeni programın iki parçasıydı. Mali yönetim reformu, kamu kaynak yönetimi ve özel sektörün rolünün artırılmasına da öncelik verilmiştir. Devlet müdahalesini

Üretim ve imalattan çıkarma ve sahayı özel sektöre açma kararı alındı. Hazine'ye avans verilmesini ve Hazine borçlanma araçlarının birincil piyasadan satın alınmasını yasaklayan TCMB Kanununda⁹ değişiklik yapılarak fiyat istikrarı hedefi yasal olarak vurgulanmıştır. Orta vadede tek haneli enflasyon hedefleriyle güvenilirliğin artırılması ve olumlu demografinin sağladığı bir fırsat penceresinden güçlü bir büyüme sağlanması, programın temel ayaklarıydı. şeffaflık, güvenilirlik ve hesap verebilirlik ile sağlam risk yönetimine dayalı bankacılık, programın başarılı bir şekilde uygulanması için bir ön şart olmuştur (Karapınar,2003:15).

21. yüzyılda bankacılık korkunç bir krizle başladı, ancak daha sonra mikroekonomik sorunlara odaklanma fırsatı verildi. Artan rekabet baskısı ve kapsamlı risk kontrolleri geliştirme ihtiyaı, son on yıllardaki makroekonomik sorunları takip eden bankalar için memnuniyetle karşılanan sorunlar haline geldi. AB yakınsamasını yönetmek, artan küresel oynaklık altında karlılığı sürdürmek, özel sektörün dalgalı kur rejimi altında yabancı para birimlerine büyük ölçüde borçlu olduğu zamanlarda döviz riskini dikkatle yönetmek, küresel olarak rekabet edebilmek için en azından yerel olarak genişlemek bankaların karşılaştığı zorluklar arasındaydı. (olak, 2002:166)

4.2 Günümüzde Türkiye`de Bankacılık Sektörünün Yapısı

24 Ocak 1980 kararları ile başlayan liberalleşme hareketi ülkede birçok önemli değişikliğe neden oldu: Finansal serbestleşme ve bir sektöre giriş kolaylaştı, banka sayısı ve istihdam arttı, entegrasyonun sonucu rekabet ve dünya finans piyasaları bankacılık hizmetlerinin sayısını artırmıştır (Kaya, 2002: 1). Öte yandan, bankaların sermaye stokunun yetersizliği, kamu bankalarının sistem içindeki payının artmasının yarattığı yıkıcı etki, küçük veya parçalı bankacılık yapısı, yetersiz iç kontrol veya risk yönetimi gibi sorunlar nedeniyle sistemik risklere duyarlı hale gelmeleri, banka muhasebelerinde şeffaflığın yetersizliği ve düşük aktif kalite (Kaya, 2002: 1). Tüm bu sorunlara makro-ekonomik koşullar da eklenerek, 1980'den günümüze kadar bankacılık sistemi farklı etki alanlarıyla çeşitli krizlerle karşı karşıya kalmıştır. (nc ve Aktaş, 2007: 248).

Cari açık, 2019 yılının aynı ayına göre 4.048 milyon USD artarak 4.063 milyon USD açık vererek, 12 aylık cari açığı 37.974 milyon USD'ye çıkardı. Bu

gelişmede, mallar kaleminde 2.900 milyon ABD doları artış gösteren 3.844 milyon ABD doları net çıkış ve 2019 yılının aynı ayına göre 1.451 milyon ABD doları azalan hizmetler kaleminde 555 milyon ABD doları net giriş etkili olmuştur. Altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı, 2019'un aynı ayında görülen 4.094 milyon ABD doları fazlaya göre 632 milyon ABD doları fazla verdi. Hizmetler altında seyahat kalemi 2019'un aynı ayına göre 964 milyon ABD doları azalarak 583 milyon ABD doları net giriş kaydetmiştir. Birincil gelir 2019 yılının aynı ayına göre 338 milyon ABD doları azalarak 835 milyon ABD doları net çıkış kaydetmiştir. İkincil gelir, 2019 yılının aynı ayına göre 35 milyon ABD doları azalarak 61 milyon ABD doları net giriş kaydetmiştir.

Çizelge 3.1: Bilanço (Milyar TL)

	2016	2017	2018	2019
Likit varlıklar	389	438	594	698
Menkul kıymetler portföyü	329	376	478	661
Krediler	1.623	2.007	2,386	2,665
Kalıcı varlıklar			109	135
Diğer varlıklar			300	332
Toplam			3.867	4.492
Mevduat	1.341	1.635	2.036	2.567
Mevduat dışı fonlar	689	822	1.030	1.014
Diğer yükümlülükler			289	288
Subortinasyonlu borç			91	130
Özkaynaklar	293	345	421	492
Toplam			3.867	4.492

Kaynak:

https://www.tbb.org.tr/en/Content/Upload/Dokuman/167/Banking_Sector_In_Turkey_2019.pdf, 30.01.2021

2019 yılında Doğrudan yatırım 299 milyon ABD doları net giriş kaydetti. Portföy yatırımı net 1.298 milyon ABD doları giriş kaydetmiştir. Pasif üzerinden alt kalemlere ilişkin olarak, yerleşik olmayanların hisse senetleri ve devlet iç borçlanma senetleri işlemleri sırasıyla 1,276 milyon USD ve 607 milyon USD net alım kaydetmiştir. Diğer yatırımlar kapsamında, bankaların yurt dışı muhabir bankalarındaki para ve mevduatları ile yurt içi bankalarda tutulan mevduatları sırasıyla 1,118 milyon ABD doları ve 2,230 milyon ABD doları artmıştır. Yurt dışından sağlanan kredilerde ise bankalar, Genel Yönetim ve diğer sektörler sırasıyla 629 milyon ABD doları, 35 milyon ABD doları ve

191 milyon ABD doları tutarında net geri ödeme gerçekleştirmiştir. Resmi rezervler net 145 milyon ABD doları çıkış kaydetti.

Sonuç olarak, tipik bir oligopol niteliği taşıyan Türk bankacılık sektörü, özellikle 1999-2001 yılları arasında temel aracılık işlevinden uzaklaşarak kamuya finansman sağlama işlevine yönelmiştir (Öncü ve Aktaş, 2007: 249). Bununla birlikte, aynı dönemde bankacılık sistemi, Türkiye ekonomisinin gelişimine de katkı sağlayan dinamik bir sektörün etrafına sarıldı. Öte yandan 1994 sonrası yaşanan olaylar, bu sistemin para piyasalarında ahlaki tehlike sorununun oluşmasına neden olmuştur. 2001 yılında yaşanan bankacılık krizinin ardından programın eyleme geçirildiği sektörde rekabetin, yeni banka sayısının ve sisteme olan inancın verimlilik değeriyle birlikte önemli ölçüde arttığı görülmüştür (Kaya ve Doğan, 2005: 1). Bu nedenle bankalar, krizin olumsuz etkilerini en aza indirmek için sahip oldukları kaynakları en iyi şekilde kullanmalı, başarılı bir şekilde ayakta kalabilmeli ve kaynakları kısıtlı olan sektörlerin verimlilik ve verimlilik analizleri üzerinde çalışmalıdır (Kaya ve Doğan, 2005: 1).

4.3 Bankacılık Sektöründe İstihdam Durumu

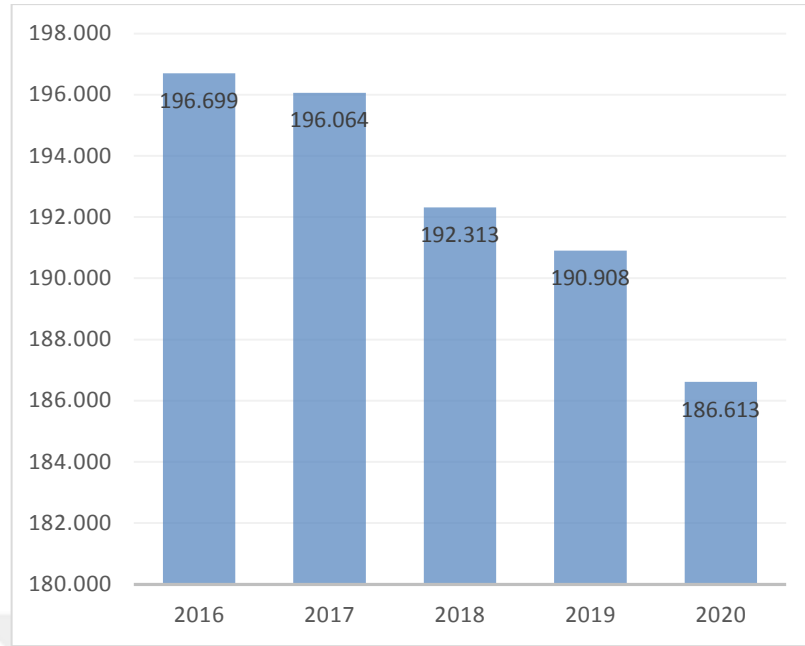
2020 yılı itibarıyla mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarında çalışan sayısı 186.613'tür.

Çizelge 3.2: Çalışan sayısı

	2016	2017	2018	2019	2020
Mevduat Bankaları	191.363	189.840	186.918	185.581	181.487
Yatırım Bankaları	5.336	5.224	5.395	5.327	5.167
Toplam	196.699	196.064	192.313	190.908	186.613

Kaynak: www.tbb.org.tr

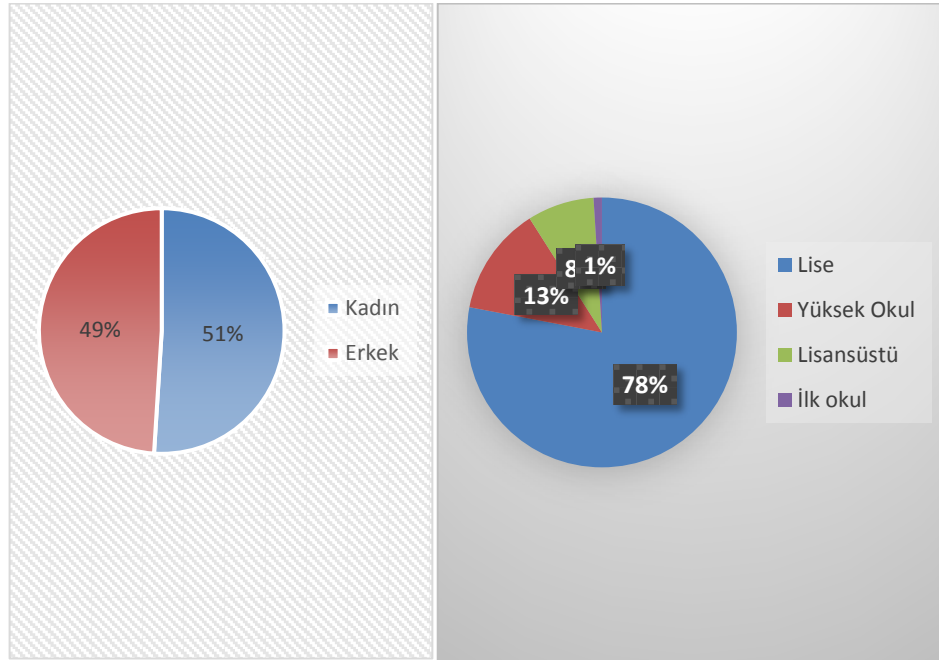
Çalışan sayısı 2019'a göre bir önceki çeyreğe göre 41 kişi, 2.224 kişi (yüzde 1,2) azaldı.

Şekil 3.1: Çalışan sayısı

Kaynak: www.tbb.org.tr

Banka çalışanlarının cinsiyete göre dağılımında 2020 yılı itibarıyla çalışanların yüzde 50,4'ü kadındır. Banka çalışanlarının eğitim düzeyine bakıldığında, Eylül 2020 itibarıyla çalışanların yüzde 78'i lisans, yüzde 8'i yüksek lisans derecesine sahipti. Bu rakam lise mezunlarında yüzde 13'tür.

Şekil 3.2: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Banka Çalışanları

Kaynak: www.tbb.org.tr

2020 yılı itibarıyla mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarındaki toplam şube sayısı 9.943'tür.

Çizelge 3.3: Şube Sayısı

	2016	2017	2018	2019	2020
Mevduat Bankaları	10.985	10.609	10.400	10.137	10.015
Yatırım Bankaları	42	49	54	62	64
Toplam	11.027	10.658	10.454	10.199	10.079

Kaynak: Kaynak: www.tbb.org.tr

Şube sayısı 2019 yılına göre bir önceki çeyreğe göre 136 kişi, 256 adet azaldı. 2020 yılı sonunda mevduat bankalarında banka başına şube sayısı 291 oldu. Şube dışı kanalların hızlı büyümesi ve bazı hizmetlerin dış kaynak kullanan kurumlara devredilmesi, çalışan ve şube sayısını etkiledi. 2020 yılı itibarıyla 100.000 kişi başına çalışan, 2019 sonuna göre 3 puan azalarak 224'e geriledi.

Teknolojik ilerlemenin istihdam yapısında meydana getirdiği en önemli değişiklik, ileri teknoloji kullanan sektörlerde önemli ölçüde verimlilik artışıdır (Şenkal; 2000: 263). 2011 ekonomik çöküşünün ardından uygulanan yeniden yapılanma programı ile Türk bankacılık sektöründe teknolojiye dayalı bir verimlilik artışına tanık olunmuştur. Bu dönemde bankaların aynı miktarda girdi ile daha fazla çıktı üretmeye ve verimli artırmaya başladıkları görülmüştür. (Öncü-Aktaş; 2007: 264). Diğer bir deyişle Türk bankacılık sektörü, teknoloji kullanımı, ürün çeşitliliği, risk yönetimi gibi alanlarda dikkat çekici sonuçlar elde ederek, istihdam kalitesine olumlu etki yapacak pek çok önemli başarıya imza atmıştır (Ayan; 2012: 42).

Yapısal olarak yeniliklere ve teknolojik gelişmelere olan eğilimi sayesinde Türk bankacılık sektörü çok özel bir hızlı adaptasyon özelliğine sahiptir. Küreselleşmenin dünya ekonomisine hızla yayılmasıyla birlikte Türk bankacılık sektörü, bu adaptasyon özelliği ile doğrudan yabancı yatırım çekebilmiştir.

4.4 Bankacılık Sektöründe Krizlerin İstihdama Etkisi

COVID-19 salgını, 2008-09 küresel finansal krizden (GFC) bu yana finansal sistemler için en büyük test olarak ortaya çıktığı için küresel ekonomik ve finansal alanda tahribata neden olmaktadır. Asya Kalkınma Bankası, salgının küresel ekonomik maliyetinin 5,8 ile 8,8 trilyon dolar arasında olacağını tahmin etmektedir (dünya GSYİH'sının yaklaşık %6,4-9,7'si) (Park ve diğerleri 2020:7). Her şeyden çok, benzeri görülmemiş makroekonomik ve sağlık sistemi şoklarının, her ülkenin finansal sistemleri üzerinde geniş bir kanal yelpazesinde yayılma etkileri olması muhtemel. Pandemi, toplam talebi, üretimi, ticareti ve ekonomik faaliyetleri yavaşlamaya ve işsizliği artırmaya ittiğinden, hemen hemen her ülkedeki finansal kurumlar (FA'lar) hükümet desteği olmadan artan bir serpinti riskinden korkmaktadır (IMF 2020).

Artan sayıda çalışma, COVID-19 salgınının, yoksulluğu ve olası bir durgunluk veya depresyonu tetikler (Chen ve diğerleri 2020:25). Pandemi bir dünyada veya pandemi sonrası bir dünyada, bu tür bir hasar, finansal istikrar ve güvenlik ile finansal istikrarı ve güvenliği ve düzenleyici disiplini, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki (Stiller ve Zink 2020:85) hayatta kalmasını ve sürdürülebilirliğini tehdit edebilir. Dünya Ekonomik Forumu 2020). Her şeyden önce, en ağır darbeyi bankalar alacaktır. Bunun nedeni, bankaların normalde diğer finansal araçlara göre daha geniş bir risk yelpazesine (örneğin, faiz oranı, likidite, kredi, piyasa ve itibar riskleri) karşı karşıya kalması ve ekonomik birimlerin günlük faaliyetleriyle, yani bireyler, firms ve hükümet (Stulz ve Carey 2006:5).

Bankalar geleneksel olarak çok çeşitli risklerle uğraşırlar ve pandemi likidite sıkışıklığı, kredi sıkışıklığı, sorunlu varlıklar ve temerrüt oranlarındaki artışlar, kredilerden ve yatırımlardan elde edilen getirilerin düşürülmesi, piyasa faiz oranlarının düşmesi ve bulaşıcı bankaların tetiklenmesi yoluyla şiddetini artıracaktır. (Stiller ve Zink 2020:153). Bu nedenle, bankaların kredi riski, likidite riski, piyasa riski ve faiz oranı riski gibi bir dizi riskte artış görmesi muhtemeldir. Bu, bankaların daha zayıf bir politika ortamı ve agresif piyasa rekabeti altında görece daha az finansal ve ekonomik kapasiteye sahip milyonlarca bireye ve şirketlere hizmet verdiği gelişmekte olan ülkelerde muhtemelen daha kötüdür (Wilson 2020:25). COVID-19 salgını, özellikle

gelişmekte olan ülkelerde, karmaşık bir dizi eşzamanlı sonuçla sonuçlanabilir; örneğin, kredilerin toplu temerrüdü, geri kazanımlar karmaşık ve daha zor hale gelmektedir, günlük yaşamı desteklemek için müşteriler tarafından tüketilen tasarruflar, ödünç verilebilir fonların azalan kullanılabilirliği ve baskı altındaki yeni yatırım talebi. Hem uzun vadeli hem de kısa vadeli sermaye finansmanı için çoğu gelişmekte olan ve birçok yeni ortaya çıkan kaynak. Bankaların rolü ve gücü, özellikle finansal sistemin zayıf veya var olmayan menkul kıymet piyasaları, etkin ve yeterli yasal altyapı eksikliği, yenilikçi ve gerekli finansal araçların eksikliği, teknoloji ve inovasyonun oynanması nedeniyle az gelişmiş olduğu ülkelerde çok fazladır. (Barua 2019:25). Bazı gelişmekte olan ekonomilerde görüldüğü gibi, bankalar esasen hızlı bir şekilde ekonomik büyümeyi açmaktadır ve fon sağlamadöneminin zarar görmesi bu devletlerde etkili olumsuz ekonomik etkilere sebep olabilmektedir.

Belirtildiği gibi, pandemi süreci gelişmekte olan devletlerde, esasen bankaların ekonomide etkili rol oynadığı devletlerde bankaların performansını, ayakta kalmasını ve büyümesini önemli ölçüde tehdit edebilir (Damak ve diğerleri 2020). Gelişmekte olan ekonomilerde bankalar üzerindeki etkilerin anlaşılması, pandeminin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkileri hakkında değerli bilgiler sağlayabilir. Ancak bu, vaka bazında dikkatli bir inceleme gerektirir.

COVID-19 gibi hastalık salgınları, bankalar için karmaşık ve çeşitli sonuçlar doğurur ve bankacılık sisteminin istikrarını tehdit eder (FSB 2020). Şekil 1, bir "politika müdahalesi yok" senaryosunda COVID-19 salgınının bankalar için olası sonuçlarının haritalandırılmasını göstermektedir. Salgının uzun bir süre yaygınlığı ve ardından tam bir kilitlenme, bankaları kaçınılmaz bir krize itebilir. Ekonomiler genelinde, salgına yanıt olarak kilitlenme ve sosyal mesafe önlemlerinin ani bir şoku olarak, üretim durdu, mal ve hizmetlere olan talep- esas olarak temel olmayanlar için- düştü, fabrikalar ve ofisler tamamen veya kısmen kapandı, nakliye ve lojistik kısıtlıdır ve bir bütün olarak kamu hareketi yurtiçi ve yurtdışında oldukça sınırlıdır (Barua 2020:158).

Ülkeler, virüsün yayılmasını engellemek için daha uzun bir süre boyunca tecrit ve katı sosyal mesafe uygulamaya devam ettikçe, ani şokların çoğu zaman içinde uzun süreli oldu. Örneğin, bu tür tedbirlerin dünyanın hemen hemen tüm ekonomilerinde geniş çapta ve sıkı bir şekilde uygulandığı bugüne kadar sekiz

aydan fazla olmuştur. Dünya çapındaki kilitlenmeler ve ekonomik şoklar, uluslararası ithalat talebinin azalması, uluslararası nakliye ve lojistik taşıyıcıların sınırlı hareketi ve birçok ülke tarafından empoze edilen malların ve insanların daha sıkı giriş gereksinimleri nedeniyle uluslararası mal ve hizmet ticaretinde ciddi bir kesintiye neden olur (OECD 2020). Bunlar, toplam talep ve arzdaki sürekli düşüş, fiyat seviyelerinde düşüş, büyük işten çıkarmalar ve işten çıkarmalar, elverişsiz döviz kuru hareketi ve mevcut veya potansiyel özel sektör için risk ve belirsizlikteki artışlar yoluyla birçok ülke için ciddi makroekonomik maliyetler oluşturmaya başladı.

5. UYGULAMA

Şekil 5.1: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Akdeniz Bölgesi

Yukarıda Akdeniz bölgesi bazında ele alınan serilerin grafikleri verilmektedir. Söz konusu seriler 2010-2019 yıllarını kapsamaktadır. Grafiklere genel olarak bakıldığında zaman ihtiyaç dışı krediler, diğer ihtiyaç kredileri, tarım sektöründeki ihtiyaç kredileri, ATM sayısı ve tasarruf mevduatı serilerinin artan bir trend yapısına sahip oldukları görülmektedir. Akdeniz bölgesinde çalışan sayısının 2010-2014 döneminde artarak 17 bine kadar yükseldiği, daha sonra ise azalarak 2019 yılında 15 binlere kadar düştüğü tespit edilmiştir. 2014 yılından itibaren istihdamda olan bu azalışın ülke genelinde “Online” işlemlerin son yıllar itibarıyla arttığı sebebinden kaynaklandığı söylenilebilmektedir. İhtiyaç dışı krediler ele alınan dönemde artan bir trend yapısı içermektedir. Diğer ihtiyaç kredilerinin 2014 yılına kadar dalgalı şekilde değiştiği, 2014 yılından sonra yükselişe geçtiği grafikten anlaşılmaktadır. Mesleki ihtiyaç kredilerinin ise 2014 yılına kadar artış gösterdiği, 2014 yılından sonra yüksek seviyede düştüğü görülmektedir. Tarım ihtiyaç kredileri genel olarak artan bir trende sahiptir. Bu

söz konusu artış 2013 yılından itibaren daha baskın şekilde gerçekleşmiştir. Akdeniz bölgesinde 2010-2019 döneminde iş yeri sayısında dalgalı bir seyir izlenilmektedir. 2018 ve 2019 yıllarında iş yeri sayısı diğer yıllara göre 30 bin civarında artış göstermektedir. ATM sayısı her yıl bir önceki yıla göre artmış ve 2019 yılı sonunda 5400 civarında olmaktadır. Akdeniz bölgesi için ele alınan tasarruf mevduatı serisinin grafiğine bakıldığında zaman serisinin ATM sayısı değişkeni gibi her yıl artış gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 5.1: Akdeniz Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	15843.00	1.15E+11	2.93E+09	6.78E+08	8.18E+09	291827.6	4568.900	4.48E+10
Medyan	15698.50	1.10E+11	2.66E+09	3.14E+08	7.13E+09	289894.0	4962.000	4.04E+10
Maksimum	16851.00	1.99E+11	7.14E+09	2.06E+09	1.45E+10	333040.0	5405.000	7.86E+10
Minimum	14526.00	3.86E+10	6.29E+08	72411000	3.50E+09	255812.0	3030.000	2.45E+10
Std. Hata	714.3303	5.56E+10	2.33E+09	7.48E+08	4.05E+09	24639.36	856.6165	1.82E+10
Çarpıklık	-0.13945	0.183853	0.518449	0.780349	0.339552	0.346268	-0.743292	0.645598
Basıklık	2.392024	1.730335	1.992782	2.142720	1.538156	2.264437	2.013893	2.191316
Jarque-Bera	0.186425	0.728024	0.870686	1.321127	1.082571	0.425274	1.325974	0.967149
Olasılık	0.911000	0.694883	0.647043	0.516560	0.582000	0.808450	0.515310	0.616576
Toplam	158430.0	1.15E+12	2.93E+10	6.78E+09	8.18E+10	2918276.	45689.00	4.48E+11
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Genel olarak dikkat edilmesi gereken istatistikler minimum, maksimum ve ortalama değerleridir. Çalışan sayısına bakıldığında zaman Akdeniz bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 15843 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 16851 ve en az çalışan sayısı ise 14526 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 115 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 199 milyar TL kredi kullanılmıştır. Denizcilik sektöründe kullanılan ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 2,9 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 629 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 7,1 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Mesleki ihtiyaç kredi rakamlarına bakıldığında zaman ortalama kredilerin 678 milyon TL olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe kullanılan ihtiyaç kredilerinin diğer kredilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tarım sektöründe ortalama 8,18 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin

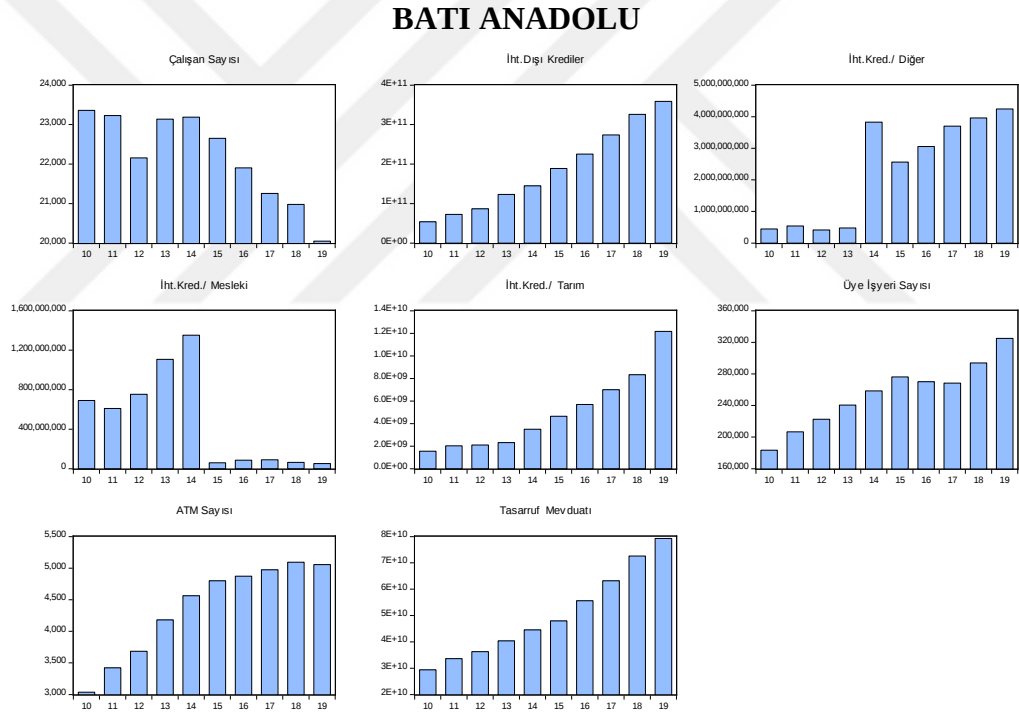
maksimum olduğu miktar ise 14,5 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Akdeniz bölgesinde söz konusu şirketlerde ortalama 291827 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 4568 ATM'nın olduğu bölgede ATM sayısı en az 3030, en fazla ise 5405 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 44,8 milyar TL, en az 24,5 milyar TL, en fazla ise 78,6 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.2: Akdeniz Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	-0.9636 -6,245 0.0083	1 ----- -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Katsayı T değeri P değeri	-0.8773 -3,167 0.0506	0.9318 4,447 0.0212	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	-0.9252 -4,224 0.0243	0.9700 6,913 0.0062	0.9821 9,042 0.0029	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	-0.8916 -3,412 0.0421	0.9203 4,075 0.0267	0.9152 3,934 0.0292	0.8881 3,346 0.0442	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	-0.9930 -1,462 0.0007	0.9861 1,028 0.0020	0.9167 3,975 0.0285	0.9606 5,992 0.0093	0.9035 3,652 0.0354	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	-0.9511 -5,335 0.0129	0.9741 7,469 0.0050	0.9113 3,835 0.0312	0.9230 4,156 0.0253	0.9785 8,230 0.0038	0.9613 6,050 0.0091	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	-0.6615 -1,528 0.2239	0.8072 2,369 0.0986	0.9206 4,084 0.0265	0.8662 3,003 0.0575	0.8403 2,685 0.0747	0.7333 1,868 0.1585	0.8000 2,309 0.1041	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	-0.9584 -5,820 0.0101	0.9791 8,358 0.0036	0.9156 3,944 0.0290	0.9739 7,446 0.0050	0.8371 2,650 0.0769	0.9815 8,886 0.0030	0.9142 3,907 0.0298	0.7512 1,971 0.1433	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	-0.9359 -4,601 0.0193	0.9796 8,457 0.0035	0.9809 8,757 0.0031	0.9987 3,402 0.0001	0.9071 3,733 0.0335	0.9688 6,775 0.0066	0.9412 4,827 0.0169	0.8663 3,004 0.0575	0.9751 7,618 0.0047	1 ----- -----

Çizelge 5.2’de Akdeniz bölgesi için ele alınan değişkenler arasında korelasyon ilişkileri özetlenmektedir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %96 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %87.7 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %92 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5

anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile meslek ihtiyaç kredileri arasında %89 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %99 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %95 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %95 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %93 negatif bir korelasyon vardır.

Şekil 5.2: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Batı Anadolu Bölgesi

Yukarıda Batı Anadolu bölgesinde ele alınan serilerin grafikleri görülmektedir. Söz konusu seriler 2010-2019 yıllarını kapsamaktadır. Grafiklere genel olarak bakıldığında zaman ihtiyaç dışı krediler, tarım sektöründeki ihtiyaç kredileri, ATM sayısı ve tasarruf mevduatı serilerinde artan bir trend yapısının olduğu görülmektedir. ATM sayısının artmasının en önemli nedeni banka müşterilerinin artması olmaktadır. Ülke nüfusundaki artışa bağlı olarak bankanın ATM sayısının yeterli olmadığı ve yeni ATM'lerin kullanıma verilmesinin gerekli

olduğu saptanmaktadır. Batı Anadolu bölgesinde çalışan sayısının 2010-2014 döneminde artarak 23 bine kadar yükseldiği, daha sonra ise azalarak 2019 yılında 20 binlere kadar düştüğü tespit edilmiştir. İstihdamdaki bu azalışın sebebi Akdeniz bölgesinde de olduğu gibi teknolojinin gelişmesi ve internet üzerinden yapılan işlemlerdir. İnternet aracılığı ile yapılan bu işlemler firmaların istihdam düzeylerinde belli bir azalışa neden olmaktadır. İhtiyaç dışı krediler ele alınan dönemde artan bir trend yapısı içermektedir. Diğer ihtiyaç kredilerinin 2014 yılına kadar dalgalı şekilde değiştiği, 2014 yılından sonra yükseldiği görülmektedir. Mesleki ihtiyaç kredilerinin ise 2014 yılına kadar arttığı, 2014 yılından sonra yüksek seviyede azaldığı görülmektedir. Tarım ihtiyaç kredileri genel olarak artan bir trende sahiptir. Bu söz konusu artış 2013 yılından itibaren daha yüksek gerçekleşmiştir. Batı Anadolu bölgesinde 2010-2019 döneminde üye iş yeri sayısında dalgalı bir seyir izlenilmektedir. 2018 ve 2019 yıllarında üye iş yeri sayısı diğer yıllara göre 40 bin civarında artış göstermektedir. ATM sayısı zamanla artmış ve 2019 yılı sonunda yaklaşık 5000 olmaktadır. Batı Anadolu bölgesi için ele alınan tasarruf mevduatı serisinin grafiğine bakıldığında zaman serisinin düzenli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 5.3: Batı Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	22191.70	1.85E+11	2.32E+09	4.86E+08	4.93E+09	254492.2	4368.200	5.03E+10
Medyan	22406.50	1.67E+11	2.81E+09	3.49E+08	4.08E+09	263379.5	4680.500	4.62E+10
Maksimum	23361.00	3.59E+11	4.24E+09	1.35E+09	1.22E+10	324855.0	5095.000	7.93E+10
Minimum	20047.00	5.40E+10	4.17E+08	50667000	1.54E+09	183297.0	3037.000	2.94E+10
Std. Hata	1134.316	1.08E+11	1.66E+09	4.87E+08	3.43E+09	42155.16	746.5860	1.70E+10
Çarpıklık	-0.628388	0.352911	-0.194028	0.562709	0.933796	-0.124022	-0.671879	0.484904
Basıklık	2.159806	1.768752	1.247210	1.908357	2.880244	2.316034	1.948134	1.950736
Jarque-Bera	0.952255	0.839232	1.342859	1.024270	1.459267	0.220556	0.952255	0.839232
Olasılık	0.621184	0.657299	0.510978	0.599215	0.482086	0.895585	0.621184	0.657299
Toplam	221917.0	1.85E+12	2.32E+10	4.86E+09	4.93E+10	2544922.	43682.00	5.03E+11
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

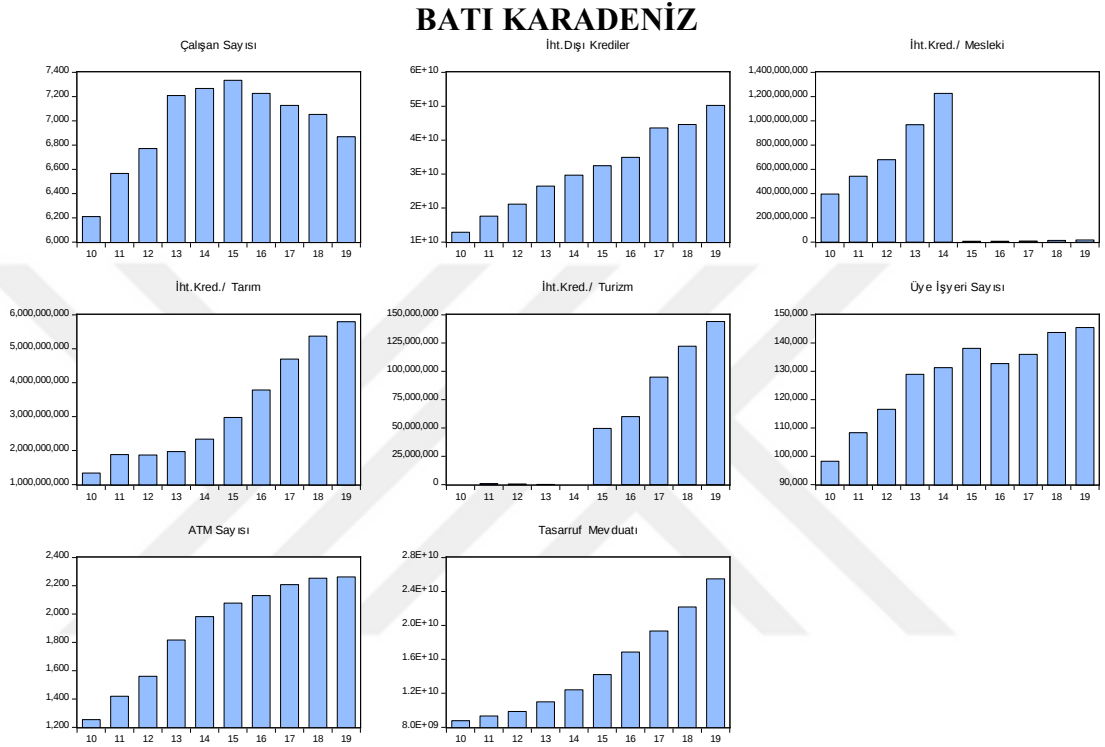
Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Genel olarak dikkat edilmesi gereken istatistikler minimum, maksimum ve ortalama değerleridir. Çalışan sayısına bakıldığında zaman Batı Anadolu bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 22191 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan

sayısı 23361 ve en az çalışan sayısı ise 20047 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 185 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 359 milyar TL kredi kullanılmıştır. Denizcilik sektöründe kullanılan ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 2,3 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 417 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 4,2 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Mesleki ihtiyaç kredi rakamlarına bakıldığı zaman ortalama kredilerin 486 milyon TL olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe ortalama 4,93 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 12,2 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Batı Anadolu bölgesinde söz konusu şirketlerde ortalama 254492 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 4368ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 3037, en fazla ise 5095 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 50,3 milyar TL, en az 29,4 milyar TL, en fazla ise 79,3 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.4: Batı Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	-0.9070 -2,154 0.2766	1 ----- -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Katsayı T değeri P değeri	0.9546 3,204 0.1926	-0.9912 -7,527 0.0841	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	-0.9607 -3,463 0.1789	0.9882 6,464 0.0977	-0.9997 -4,672 0.0136	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	0.8880 1,931 0.3041	-0.9990 -2,318 0.0274	0.9846 5,650 0.1115	-0.9807 -5,021 0.1251	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	-0.9996 -3,754 0.0170	0.9179 2,313 0.2597	-0.9621 -3,532 0.1756	0.9678 3,844 0.1620	-0.9000 -2,064 0.2871	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	-0.9998 -5,388 0.0118	0.9147 2,263 0.2648	-0.9599 -3,426 0.1808	0.9657 3,721 0.1671	-0.8964 -2,022 0.2923	0.9999 1,238 0.0051	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	-0.9695 -3,958 0.1575	0.9825 5,281 0.1191	-0.9984 -1,814 0.0350	0.9994 2,971 0.0214	-0.9736 -4,266 0.1466	0.9757 4,455 0.1406	0.9739 4,292 0.1457	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	-0.4218 -0.4652 0.7228	0.7643 1,185 0.4461	-0.6727 -0.9093 0.5302	0.6567 0.8709 0.5438	-0.7914 -1,294 0.4187	0.4458 0.4980 0.7058	0.4385 0.4880 0.7110	0.6310 0.8134 0.5653	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	-0.9202 -2,352 0.2559	0.9994 3,071 0.0207	-0.9950 -1,001 0.0634	0.9926 8,229 0.0770	-0.9971 -1,319 0.0482	0.9303 2,537 0.2390	0.9273 2,478 0.2441	0.9880 6,418 0.0984	0.7429 1,109 0.4669	1 ----- -----

Çizelge 5.4'te değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %99 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %99 negatif bir korelasyon vardır.

Şekil 5.3: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Batı Karadeniz Bölgesi

Yukarıda Batı Karadeniz bölgesinde ele alınan serilerin grafikleri görülmektedir. Grafiklere genel olarak bakıldığında ihtiyaç dışı krediler, tarım sektöründeki ihtiyaç kredileri, ATM sayısı ve tasarruf mevduatı serilerinde artan bir trend yapısının olduğu görülmektedir. Batı Karadeniz bölgesinde çalışan sayısının 2010-2015 döneminde artarak 7300'e kadar yükseldiği, daha sonra ise azalarak 2019 yılında 6800'e düştüğü tespit edilmiştir. Batı Karadeniz bölgesinde de internet işlemlerinin artması istihdama negatif etki göstermektedir. Mesleki ihtiyaç kredilerinin ise 2014 yılına kadar arttığı, 2014 yılından sonra yüksek seviyede azaldığı görülmektedir. Tarım ihtiyaç kredileri genel olarak artan bir trende sahiptir. Bu söz konusu artış 2013 yılından itibaren daha yüksek gerçekleşmiştir. Batı Karadeniz bölgesinde 2010-2019 döneminde üye iş yeri sayısında dalgalı ve artan bir seyir

izlenilmektedir.ATM sayısı zamanla artmış ve 2019 yılı sonunda yaklaşık 2200 olmaktadır. Batı Karadeniz bölgesinde nüfusun ve dolayısıyla banka müşterilerinin artması ATM sayısının yükselmesine neden olmaktadır. Batı Karadeniz bölgesi için ele alınan tasarruf mevduatı serisinin grafiğine bakıldığı zaman serinin düzenli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 5.5: Batı Karadeniz Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	6962.500	3.14E+10	1.38E+09	3.86E+08	3.20E+09	127933.8	1896.300	1.49E+10
Medyan	7089.000	3.11E+10	1.06E+09	2.06E+08	2.66E+09	132018.8	2029.500	1.33E+10
Maksimum	7333.000	5.03E+10	3.44E+09	1.23E+09	5.80E+09	145458.0	2262.000	2.55E+10
Minimum	6210.000	1.29E+10	3.27E+08	5777000.	1.34E+09	98204.00	1254.000	8.77E+09
Std. Hata	359.4082	1.23E+10	1.17E+09	4.54E+08	1.61E+09	15488.71	367.1521	5.82E+09
Çarpıklık	-0.957648	0.050283	0.584535	0.687904	0.493315	-0.764393	-0.634205	0.607157
Basıklık	2.835960	1.870024	1.923744	2.080618	1.723717	2.399012	1.920866	2.035913
Jarque-Bera	1.539695	0.536233	1.052105	1.140879	1.084307	1.124321	1.155581	1.001676
Olasılık	0.463084	0.764819	0.590933	0.565277	0.581495	0.569976	0.561137	0.606023
Toplam	69625.00	3.14E+11	1.38E+10	3.86E+09	3.20E+10	1279338.	18963.00	1.49E+11
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Genel olarak dikkat edilmesi gereken istatistikler minimum, maksimum ve ortalama değerleridir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman Batı Karadeniz bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 6962 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 7333 ve en az çalışan sayısı ise 6210 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 31,4 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 50,3 milyar TL kredi kullanılmıştır. Denizcilik sektöründe kullanılan ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 1,38 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 327 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 3,44 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Mesleki ihtiyaç kredi rakamlarına bakıldığı zaman ortalama kredilerin 386 milyon TL olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe ortalama 3,2 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 5,8

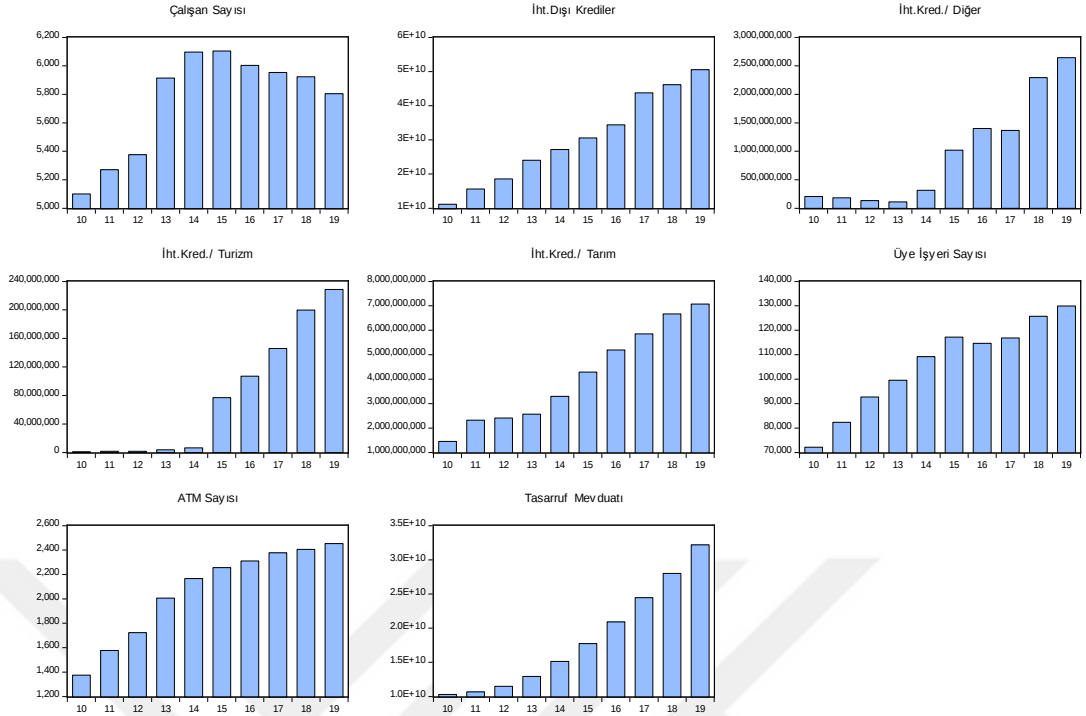
milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Batı Karadeniz bölgesinde ortalama 127933 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 1896ATM'nın olduğu bölgede ATM sayısı en az 1254, en fazla ise 2262 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 14,9 milyar TL, en az 8,7 milyar TL, en fazla ise 25,5 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.6: Batı Karadeniz Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizciler)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Meslekî)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 1240 -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9704 -5000 -6,963	1 2140 -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizciler)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9559 -3850 -5,643	0.9486 1590 5,196	1 1300 -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9374 -5110 -4,665	0.8713 1980 3,075	0.9079 1610 3,751	1 2400 -----						
İhtiyaç Kredileri (Meslekî)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9562 -3180 -5,663	0.9255 1280 4,235	0.9477 1020 5,147	0.9877 1450 1,095	1 8940 -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9654 -7840 -6,414	0.9769 3300 7,919	0.8954 2360 3,483	0.9048 3230 3,680	0.9388 2050 4,720	1 5310 -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9741 -2750 -7,472	0.9809 1150 8,745	0.9523 8720 5,407	0.9423 1170 4,877	0.9784 7420 8,199	0.9831 1820 9,326	1 6430 -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	- 0.7501 -2803 -1,964	0.7346 1140 1,875	0.8493 1030 2,786	0.8804 1450 3,216	0.8989 9020 3,555	0.7228 1770 1,812	0.8278 7040 2,556	1 1130 -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9291 -5266 -4,352	0.9649 2270 6,366	0.8568 1580 2,879	0.8635 2150 2,966	0.9086 1380 3,768	0.9929 3680 1,448	0.9676 1250 6,640	0.697 4 1190 1,685	1 2590 -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9938 -3090 -1,556	0.9716 1260 7,112	0.9426 9510 4,891	0.9534 1300 5,477	0.9723 8120 7,209	0.9832 2000 9,344	0.9884 7000 1,127	0.777 1 7280 2,138	0.955 6 1360 5,622	1 7800 -----

Çizelge 5.6'da değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri özetlenmiştir. İhtiyaç dışı kredilerle çalışan sayısı arasında %56,3 pozitif korelasyon ilişkisi gözükmemekte olmakla beraberinde bu korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısının üye işyeri sayısı ile pozitif korelasyon ilişkisi %79,3 olarak hesaplanmış, %5 olarak da anlam taşımaktadır. İşyeri sayısındaki artış istihdamı artırmaktadır. Tarım ihtiyaç kredileri ile tasarruf mevduatı arasında olan korelasyon ilişkisi oldukça yüksek (%99,2) olmaktadır. İhtiyaç dışı kredilerle mesleki ihtiyaç kredileri arasında ise %55,4'lük negatif yönlü bir korelasyon ilişkisi saptanmıştır.

BATI MARMARA

Şekil 5.4: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Batı Marmara Bölgesi

Yukarıda Batı Marmara bölgesinde ele alınan serilerin grafikleri görülmektedir. Grafiklere genel olarak bakıldığı zaman ihtiyaç dışı krediler, tarım sektöründeki ihtiyaç kredileri, ATM sayısı ve tasarruf mevduatı serilerinde artan bir trend yapısının olduğu görülmektedir. Batı Marmara bölgesinde çalışan sayısının 2010-2015 döneminde artarak 6000'e kadar yükseldiği, daha sonra ise azalarak 2019 yılında 5700'e düştüğü tespit edilmiştir. Batı Marmara bölgesinde de diğer bölgelerde olduğu gibi Online işlemlerin artması son dönemlerde istihdama negatif yönde etki etmektedir. Diğer ihtiyaç kredilerinin ise 2013 yılına kadar azaldığı, 2013 yılından sonra yüksek seviyede arttığı görülmektedir. Tarım ihtiyaç kredileri genel olarak artan bir trende sahiptir. Bu söz konusu artış 2013 yılından itibaren daha yüksek gerçekleşmiştir. Batı Marmara bölgesinde 2010-2019 döneminde üye iş yeri sayısında dalgalı ve artan bir seyir izlenilmektedir. ATM sayısı zamanla artmış ve 2019 yılı sonunda yaklaşık 2400 olmaktadır. Batı Marmara bölgesi için ele alınan tasarruf mevduatı serisinin grafiğine bakıldığı zaman serinin düzenli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 5.7: Batı Marmara Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	5754.700	3.02E+10	9.66E+08	77308900	4.11E+09	106031.1	2065.300	1.84E+10
Medyan	5919.000	2.89E+10	6.66E+08	41803500	3.79E+09	111925.7	2211.500	1.64E+10
Maksimum	6104.000	5.05E+10	2.65E+09	2.29E+08	7.07E+09	129914.0	2453.000	3.22E+10
Minimum	5100.000	1.12E+10	1.12E+08	1036000.	1.45E+09	72152.00	1375.000	1.03E+10
Std. Hata	365.7871	1.34E+10	9.41E+08	88899425	1.99E+09	18889.74	380.8587	7.74E+09
Çarpıklık	-0.798725	0.153989	0.673869	0.597602	0.229780	-0.525035	-0.707756	0.567399
Basıklık	2.034222	1.762953	2.046068	1.827797	1.601811	2.108356	2.041104	1.969633
Jarque-Bera	1.451906	0.677140	1.135994	1.167739	0.902554	0.790698	1.217982	0.978927
Olasılık	0.483863	0.712789	0.566659	0.557736	0.636814	0.673445	0.543899	0.612955
Toplam	57547.00	3.02E+11	9.66E+09	7.73E+08	4.11E+10	1060311.	20653.00	1.84E+11
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman Batı Marmara bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 5754 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 6104 ve en az çalışan sayısı ise 5100 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 30,2 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 50,5 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 966 milyon TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 112 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 2,65 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Turizm sektörü ihtiyaç kredi rakamlarına bakıldığı zaman ortalama kredilerin 77 milyon TL olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe ortalama 4,11 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 7,07 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Batı Marmara bölgesinde ortalama 106031 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 2065 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 1375, en fazla ise 2453 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 18,4 milyar TL, en az 10,3 milyar TL, en fazla ise 32,2 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

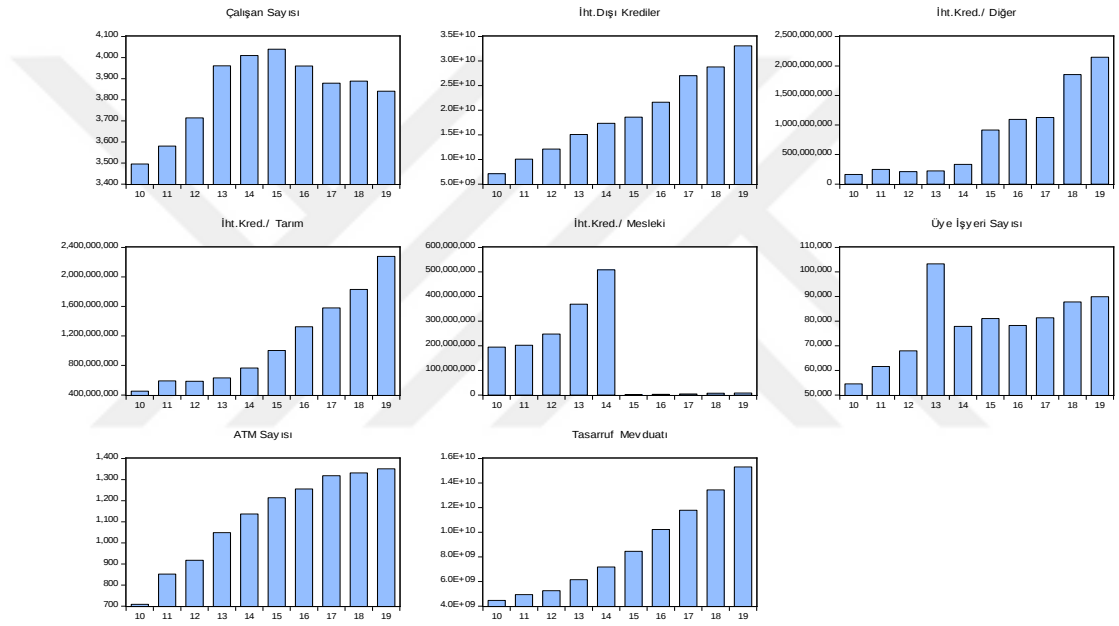
Çizelge 5.8: Batı Marmara Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizciler)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı	1									
	T değeri	----									
	P değeri	----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı	-	1								
	T değeri	0.9519	----								
	P değeri	-5,382	----								
	P değeri	0.0126									
İhtiyaç Kredileri (Denizciler)	Katsayı	-	0.8555	1							
	T değeri	0.8170	2,862	----							
	P değeri	-2,454	0.0644	----							
	P değeri	0.0913									
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı	-	0.8805	0.8833	1						
	T değeri	0.9148	3,218	3,263	----						
	P değeri	-3,924	0.0487	0.0470	----						
	P değeri	0.0294									
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı	-	0.6461	0.7843	0.4331	1					
	T değeri	0.5110	1,466	2,190	0.8323	----					
	P değeri	-1,029	0.2388	0.1162	0.4663	----					
	P değeri	0.3789									
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı	-	0.9781	0.9305	0.9401	0.6639	1				
	T değeri	0.9621	8,147	4,401	4,778	1,538	----				
	P değeri	-6,111	0.0039	0.0217	0.0174	0.2216	----				
	P değeri	0.0088									
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı	-	0.9728	0.9022	0.9652	0.5731	0.9898	1			
	T değeri	0.9549	7,284	3,623	6,397	1,211	1,204	----			
	P değeri	-5,571	0.0053	0.0362	0.0077	0.3124	0.0012	----			
	P değeri	0.0114									
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı	-	0.8185	0.7339	0.9428	0.2321	0.8398	0.9072	1		
	T değeri	0.8144	2,468	1,871	4,902	0.4133	2,680	3,736	----		
	P değeri	-2,431	0.0902	0.1580	0.0162	0.7071	0.0750	0.0334	----		
	P değeri	0.0932									
ATM Sayısı	Katsayı	-	0.9949	0.8746	0.9053	0.6385	0.9897	0.9801	0.820	1	
	T değeri	0.9746	1,711	3,124	3,693	1,437	1,199	8,564	5	----	
	P değeri	-7,539	0.0004	0.0523	0.0344	0.2462	0.0012	0.0033	2,486	----	
	P değeri	0.0048							0.088		
Tasarruf Mevduatı	Katsayı	-	0.9768	0.8676	0.9551	0.5387	0.9862	0.9939	0.891	0.9876	1
	T değeri	0.9801	7,908	3,023	5,588	1,107	1,035	1,568	4	1,092	----
	P değeri	-8,573	0.0042	0.0566	0.0113	0.3488	0.0019	0.0006	3,407	0.0016	----
	P değeri	0.0033							0.042		
									2		

Çizelge 5.8’de değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %95 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %81 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %96 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm

ihtiyaç kredileri arasında %95 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %81 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %97 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %98 negatif bir korelasyon vardır.

DOĞU KARADENİZ

Şekil 5.5: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Doğu Karadeniz Bölgesi

Yukarıdaki grafiklerde Doğu Karadeniz bölgesi için ele alınan serilerin grafikleri görülmektedir. Çalışan sayısının 2015 yılına kadar artış gösterdiği, daha sonra ise azalan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu azalmanın sebebi diğer bölgelerle aynı olmaktadır. İhtiyaç dışı krediler artan bir trend yapısına sahip olmaktadır. Aynı yapı tarım sektöründeki ihtiyaç kredileri için de geçerli olmaktadır. Mesleki ihtiyaç kredilerinde ise 2014 sonrasında düşük seviyede azalma meydana gelmektedir. Tasarruf mevduatı diğer bölgelerde olduğu gibi düzenli artış göstermiştir. Nüfusun ve banka müşterilerinin artması ATM sayısında sürekli bir artışa neden olmaktadır.

Çizelge 5.9: Doğu Karadeniz Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Üye İşyeri Sayısı	ATM SAYISI	TASARRUF MEVDUATI
Ortalama	3836.400	1.91E+10	8.31E+08	1.10E+09	1.54E+08	78366.24	1113.100	8.72E+09
Medyan	3883.000	1.80E+10	6.25E+08	8.85E+08	1.01E+08	79670.00	1175.500	7.82E+09
Maksimum	4039.000	3.31E+10	2.15E+09	2.28E+09	5.09E+08	103289.0	1351.000	1.53E+10
Minimum	3495.000	7.12E+09	1.62E+08	4.53E+08	1367000.	54540.00	708.0000	4.46E+09
Std. Hata	183.5824	8.52E+09	7.26E+08	6.22E+08	1.82E+08	14212.57	224.0835	3.82E+09
Çarpıklık	-0.775951	0.250577	0.707637	0.689524	0.751560	-0.060183	-0.580667	0.484286
Basıklık	2.302929	1.906455	2.127797	2.149375	2.326266	2.495682	1.997956	1.866538
Jarque-Bera	1.205961	0.602915	1.151558	1.093889	1.130535	0.112010	0.980328	0.926195
Olasılık	0.547178	0.739739	0.562267	0.578715	0.568208	0.945534	0.612526	0.629331
Toplam	38364.00	1.91E+11	8.31E+09	1.10E+10	1.54E+09	783662.4	11131.00	8.72E+10
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

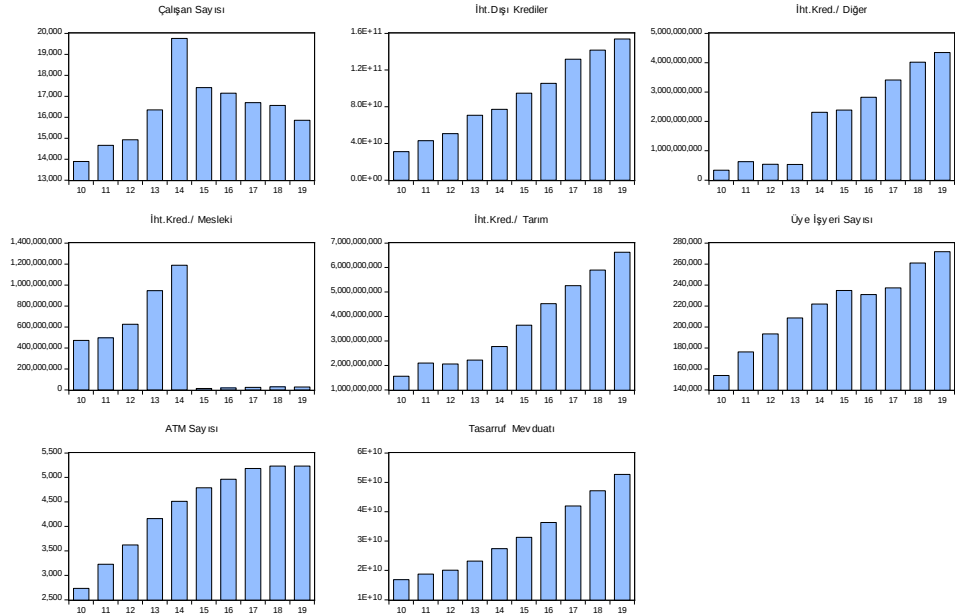
Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığında zaman Doğu Karadeniz bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 3836 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 4039 ve en az çalışan sayısı ise 3495 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 19,1 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 33,1 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 831 milyon TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 162 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 2,15 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 1,1 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 2,28 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığında zaman Doğu Karadeniz bölgesinde ortalama 78366 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 1113ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 708, en fazla ise 1351 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 8,72 milyar TL, en az 4,46 milyar TL, en fazla ise 15,3 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.10: Doğu Karadeniz Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----								
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	0.5368 1,800 0.1095	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	0.3440 1,036 0.3304	0.9398 7,784 0.0001	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	-0.0457 -0.1294 0.9002	-0.5772 -1,999 0.0806	-0.7266 -2,991 0.0173	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	0.3582 1,085 0.3094	0.9729 1,191 0.0000	0.9826 1,496 0.0000	-0.6787 -2,614 0.0309	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	0.3016 0.8947 0.3971	0.9423 7,968 0.0000	0.9857 1,658 0.0000	-0.7655 -3,365 0.0099	0.9903 2,018 0.0000	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.7633 3,341 0.0102	0.6296 2,292 0.0511	0.4663 1,491 0.1743	-0.0641 -0.1818 0.8602	0.4953 1,612 0.1455	0.4383 1,379 0.2051	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.7667 3,377 0.0097	0.9420 7,945 0.0000	0.8309 4,223 0.0029	-0.5120 -1,686 0.1303	0.8592 4,751 0.0014	0.8239 4,112 0.0034	0.7020 2,788 0.0236	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	0.4427 1,396 0.2001	0.9877 1,788 0.0000	0.9770 1,297 0.0000	-0.6563 -2,460 0.0393	0.9940 2,573 0.0000	0.9792 1,368 0.0000	0.54670 1,846 0.1020	0.9017 5,901 0.0004	1 ----- -----

Çizelge 5.10'da Doğu Karadeniz bölgesi için ele alınan değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon tablosu özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %76 pozitif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %76 pozitif korelasyon vardır.

DOĞU MARMARA

Şekil 5.6: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Doğu Marmara Bölgesi

Yukarıda Doğru Marmara bölgesi için toplanan serilerin grafikleri görülmektedir. Çalışan sayısında 2014 döneminde ani bir yükseliş görülmektedir. Yaklaşık olarak 20 binlere kadar çıkan çalışan sayısı sonraki dönemde azalma eğilimi göstermiştir. Tüm bölgelere bakıldığı zaman istihdamdaki en keskin azalmanın Doğu Marmara bölgesinde yaşandığı görülmektedir. İhtiyaç dışı krediler, tarım ihtiyaç kredileri ve tasarruf mevduatının zamanla artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Mesleki ihtiyaç kredisi ise 2014 yılından sonra yüksek bir düşüş sergilemiştir.

Çizelge 5.11: Doğu Marmara Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM SAYISI	TASARRUF MEVDUATI
Ortalama	16323.40	9.00E+10	2.13E+09	3.84E+08	3.66E+09	218954.6	4364.700	3.16E+10
Medyan	16452.00	8.59E+10	2.35E+09	2.51E+08	3.20E+09	226350.1	4650.000	2.93E+10
Maksimum	19756.00	1.54E+11	4.35E+09	1.19E+09	6.63E+09	271824.0	5233.000	5.27E+10
Minimum	13891.00	3.10E+10	3.36E+08	13888000	1.56E+09	153749.0	2734.000	1.68E+10
Std. Hata	1656.502	4.28E+10	1.54E+09	4.34E+08	1.81E+09	36713.67	899.3553	1.26E+10
Çarpıklık	0.527414	0.142588	0.083986	0.684330	0.411490	-0.329443	-0.657893	0.412406
Basıklık	3.071207	1.698589	1.507356	2.114248	1.692473	2.240864	2.036004	1.819239
Jarque-Bera	0.465722	0.739581	0.940083	1.107412	0.994551	0.421008	1.108576	0.864380
Olasılık	0.792264	0.690879	0.624976	0.574816	0.608185	0.810176	0.574481	0.649086
Toplam	163234.0	9.00E+11	2.13E+10	3.84E+09	3.66E+10	2189546.	43647.00	3.16E+11
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

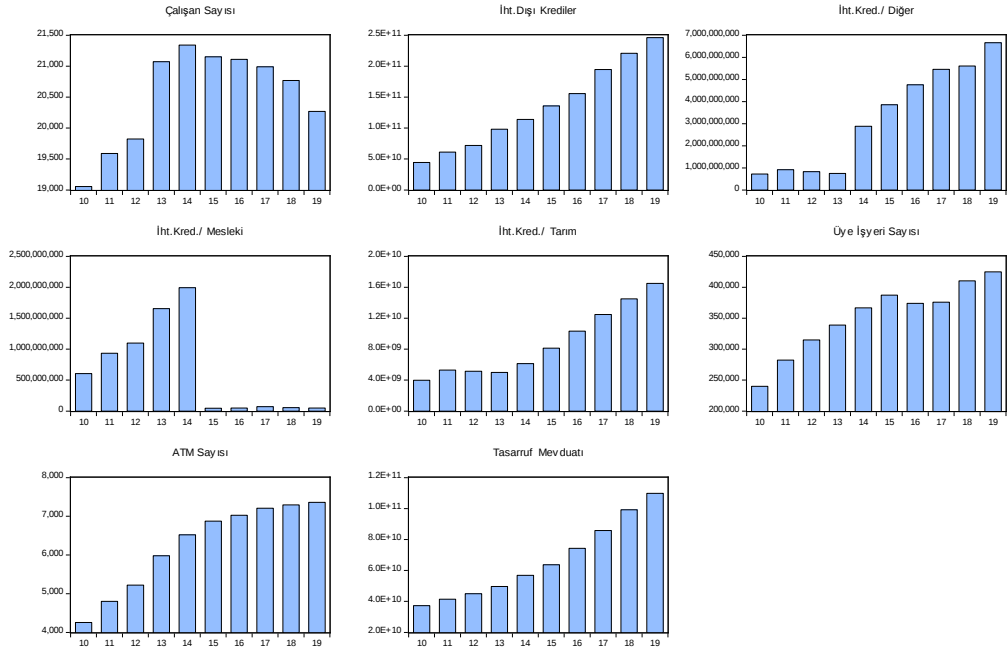
Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman Doğu Marmara bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 16323 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 13891 ve en az çalışan sayısı ise 19756 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 90 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 154 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 2,13 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 336 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 4,35 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 3,66 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 6,63 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Doğu Marmara bölgesinde ortalama 218954 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 4364ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 2734, en fazla ise 5233 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 31,6 milyar TL, en az 16,8 milyar TL, en fazla ise 52,7 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.12: Doğu Marmara Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ---- ----							
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	0,3880 1,1907 0,2679	1 ---- ----						
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	0,4549 1,4448 0,1865	0,9651 10,4367 0,0000	1 ---- ----					
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	0,1983 0,5723 0,5828	-0,6254 -2,2673 0,0531	-0,6213 -2,2430 0,0552	1 ---- ----				
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	0,2704 0,7945 0,4498	0,9822 14,8186 0,0000	0,9698 11,2610 0,0000	-0,7096 -2,8485 0,0215	1 ---- ----			
Üye İşyeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0,5373 1,8023 0,1092	0,9598 9,6718 0,0000	0,9277 7,0311 0,0001	-0,4932 -1,6036 0,1474	0,9160 6,4590 0,0002	1 ---- ----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0,6309 2,2999 0,0505	0,9415 7,9081 0,0000	0,9091 6,1756 0,0003	-0,4936 -1,6054 0,1471	0,8811 5,2706 0,0008	0,9675 10,8372 0,0000	1 ---- ----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	0,3206 0,9576 0,3663	0,9902 20,0799 0,0000	0,9749 12,3983 0,0000	-0,6521 -2,4333 0,0410	0,9954 29,6277 0,0000	0,9366 7,5659 0,0001	0,8978 5,7659 0,0004	1 ---- ----

Çizelge 5.12’de değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri görülmektedir. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %63 pozitif korelasyon vardır.

EGE

Şekil 5.7: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Ege Bölgesi

Ege bölgesinde ele alınan değişkenlerin grafikleri yukarıda gösterilmektedir. Değişkenlerden ihtiyaç dışı krediler, ATM sayısı ve tasarruf mevduatı düzenli

bir artış göstermektedir. Mesleki ihtiyaç kredileri 2014 yılından sonra azalmaya başlamıştır. Üye işyeri sayısı değişkeni ise 2010-2019 yıllarında dalgalı bir seyir izlemektedir. Çalışan sayısının 2014 yılı sonrasında azalan bir trend yapısı sergilediği görülmektedir. İstihdamdaki bu azalışın nedeni diğer bölgelerde olduğu gibi teknolojiye bağlı internet işlemlerinin artması veya diğer nedenler olabilmektedir.

Çizelge 5.13: EGE Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	20516.40	1.34E+11	3.24E+09	6.56E+08	8.75E+09	351495.1	6254.400	6.63E+10
Medyan	20877.50	1.25E+11	3.37E+09	3.38E+08	7.13E+09	370420.9	6698.500	6.03E+10
Maksimum	21339.00	2.46E+11	6.66E+09	1.99E+09	1.65E+10	424967.0	7358.000	1.10E+11
Minimum	19054.00	4.45E+10	7.24E+08	46914000	3.99E+09	239888.0	4257.000	3.73E+10
Std. Hata	786.2820	6.92E+10	2.33E+09	7.36E+08	4.45E+09	57938.78	1130.388	2.52E+10
Çarpıklık	-0.712480	0.304847	0.086267	0.708853	0.590078	-0.661526	-0.657320	0.519097
Basıklık	2.079575	1.811226	1.426154	2.063128	1.875717	2.446364	1.927822	1.928476
Jarque-Bera	1.199038	0.743713	1.044483	1.203175	1.106991	0.857075	1.199103	0.927504
Olasılık	0.549076	0.689453	0.593190	0.547941	0.574937	0.651461	0.549058	0.628919
Toplam	205164.0	1.34E+12	3.24E+10	6.56E+09	8.75E+10	3514951.	62544.00	6.63E+11
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığında zaman Ege bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 20516 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 21339 ve en az çalışan sayısı ise 19054 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 134 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 246 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 3,24 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 724 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 6,66 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 8,75 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 16,5 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığında zaman Ege bölgesinde ortalama 351495 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 6254 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 4257, en fazla ise 7358 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 66,3 milyar TL, en az 37,3 milyar TL, en fazla ise 110 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

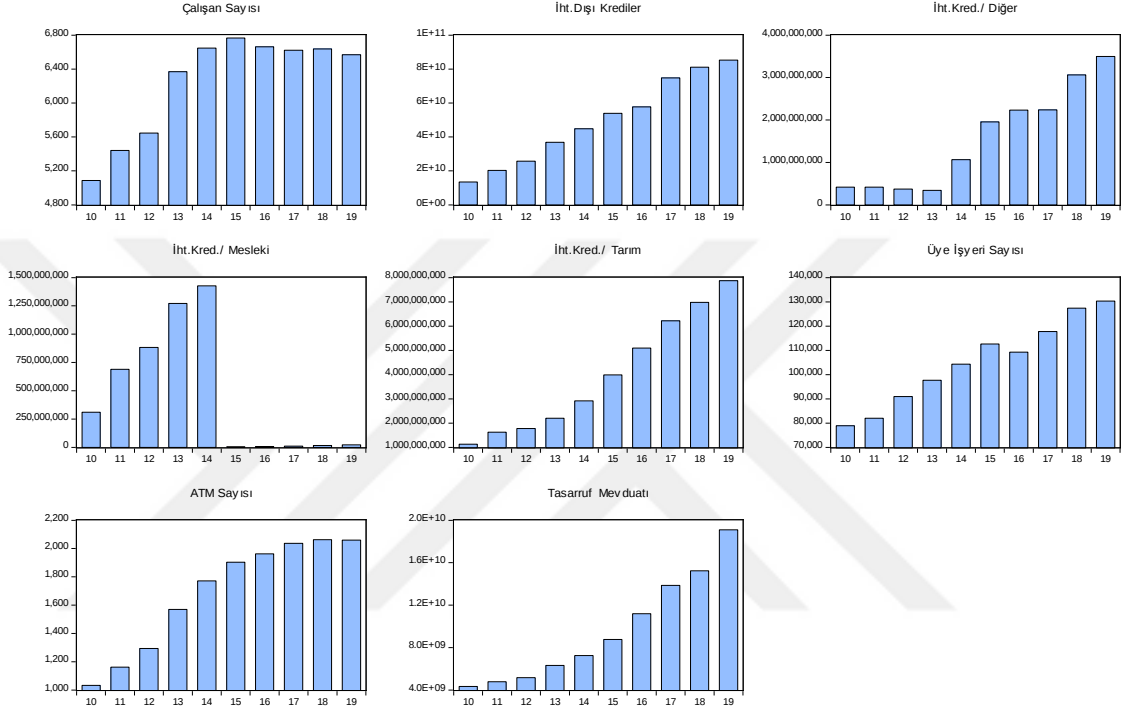
Çizelge 5.14: EGE Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9128 -3,872	1 ----- -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9137 -3,896	0.9140 3,903 0.0299	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9106 -3,817	0.9712 7,070 0.0058	0.9620 6,103 0.0088	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	0.0640 0.1111 0.9185	0.2611 0.4685 0.6713	0.2923 0.5295 0.6331	0.2675 0.4809 0.6634	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9150 -3,928	0.9959 1,923 0.0003	0.9135 3,890 0.0301	0.9815 8,895 0.0030	0.2260 0.4020 0.7146	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.8137 -2,425	0.9756 7,704 0.0045	0.8929 3,434 0.0414	0.9608 6,003 0.0093	0.4429 0.8558 0.4550	0.9724 7,229 0.0055	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9013 -3,604	0.7891 2,225 0.1125	0.6686 1,557 0.2172	0.6986 1,691 0.1894	-0.2926 -0.5301 0.6327	0.7768 2,136 0.1222	0.6387 1,438 0.2460	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	- 0.8364 -2,643	0.9844 9,709 0.0023	0.8875 3,336 0.0445	0.9665 6,525 0.0073	0.3773 0.7058 0.5311	0.9847 9,812 0.0022	0.9970 2,257 0.0002	0.6781 1,598 0.2083	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	- 0.9246 -4,204	0.9963 2,023 0.0003	0.9032 3,646 0.0356	0.9723 7,210 0.0055	0.1923 0.3394 0.7566	0.9985 3,242 0.0001	0.9632 6,209 0.0084	0.8076 2,372 0.0983	0.9779 8,110 0.0039	1 ----- -----

Değişkenler arasında olan ilişkileri ifade eden korelasyon tablosu Çizelge 5.14’de gösterilmiştir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %81 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %90 negatif

bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %83 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %92 negatif bir korelasyon vardır.

GÜNEYDOĞU ANADOLU

Şekil 5.8: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Grafiklerde Güneydoğu Anadolu bölgesi için ele alınan değişkenlerin dağılımı gösterilmektedir. Değişkenlerden çalışan sayısı, ihtiyaç dışı krediler, diğer ihtiyaç kredileri, tarım ihtiyaç kredileri, üye iş yeri sayısı, ATM sayısı ve tasarruf mevduatının artan bir yapı gösterdiği saptanmıştır. Değişkenlerden mesleki ihtiyaç kredileri 2014 yılı itibarıyla azalmaya başlamıştır.

Çizelge 5.15: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	6244.800	4.94E+10	1.56E+09	4.64E+08	3.98E+09	105091.9	1685.100	9.60E+09
Medyan	6596.000	4.94E+10	1.51E+09	1.66E+08	3.45E+09	106763.5	1837.000	8.00E+09
Maksimum	6767.000	8.53E+10	3.50E+09	1.43E+09	7.87E+09	130311.0	2063.000	1.91E+10
Minimum	5087.000	1.35E+10	3.39E+08	4690000.	1.13E+09	78879.00	1032.000	4.33E+09
Std. Hata	611.8792	2.56E+10	1.19E+09	5.63E+08	2.43E+09	17771.85	395.4136	5.06E+09
Çarpıklık	-0.948180	0.059584	0.329141	0.681800	0.365169	-0.084207	-0.571995	0.654553
Basıklık	2.226767	1.666900	1.660440	1.879401	1.654775	1.832208	1.741688	2.135118
Jarque-Bera	1.747529	0.746399	0.928231	1.297977	0.976260	0.580043	1.205026	1.025740
Olasılık	0.417377	0.688528	0.628691	0.522574	0.613773	0.748248	0.547434	0.598775
Toplam	62448.00	4.94E+11	1.56E+10	4.64E+09	3.98E+10	1050919.	16851.00	9.60E+10
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığında zaman Güneydoğu Anadolu bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 6244 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 6767 ve en az çalışan sayısı ise 5087 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 49,4 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 85,3 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 1,56 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 339 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 3,5 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 3,98 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 7,87 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığında zaman Güneydoğu Anadolu bölgesinde ortalama 105091 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 1685 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 1032, en fazla ise 2063 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 9,6 milyar TL, en az 4,33 milyar TL, en fazla ise 19,1 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

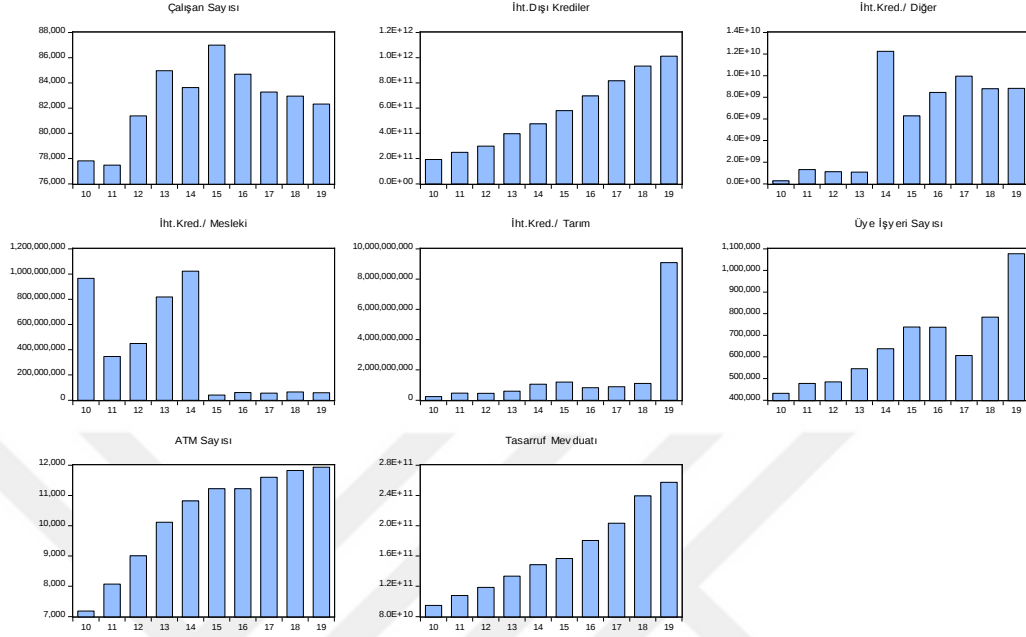
Çizelge 5.16: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	-0.8606 -2,927 0.0611	1 ----- -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Katsayı T değeri P değeri	-0.9786 -8,240 0.0037	0.9102 3,806 0.0319	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	-0.7786 -2,149 0.1208	0.8731 3,102 0.0532	0.8881 3,348 0.0441	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	-0.8312 -2,589 0.0811	0.9444 4,978 0.0156	0.9174 3,994 0.0281	0.9795 8,436 0.0035	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	-0.9300 -4,383 0.0220	0.9764 7,842 0.0043	0.9755 7,681 0.0046	0.9220 4,125 0.0258	0.9665 6,530 0.0073	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	-0.7792 -2,153 0.1203	0.9351 4,574 0.0196	0.8799 3,208 0.0490	0.9793 8,391 0.0035	0.9958 1,904 0.0003	0.9455 5,033 0.0151	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	-0.6913 -1,657 0.1960	0.9369 4,643 0.0188	0.8015 2,322 0.1029	0.9301 4,386 0.0219	0.9638 6,266 0.0082	0.9058 3,704 0.0342	0.9809 8,740 0.0032	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	-0.9015 -3,609 0.0365	0.9672 6,599 0.0071	0.9238 4,180 0.0249	0.7988 2,300 0.1050	0.8684 3,034 0.0561	0.9573 5,736 0.0105	0.8458 2,746 0.0710	0.833 8 2,616 0.079 2	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	-0.9272 -4,287 0.0233	0.9516 5,364 0.0127	0.9708 7,012 0.0060	0.9331 4,496 0.0205	0.9755 7,693 0.0046	0.9882 1,121 0.0015	0.9527 5,430 0.0123	0.900 4 3,586 0.037 1	0.9068 3,727 0.0336	1 ----- -----

Çizelge 5.16’da Güneydoğu Anadolu bölgesinde istihdamı incelemek için ele alınan değişkenler arasındaki korelasyon analiz sonuçları özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %86 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %97 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %83 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %93 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %90 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon

ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %92 negatif bir korelasyon vardır.

İSTANBUL

Şekil 5.9: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-İstanbul Bölgesi

Yukarıdaki grafiklere bakıldığı zaman İstanbul bölgesinde çalışan sayısının 2010-2019 döneminde dalgalı bir seyir halinde olduğu görülmektedir. İhtiyaç dışı krediler ve tasarruf mevduatının düzenli bir artış halinde olduğu saptanmıştır. Diğer ihtiyaç kredileri 2013 yılında ani bir artış göstermiştir. Mesleki ihtiyaç kredileri ise 2014 yılından itibaren azalmıştır. Tarım ihtiyaç kredileri 2019 yılında diğer yıllara göre 5 kat daha fazla gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.17: İstanbul Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	82548.50	5.65E+11	5.83E+09	3.88E+08	1.59E+09	652124.4	10300.30	1.64E+11
Medyan	83110.50	5.27E+11	7.37E+09	2.06E+08	8.60E+08	621921.5	11021.00	1.53E+11
Maksimum	86986.00	1.01E+12	1.22E+10	1.02E+09	9.09E+09	1076750.	11933.00	2.57E+11
Minimum	77478.00	1.93E+11	2.70E+08	40845000	2.43E+08	431893.0	7180.000	9.47E+10
Std. Hata	3010.120	2.91E+11	4.46E+09	4.05E+08	2.65E+09	192360.7	1668.048	5.52E+10
Çarpıklık	-0.536830	0.238573	-0.095477	0.604671	2.596161	0.957571	-0.801732	0.463682
Basıklık	2.421192	1.682008	1.424143	1.686403	7.893872	3.346282	2.216193	1.971715
Jarque-Bera	0.619903	0.818655	1.049912	1.328352	21.21258	1.578200	1.327271	0.798906
Olasılık	0.733483	0.664097	0.591581	0.514698	0.000025	0.454253	0.514976	0.670687
Toplam	825485.0	5.65E+12	5.83E+10	3.88E+09	1.59E+10	6521244.	103003.0	1.64E+12
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman İstanbul bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde

ortalama 82548 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 86986 ve en az çalışan sayısı ise 77478 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 565 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 565trilyon TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 5,83 milyar TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 270 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 12,2 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 1,59 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 9,09 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman İstanbul bölgesinde ortalama 652124 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 10300 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 7180, en fazla ise 11933 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 164 milyar TL, en az 94,7 milyar TL, en fazla ise 257 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

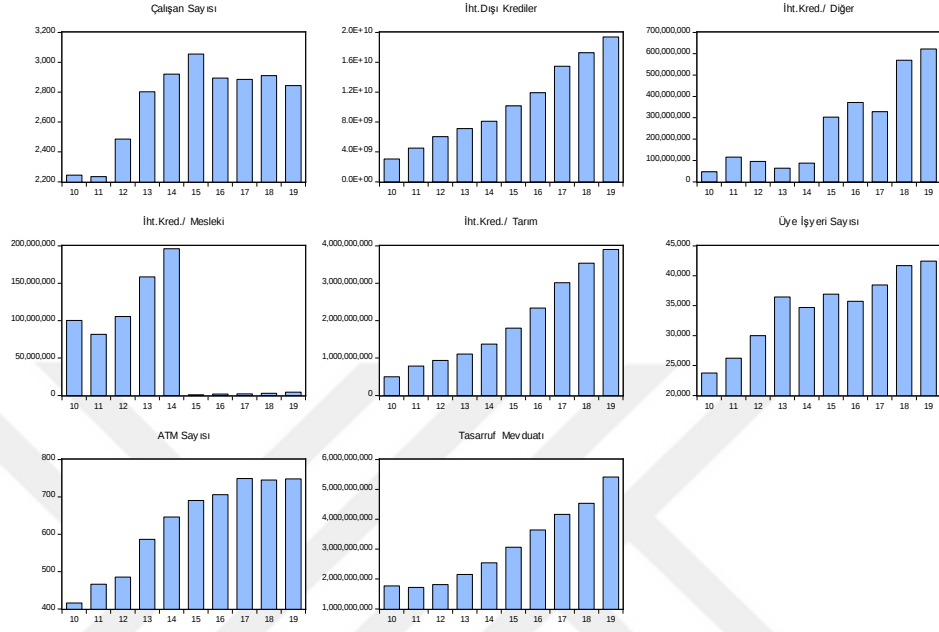
Çizelge 5.18: İstanbul Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	0.4588 1,366 0.2142	1 ----- -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Katsayı T değeri P değeri	0.6135 2,055 0.0789	0.6554 2,295 0.0553	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	0.4968 1,514 0.1736	0.7197 2,742 0.0288	0.4522 1,341 0.2216	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	-0.3057 -0.8496 0.4236	-0.7249 -2,784 0.0271	-0.8121 -3,682 0.0078	-0.3504 -0.9900 0.3551	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	0.0441 0.1168 0.9103	0.6046 2,008 0.0845	0.2113 0.5720 0.5852	0.2988 0.8285 0.4347	-0.3333 -0.9353 0.3808	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	0.3522 0.9959 0.3525	0.9781 1,246 0.0000	0.6643 2,351 0.0510	0.6774 2,436 0.0450	-0.8011 -3,541 0.0094	0.6202 2,091 0.0748	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.4304 1,261,8 0.2474	0.8601 4,462 0.0029	0.5365 1,682 0.1364	0.5964 1,966 0.0900	-0.5980 -1,974 0.0889	0.8416 4,123 0.0044	0.8567 4,395 0.0032	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.7716 3,209, 0.0149	0.8950 5,309 0.0011	0.6765 2,430 0.0454	0.8115 3,674 0.0079	-0.6042 -2,006 0.0848	0.4218 1,231 0.2581	0.8227 3,829 0.0065	0.7770 3,266 0.0137	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	0.3917 1,126 0.2971	0.9927 2,177 0.0000	0.5775 1,871 0.1034	0.6927 2,541 0.0386	-0.6813 -2,462 0.0433	0.6533 2,283 0.0564	0.9679 1,019 0.0000	0.8745 4,770 0.0020	0.8628 4,517 0.0027	1 ----- -----

İstanbul bölgesinde değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri yukarıdaki tabloda özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile

denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %61 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %77 pozitif korelasyon vardır.

KUZEYDOĞU ANADOLU

Şekil 5.10: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi

Kuzeydoğu Anadolu bölgesi için ele alınan değişkenlerin grafiklerine bakıldığında zaman çalışan sayısı 2015 yılında maksimum noktaya ulaşmış ve sonrasında düşüş gerçekleşmiştir. İhtiyaç dışı krediler, tarım ihtiyaç kredileri ve tasarruf mevduatı düzenli ve artan bir trend yapısına sahip olmaktadır. Mesleki ihtiyaç kredileri ise 2014 yılından sonra düşüşe geçmiştir.

Çizelge 5.19: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	2727.600	1.03E+10	2.60E+08	65407000	1.93E+09	34636.30	623.7000	3.08E+09
Medyan	2864.500	9.13E+09	2.09E+08	42953000	1.59E+09	36094.00	668.0000	2.80E+09
Maksimum	3055.000	1.94E+10	6.22E+08	1.96E+08	3.90E+09	42452.00	749.0000	5.41E+09
Minimum	2234.000	3.05E+09	46676000	963000.0	4.97E+08	23758.00	416.0000	1.72E+09
Std. Hata	295.4173	5.58E+09	2.13E+08	73526572	1.21E+09	6193.568	127.4529	1.31E+09
Çarpıklık	-0.856569	0.361605	0.591516	0.559419	0.467361	-0.531327	-0.513166	0.493362
Basıklık	2.156761	1.818925	1.932886	1.899573	1.772030	2.170982	1.693066	1.917164
Jarque-Bera	1.519124	0.799154	1.057625	1.026142	0.992339	0.756877	1.150597	0.894232
Olasılık	0.467871	0.670604	0.589304	0.598654	0.608858	0.684930	0.562537	0.639470
Toplam	27276.00	1.03E+11	2.60E+09	6.54E+08	1.93E+10	346363.0	6237.000	3.08E+10
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 2727 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 3055 ve en az çalışan sayısı ise 2234 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 10,3 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 19,4 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 260 milyon TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 46,6 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 622 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 1,93 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 3,9 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde ortalama 34636 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 623 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 416, en fazla ise 749 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 3,08 milyar TL, en az 1,72 milyar TL, en fazla ise 5,4 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

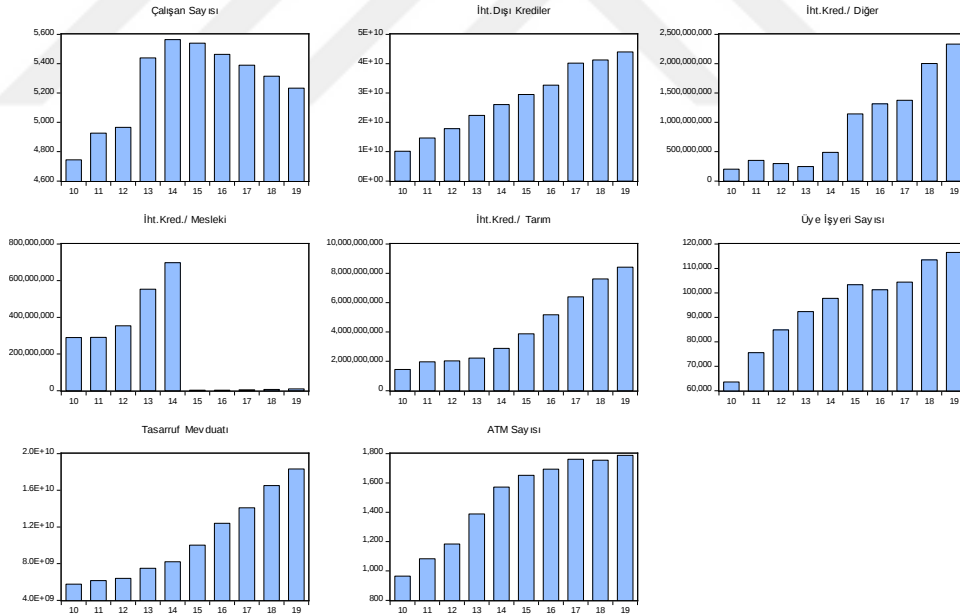
Çizelge 5.20: Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı	1								
	T değeri	-----								
	P değeri									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı	0.7733	1							
	T değeri	2,727	-----							
	P değeri	0.0414								
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı	0.7396	0.9581	1						
	T değeri	2,457	7,488	-----						
	P değeri	0.0574	0.0007							
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı	-0.9754	-0.8557	-0.8141	1					
	T değeri	-9,906	-3,698	-3,135	-----					
	P değeri	0.0002	0.0140	0.0258						
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı	0.7445	0.9982	0.9624	-0.8328	1				
	T değeri	2,493	3,793	7,928	-3,365	-----				
	P değeri	0.0549	0.0000	0.0005	0.0200					
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı	0.6265	0.9490	0.8971	-0.7366	0.9626	1			
	T değeri	1,797	6,735	4,542	-2,435	7,946	-----			
	P değeri	0.1322	0.0011	0.0062	0.0589	0.0005				
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı	0.8889	0.9707	0.9472	-0.9372	0.9593	0.8675	1		
	T değeri	4,340	9,037	6,608	-6,010	7,604	3,900	-----		
	P değeri	0.0074	0.0003	0.0012	0.0018	0.0006	0.0114			
ATM Sayısı	Katsayı	0.9381	0.9297	0.8724	-0.9838	0.9130	0.8378	0.9734	1	
	T değeri	6,060	5,646	3,991	-1,229	5,004	3,431	9,506	-----	
	P değeri	0.0018	0.0024	0.0104	0.0001	0.0041	0.0186	0.0002		
Tasarruf Mevduatı	Katsayı	0.7518	0.9914	0.9592	-0.8306	0.9909	0.9442	0.9519	0.9062	1
	T değeri	2,549	1,702	7,590	-3,336	1,650	6,414	6,947	4,794	-----
	P değeri	0.0513	0.0000	0.0006	0.0206	0.0000	0.0014	0.0009	0.0049	

Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde ele alınan değişkenlerin korelasyon ilişkileri yukarıdaki tabloda özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %77 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer

ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %73 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %97 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %74 pozitif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %88 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %93 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %75 pozitif bir korelasyon vardır.

ORTA ANADOLU

Şekil 5.11: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Orta Anadolu Bölgesi

Orta Anadolu bölgesinde değişkenlerin grafikleri yukarıda gösterilmektedir. Değişkenlerden ihtiyaç dışı krediler, tarım ihtiyaç kredileri, tasarruf mevduatı ve ATM sayısının düzenli şekilde arttığı görülmektedir. Çalışan sayısında genel artış ve azalışlar olmakla birlikte, en fazla çalışan sayısının olduğu yıl 2014 olmuştur.

Mesleki ihtiyaç kredileri ise 2014 yılına kadar artmış ve sonrasında azalış göstermiştir.

Çizelge 5.21: Orta Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	Tasarruf Mevduatı	ATM Sayısı
Ortalama	5257.800	2.79E+10	9.76E+08	2.21E+08	4.20E+09	95301.30	1.05E+10	1484.200
Medyan	5352.000	2.78E+10	8.15E+08	1.49E+08	3.38E+09	99496.00	9.11E+09	1612.000
Maksimum	5564.000	4.40E+10	2.33E+09	6.97E+08	8.42E+09	116536.0	1.83E+10	1788.000
Minimum	4744.000	1.01E+10	2.01E+08	2279000.	1.45E+09	63565.00	5.76E+09	965.0000
Std. Hata	284.4296	1.17E+10	7.76E+08	2.58E+08	2.54E+09	16625.45	4.55E+09	307.7592
Çarpıklık	-0.656846	-0.034506	0.545240	0.667528	0.524048	-0.607471	0.536156	-0.598609
Basıklık	2.023322	1.716374	1.912532	2.098400	1.765506	2.431857	1.845849	1.781368
Jarque-Bera	1.116537	0.688525	0.988221	1.081358	1.092701	0.749530	1.034133	1.215999
Olasılık	0.572199	0.708743	0.610113	0.582353	0.579059	0.687451	0.596267	0.544439
Toplam	52578.00	2.79E+11	9.76E+09	2.21E+09	4.20E+10	953013.0	1.05E+11	14842.00
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

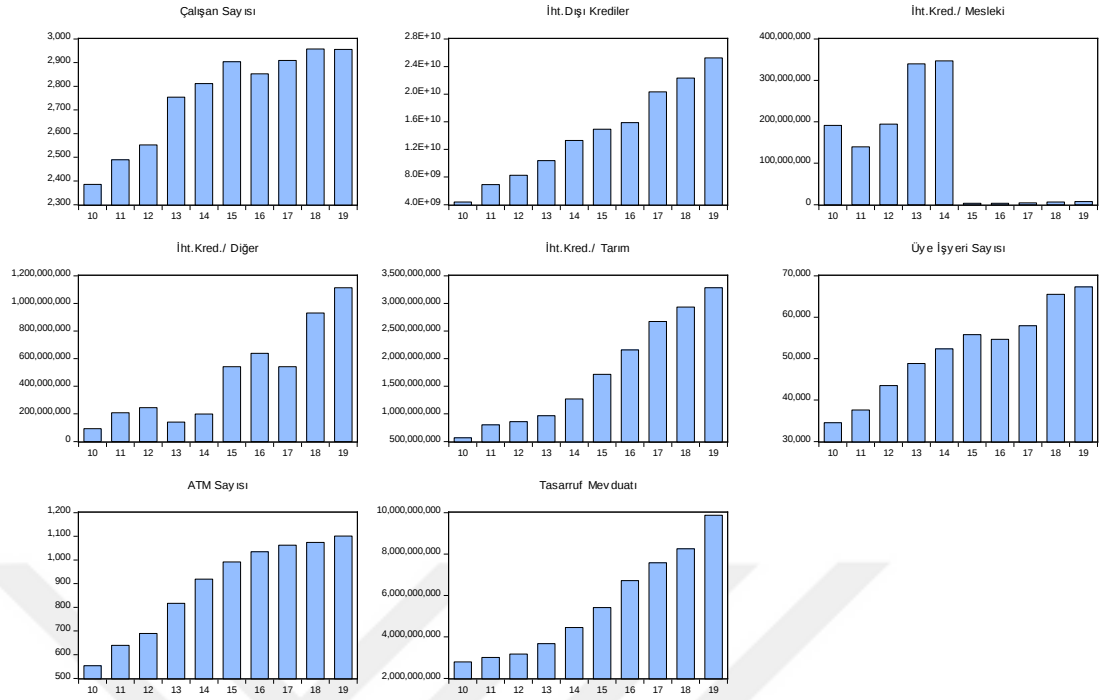
Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman Orta Anadolu bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 5257 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 5564 ve en az çalışan sayısı ise 4744 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 27,9 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 44 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 976 milyon TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 201 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 2,33 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 4,2 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 8,42 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Orta Anadolu bölgesinde ortalama 95301 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 1484 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 965, en fazla ise 1788 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 10,5 milyar TL, en az 5,76 milyar TL, en fazla ise 18,3 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.22: Orta Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 -----								
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	0.6088 2,171 0.0617	1 -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	0.3600 1,091 0.3067	0.9285 7,076 0.0001	1 -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	-0.0491 -0.1392 0.8927	-0.6060 -2,154 0.0633	-0.7591 -3,299 0.0109	1 -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	0.3861 1,183 0.2704	0.9610 9,836 0.0000	0.9832 1,524 0.0000	-0.7047 -2,809 0.0228	1 -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	0.5716 1,970 0.0843	0.8466 4,500 0.0020	0.8780 5,189 0.0008	-0.7031 -2,797 0.0233	0.8174 4,014 0.0039	1 -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.7364 3,078 0.0151	0.9569 9,319 0.0000	0.8565 4,694 0.0016	-0.4709 -1,510 0.1695	0.8713 5,023 0.0010	0.8877 5,454 0.0006	1 -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.8021 3,798 0.0052	0.9567 9,306 0.0000	0.8297 4,205 0.0030	-0.5014 -1,639 0.1398	0.8536 4,635 0.0017	0.8502 4,568 0.0018	0.9676 1,085 0.0000	1 -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	0.4039 1,249 0.2470	0.9618 9,938 0.0000	0.9833 1,52 0.0000	-0.6905 -2,700 0.0271	0.9980 4,497 0.0000	0.8254 4,136 0.0033	0.8780 5,189 0.0008	0.8599 4,765 0.0014	1 -----

Çizelge 5.22’de Orta Anadolu bölgesi için ele alınan değişkenlerin korelasyon ilişkileri özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %60 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %57 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %73 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %80 pozitif korelasyon vardır.

ORTADOĞU ANADOLU

Şekil 5.12: Ele Alınan Değişkenlerin Grafikleri-Ortadoğu Anadolu Bölgesi

Ortadoğu Anadolu bölgesi için toplanan değişkenlerin grafikleri yukarıda gösterilmektedir. Grafiklere bakıldığı zaman çalışan sayısının zamanla arttığı ve 2018-2019'da en yüksek noktaya ulaştığı görülmektedir. İhtiyaç dışı krediler, tarım ihtiyaç kredileri, üye işyeri sayısı, ATM sayısı ve tasarruf mevduatının artan bir trend yapısına sahip olduğu saptanmıştır. Mesleki ihtiyaç kredileri ise 2014 yılı sonrasında bir düşüş yaşamıştır.

Çizelge 5.23: Ortadoğu Anadolu Bölgesi Temel İstatistikler

	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Üye İşyeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Ortalama	2757.200	1.42E+10	1.24E+08	4.65E+08	1.72E+09	51798.50	888.2000	5.49E+09
Medyan	2832.000	1.41E+10	73528000	3.93E+08	1.49E+09	53506.50	955.5000	4.93E+09
Maksimum	2957.000	2.53E+10	3.47E+08	1.11E+09	3.28E+09	67294.00	1101.000	9.87E+09
Minimum	2386.000	4.38E+09	3161000.	92468000	5.68E+08	34534.00	553.0000	2.79E+09
Std. Hata	207.4741	6.91E+09	1.40E+08	3.50E+08	9.82E+08	10889.44	200.5818	2.49E+09
Çarpıklık	-	0.188176	0.575841	0.669083	0.371743	-0.180152	-0.517735	0.462832
	0.725684							
Basıklık	2.005505	1.859376	1.826107	2.170493	1.632705	2.008021	1.737877	1.854685
Jarque-Bera	1.289788	0.601110	1.126833	1.032821	1.009278	0.464101	1.110481	0.903583
Olasılık	0.524718	0.740407	0.569261	0.596658	0.603723	0.792906	0.573934	0.636487
Toplam	27572.00	1.42E+11	1.24E+09	4.65E+09	1.72E+10	517985.0	8882.000	5.49E+10
Gözlem Sayısı	10	10	10	10	10	10	10	10

Tabloda değişkenlerin tanımsal istatistikleri özetlenmiştir. Çalışan sayısına bakıldığı zaman Ortadoğu Anadolu bölgesinde söz konusu dönemde ve şirketlerde ortalama 2757 çalışanın olduğu görülmektedir. En fazla çalışan sayısı 2957 ve en az

çalışan sayısı ise 2386 olarak saptanmıştır. İhtiyaç dışı krediler ortalama 14,2 milyar TL olarak hesaplanmıştır. İhtiyaç dışı kredilerin en fazla olduğu dönemde toplam 25,3 milyar TL kredi kullanılmıştır. Diğer ihtiyaç kredilerinin ortalama miktarı 465 milyon TL olmaktadır. Bu sektörde minimum ihtiyaç kredisi 92 milyon TL, maksimum ihtiyaç kredisi ise 1,11 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Tarım sektöründe ortalama 1,72 milyar TL ihtiyaç kredisi kullanılmıştır. Tarım ihtiyaç kredilerinin maksimum olduğu miktar ise 3,28 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Üye iş yeri sayısına bakıldığı zaman Ortadoğu Anadolu bölgesinde ortalama 51798 üye iş yeri sayısının olduğu görülmektedir. Ortalama 888 ATM'nin olduğu bölgede ATM sayısı en az 553, en fazla ise 1101 olmaktadır. Tasarruf Mevduatı ortalama 5,49 milyar TL, en az 2,79 milyar TL, en fazla ise 9,87 milyar TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 5.24: Ortadoğu Anadolu Bölgesi Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Çalışan Sayısı	İhtiyaç Dışı Krediler	İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Diğer İhtiyaç Kredileri	İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	İhtiyaç Kredileri (Tarım)	İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Üye İş Yeri Sayısı	ATM Sayısı	Tasarruf Mevduatı
Çalışan Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	1 ----- -----									
İhtiyaç Dışı Krediler	Katsayı T değeri P değeri	0.8306 2,584 0.0815	1 ----- -----								
İhtiyaç Kredileri (Denizcilik)	Katsayı T değeri P değeri	- 0.0593 -	-0.2916 -0.5280 0.6340	1 ----- -----							
Diğer İhtiyaç Kredileri	Katsayı T değeri P değeri	0.7417 1,915 0.1513	0.8463 2,751 0.0706	-0.6928 -1,664 0.1946	1 ----- -----						
İhtiyaç Kredileri (Mesleki)	Katsayı T değeri P değeri	0.9019 3,617 0.0363	0.9720 7,171 0.0056	-0.3732 -0.6967 0.5361	0.9198 4,061 0.0269	1 ----- -----					
İhtiyaç Kredileri (Tarım)	Katsayı T değeri P değeri	0.7352 1,878 0.1569	0.9835 9,431 0.0025	-0.3250 -0.5953 0.5936	0.8247 2,525 0.0857	0.9304 4,398 0.0218	1 ----- -----				
İhtiyaç Kredileri (Turizm)	Katsayı T değeri P değeri	0.2285 0.4066 0.7116	0.5857 1,251 0.2994	-0.8601 -2,921 0.0614	0.7521 1,977 0.1425	0.5843 1,247 0.3008	0.6070 1,323 0.2776	1 ----- -----			
Üye İş Yeri Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.9207 4,088 0.0264	0.9360 4,609 0.0192	-0.3872 -0.7275 0.5195	0.9330 4,493 0.0206	0.9903 1,240 0.0011	0.5343 1,094 0.3536	0.8901 3,383 0.0430	1 ----- -----		
ATM Sayısı	Katsayı T değeri P değeri	0.6409 1,446 0.2438	0.9546 5,556 0.0115	-0.3712 -0.6925 0.5384	0.8002 2,311 0.1039	0.8835 3,267 0.0469	0.6534 1,495 0.2317	0.9914 1,313 0.0010	0.835 1 2,630 0.078 3	1 ----- -----	
Tasarruf Mevduatı	Katsayı T değeri P değeri	0.6931 1,665 0.1943	0.9701 6,927 0.0062	-0.4695 -0.9210 0.4250	0.8769 3,160 0.0509	0.9303 4,394 0.0218	0.7413 1,913 0.1517	0.9826 9,173 0.0027	0.885 8 3,307 0.045 5	0.9821 9,051 0.0028	1 ----- -----

Çizelge 5.24'de değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon rakamları özetlenmiştir. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı

krediler arasında %83 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %90 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %92 pozitif korelasyon vardır.

6. SONUÇ

Türkiye’de istihdam sorunu yapısal özellik göstermektedir. Bir yandan az gelişmiş ülkelerde artan nüfus baskısı ve nüfusun nitelik, meslek-iş bileşiminde bulunan olumsuzlukları, diğer yandan ileri teknoloji kullanımının ve otomasyonun sebep olduğu işgücü fazlası ve istihdam yaratma potansiyeli yüksek sektörlerde yatırım için kaynak yaratılamaması, sorunu ortaya çıkarmaktadır. Gelişme sürecinde olan Türkiye, ekonomik ve sosyal yapısında bulunan dengesizliklere ek olarak, uygulanmakta olan makro ekonomik politikaların da etkisiyle her geçen gün daha ağırlaşan istihdam ve işsizlik sorunuyla karşı karşıya bulunmaktadır. 2000’li yılların yüksek büyüme oranlarına karşın ise işsizlikte önemli düşüşler sağlanmamıştır.

İşgücünün hızlı artışı, buna karşılık endüstri ve hizmet sektörlerinde sınırlı istihdam olanağına sahip olma, işgücüne katılım oranını düşürdüğü gibi, farklı işgücü piyasalarının da ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ülkemizde birincil, ikincil ve üçüncül işgücü piyasaları bulunmaktadır. Örgütlenmiş ve oldukça koruyucu yasal düzenlemelere sahip çalışanların yanı sıra, asgari ücretle ve güvencesiz koşullarda çalışan çok sayıda ücretli bulunmaktadır. Yani, ülkede kayıt dışı ekonominin teşkil ettiği boyut bugün ne kadar önemli ise, ülkede örgütsüz ve ücretsiz istihdam da halen ağırlığını korumaktadır. İstihdam edilenlerin yaptıkları işler genellikle üç sektörde toplanmaktadır. Bu sektörler tarım, turizm ve hizmetlerdir. Her ülkede istihdamın sektörlere göre dağılımı farklıdır ve bu farklılık gelişmiş ülkeleri geliştirmekte olan ülkelere ayırmaktadır. Çünkü bir ülkede mal üreten ana sektörler tarım ve sanayidir. Hizmet sektörünün durumu diğer iki sektörün gelişmesine bağlıdır. Geliştirmekte olan ülkelere, sanayi sektörü fazla gelişmiş olmadığından istihdamın büyük bir kısmı tarım alanında olur. İktisadi gelişmeye paralel olarak istihdam, tarımdan sanayi sektörüne kayar. Sanayi sektörü iyice gelişince, istihdam hizmet kesimine yayılmaktadır.

2001 kriziyle bankacılık sektöründe artan işsizliğin kaynaklarına bakıldığı zaman kamu bankaları ile karşılaşılmaktadır. Özel bankalar ise 2001-2006 döneminde şube ve çalışan sayısını artırarak bu süreçte işsizliğin önlenmesinde rol almıştır. Bu göstergeler, kriz sonrası bankacılık sektöründe artan işsizliğin kaynağının bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasından ve uygulanan sıkı maliye politikalarından kaynaklandığı izlenimini vermektedir. Ayrıca bankacılık sektörü çalışanları, Türkiye'deki yüksek işsizlik nedeniyle işsizlerin yarattığı rekabet baskısına maruz kalmaktadır. Nitekim alt kademelerde görev yapan personelin istihdamında yükseköğretim şartı aranırken, bu eğitimin hangi alanda olduğu önemli değildir.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda 2000-2018 döneminde Türkiye'de bankacılık sektörü istihdam açısından ele alınarak incelenmiştir. Çalışmanın ana amacı işgücü piyasası mekanizmasının geliştirilmesi için nüfus istihdamının bankalar açısından incelenmesi ve elde edilen bulgular doğrultusunda nüfus istihdamını artırmak için etkili ve güvenilir politika önerilerinde bulunmaktır. Bu amaçla Türkiye'nin Akdeniz, Batı Anadolu, Batı Karadeniz, Batı Marmara, Doğu Karadeniz, Doğu Marmara, Ege, Güneydoğu Anadolu, İstanbul, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde yer alan bankalardan elde edilmiş bilgilerle bankaların istihdam durumları incelenmiştir. Çalışmada istihdamı temsil etmesi için bankalarda çalışan kişi sayısı değişkeni kullanılmıştır. Bankalardaki istihdamı etkilediği düşünülen, çeşitli banka kredileri, ATM sayısı, tasarruf mevduatı ve üye iş yeri sayısı değişkenlerinin istihdam üzerindeki etkisi korelasyon analizi yardımıyla incelenmiştir.

Akdeniz bölgesi için ele alınan değişkenler arasında korelasyon ilişkilerine göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %96 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %87.7 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %92 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde

anlamlıdır. Çalışan sayısı ile meslek ihtiyaç kredileri arasında %89 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %99 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %95 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %95 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %93 negatif bir korelasyon vardır.

Batı Anadolu bölgesinde elde edilen sonuçlara göre çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %99 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %99 negatif bir korelasyon vardır.

Batı Karadeniz bölgesi için elde edilen sonuçlara göre ihtiyaç dışı kredilerle çalışan sayısı arasında %56,3 pozitif korelasyon ilişkisi gözükmemekte olmakla beraberinde bu korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısının üye işyeri sayısı ile pozitif korelasyon ilişkisi %79,3 olarak hesaplanmış, %5 olarak da anlam taşımaktadır. İşyeri sayısındaki artış istihdamı artırmaktadır. Tarım ihtiyaç kredileri ile tasarruf mevduatı arasında olan korelasyon ilişkisi oldukça yüksek (%99,2) olmaktadır. İhtiyaç dışı kredilerle mesleki ihtiyaç kredileri arasında ise %55,4'lük negatif yönlü bir korelasyon ilişkisi saptanmıştır.

Batı Marmara bölgesi için yapılan korelasyon analiz sonuçlarına göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %95 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %81 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %96 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %95 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %81 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %97 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %98 negatif bir korelasyon vardır.

Doğu Karadeniz bölgesi için elde edilen sonuçlara göre çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %76 pozitif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %76 pozitif korelasyon vardır.

Doğu Marmara bölgesi için yapılan korelasyon analiz sonucuna bakıldığında çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %63 pozitif korelasyon vardır.

Ege bölgesi için elde edilen sonuçlara göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %91 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç

kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasında %81 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %90 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %83 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %92 negatif bir korelasyon vardır.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde istihdamı incelemek için yapılan korelasyon analiz sonuçlarına göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %86 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %97 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %83 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %93 negatif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %90 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %92 negatif bir korelasyon vardır.

İstanbul bölgesinde çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile denizcilik ihtiyaç kredileri arasında %61 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %77 pozitif korelasyon vardır.

Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde ele alınan değişkenlerin korelasyon ilişkilerine göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %77 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasındaki

korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile diğer ihtiyaç kredileri arasında %73 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %97 negatif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tarım ihtiyaç kredileri arasında %74 pozitif bir korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %88 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %93 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile tasarruf mevduatı arasında %75 pozitif bir korelasyon vardır.

Orta Anadolu bölgesi için ele alınan değişkenlerin korelasyon analiz sonuçlarına göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %60 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile turizm ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %57 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %73 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile ATM sayısı arasında %80 pozitif korelasyon vardır.

Ortadoğu Anadolu bölgesi için elde edilen sonuçlara göre çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasındaki korelasyon ilişkisi %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmaktadır. Çalışan sayısı ile ihtiyaç dışı krediler arasında %83 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile mesleki ihtiyaç kredileri arasında %90 pozitif korelasyon vardır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasındaki korelasyon ilişkisi %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Çalışan sayısı ile üye işyeri sayısı arasında %92 pozitif korelasyon vardır.

Genel olarak tüm bölgeler için yapılan analiz sonuçlarının benzer sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Tüm ülke genelinde banka çalışan sayısının 2014 yılına kadar artış gösterdiği, sonraki dönemlerde ise teknolojiye bağlı gelişmelerden olan internet üzerinden yapılan işlemlerin artması sonucu istihdam düzeyinin azaldığı saptanmıştır. Tüm bölgelerde ATM sayısındaki artışın istihdam üzerinden olumlu bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Genellikle ele alınan değişkenlerin hemen hemen her bölgede istihdam üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu elde edilen bulgular içerisindedir.

Türkiye'nin 12 bölgesinde (Akdeniz, Batı Anadolu, Batı Karadeniz, Batı Marmara, Doğu Karadeniz, Doğu Marmara, Ege, Güneydoğu Anadolu, İstanbul, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Ortadoğu Anadolu) bulunan bankalar için 2000-2018 dönemi baz alınarak yapılan istihdam durumu araştırması sonucuna göre istihdamı en fazla etkileyen unsurlar ATM sayısı ve banka kredileri olmaktadır. Banka sektöründe istihdamı artırmak ve optimal düzeyi sağlamak için bankaların söz konusu bu değişkenleri göz önünde tutarak uygun politikalar geliştirmesi ve bu politikaların etkin ve tutarlı bir şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Aithal P. S.,** (2016). Realization of Ideal Banking Concept using Ubiquitous Banking, International Journal of Scientific Research and Modern Education (IJSRME), 1(2), 119-135.
- Akçay, O. C.,** (2003), "Krizden İki Yıl Sonra Türk Bankacılık Sektörü: Sektörün Bir Görünümü ve Mevcut Riskler", Z. Öniş ve B. Rubin (Eds.). The Turkish Economy in Crisis, Frank Cass, Londra Portland, OR.
- Aksoy, Emre;** (2012) Türkiye’de Temel Makro Ekonomik Değişkenler İle Yatırımları Ve İstihdamı Teşvik Yasalarının İstihdam Üzerine Etkileri, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat A.B.D., İktisat Bölümü, Doktora Tezi, Ankara 2012.
- Alper, A. Murat;** (2005) İşçi Dövizlerine Belirleyen Makroekonomik Faktörler: Türkiye Örneği, Yayımlanmamış TCMB Uzmanlık Tezi, Ankara 2005.
- Alper, C. E. (2001),** "Türk Likidite Krizi (2000), Ne Yanlış Gitti," Rusya ve Doğu Avrupa Finans ve Ticaret 37 (6): 51-71.
- Ataman, B.,** (1999) "İşgücü Piyasası ve istihdam politikalarının Temel Prensipleri, İŞKUR, Siyasal Yayıncılık, Ankara
- Autheman André, (1996)** La Banque Impériale Ottomane, Paris, Comité pour l’histoire économique et financière de la France, .
- Ayan, E.;** 'Employment Analysis and Employment Enhancement Possibilities in Turkish Banking Industry', Business and Economics Research Journal, Volume 3 Number 1 2012, s. 41-57
- Ayhan, S.H. (2013).** Ücret dışı maliyet katılıkları istihdamı yavaşlatır mı? türkiye'den kanıt. IZA Çalışma Politikası Dergisi, 2 (1): 20.
- Badar Alam Iqbal&Shaista Sami. (2017).** Role of banks in financial inclusion in India. Contaduria Y Administracion, 62, 644-656.
- Balkan, B., Cilasun, S. ve Turan, B. (2016).** Türkiye'deki istihdam sübvansiyon programlarının kadınlar için sosyal koruma düzeyini artırmaya etkisi. Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Raporlarında, sayı 1022.
- Bălteanu, I. (2001)** Reforma sistemului financiar românesc, în Tranziție și reformă [coord Ion Popa], Editura Economică, București, p. 242
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, BDDK (2002)** Bankacılık Sektörü Değerlendirmesi Rapor: Yönetici Özeti, şu adresten ulaşılabilir:
http://www.bddk.org.tr/english/publicationsandreports/yayinlarverap orlar_eng.htm#2
- Barışık, S., Çevik, E. İ., Çevik, N. K. (2010).** "Türkiye’de Okun Yasası, Asimetri İlişkisi ve İstihdam Yaratmayan Büyüme: Markov-Switching Yaklaşımı", Maliye Dergisi, 159(2).

- Barua S** (2019) Financing sustainable development goals: a review of challenges and mitigation strategies. *BusStrategy Dev* 3(3):277–293. <https://doi.org/10.1002/bsd2.94>
- Başlevent, C. ve Acar, A.** (2015). Türkiye'de kayıt dışı istihdamdaki son eğilimler. *Yıldız Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1).
- Biçerli M. K.**, (2004) “İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1563, Eskişehir
- Bildirici Melike, Ersin Özgür Ömer, Turkmen Ceren ve Yusuf Yalcinkaya** (2012). The persistence effect of unemployment in Turkey: an analysis of the 1980-2010 period. *Journal of Business, Economics & Finance* (2012), Vol.1 (3)
- Borotav, Korkut.** (2006) Türkiye İktisat Tarihi (1908-2002) 10. Basım, Ankara: İmge Kitabevi, 2006
- Bulutay, Tuncer.** (1995) *Employment, Unemployment and Wages in Turkey*, ILO, 1995
- Celasun, M.** (2002). “2001 Krizi, Öncesi ve Sonrası,” Bilkent Üniversitesi. Ankara
- Chen H, Qian W, Wen Q** (2020) The impact of the COVID-19 pandemic on consumption: learning from high frequency transaction data. SSRN 3568574
- Çetin, Salih** (2007), Türkiye’de Uygulanan İşsizlik Sigortasının Fon Yönetimi, Marmara Üniversitesi. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çolak, Ö. F.**, (2002) Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması, Kriz ve IMF Politikaları. İstanbul: Alkım Yayınevi, 166
- Dinç,** (2015), Gölge Bankacılıktan Regüler Bankacılığa Geçiş, Özel Finans Kurumları Örneği, Basılmamış Doktora Tezi, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, s:112
- Emel Memiş, Kaya Seçil** (2014). The impact of the economic crisis on joblessness in Turkey. *The Economic and Labour Relations Review* 2014, Vol. 25(1) 130–153
- Etöz, Z. Ve Çubuk N.**, (1999), Bölgesel İşgücü İzleme Kaynakları, İŞKUR, Siyasal Yayıncılık, Ankara
- Frangakis-Syrett,** (1992) *The Commerce of Smyrna in the Eighteenth Century, 1700-1820*, pp. 256-60
- Gallup; International Labour Office** (ILO). 2017. *Towards a better future for women and work: Voices of women and men* (Geneva and Washington, DC).
- Gediz, B., Yalcinkaya, M.H.**, (2018) “Türkiye’de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı”, *Yönetim ve Ekonomi*, sayı 6.
- Grimshaw, D.; Rubery, J.** 2015. *The motherhood pay gap: A review of the issues, theory and international evidence*, ILO Conditions of Work and Employment Series (Geneva, ILO).
- Gündoğan N. ve Biçerli M. K.** (2003) “Çalışma Ekonomisi”, AÜ Yayınları: 1461, Eskişehir
- Haliloğlu, Arif;** (2011) Türkiye’de İktisadi Büyüme Ve İstihdam: 1980-2008, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat A.B.D., İktisat Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.

- IMF (2020)** Global Financial Stability Report: Markets in the time of Covid-19. Washington DC: International Monetary Fund. <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/GFSR/2020/April/English/text.ashx?la=e>
- İbicioğlu, Mustafa;** (2012) “Yurtdışı Yerleşiklerin Hisse Senedi Piyasası Üzerindeki Etkisi: İMKB’de Endeks Bazında Uygulamalar”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı 3, Adana 2012.
- İbicioğlu, Mustafa;** (2012) “Yurtdışı Yerleşiklerin Hisse Senedi Piyasası Üzerindeki Etkisi: İMKB’de Endeks Bazında Uygulamalar”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı 3, Adana 2012.
- Kan, E. O. ve Tansel, A.** (2014). Türkiye işgücü piyasasında kayıt dışılığın tanımlanması ve ölçülmesi.
- Kanca, O. Cenk;** (2012) “Türkiye’de İşsizlik Ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi”, Çukurova Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, Adana 2012.
- Karapınar, Aydın** (2003) Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitabevi, 2003, Ankara. s:15-16
- Kaya, T. Yasemin** (2002), “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri: 1997-2000”, BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları, ss. 1-16.
- Kaya, T. Yasemin ve Doğan, Ela** (2005), Dezenflasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe Etkinliğin Gelişimi, BDDK: Ankara.
- Keskin, E. ve diğerleri,** 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi (1958-2007). Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 262, 2008:36)
- Korukçu, Ü.** (1998). Bankacılığın Tarihsel Gelişimi. Ankara: Bankalar Birliği Yayınları.
- Kurnaz, I.** (2015) İşgücü Piyasasında Uyumsuz Eşleşme Ve Aşırı Eğitimlilik Olgusu: Türkiye'nin İlk 500 Büyük Firması, Ankara İli Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015.
- Kütükoğlu Mubahat,** (1989) Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasabeteleri, II, 1838-1850 (1976), passim; R. Kasaba, The Ottoman Empire and the World Economy, pp. 120-1
- Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700’,** Archivum Ottomanicum, VI, p. 283-337.
- Morgan, R. M., & Hunt, S. D.** (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. Journal of Marketing, 58, 20–38
- Murat, S.; Eser, B. Y.,** (2013) Türkiye’de Ekonomik Büyüme İstihdam İlişkisi: İstihdam Yaratmayan Büyüme Olgusunun Geçerliliği, Hak – İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Sayı: 3, 2013.
- Ottoman Bank Archives, hereafter OBA,** Legal Affairs Files, Certified copy of the 4 February, 1863, agreement, February 1307/1892)
- Öncü, Semra ve Aktaş, Rabia** (2007), “Yeniden Yapılandırma Döneminde Türk Bankacılık Sektöründe Verimlilik Değişimi”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, ss. 247-266.

- Özgür Ersan**, (2007:) “Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği”, Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, s. 59).
- Özkan, H.**, (2012) Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s: 56)
- Parasız, İ.** (2011) Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık. Bursa: Ezgi Kitabevi. :25)
- Pîrvu, G.** (2005) Microeconomie, Editura Sitech, Craiova, p. 133
- Pozsar, Zoltan; Adrian, Tobias.; Ashcraft, Adam B. ve Boesky, Hayley.** (2012). Shadow Banking, Federal Reserve Bank of New York, Staff Report no. 458 Revised Version
- Seyitoğlu, Halil.** (1999) Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 1999
- Stiller M, Zink T (2020)** Impact of COVID-19 on the European Banking Industry. IDC Perspective. International Data Corporation.
<https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=EUR246178520>. Accessed 27 June 2020
- Stiller M, Zink T (2020)** Impact of COVID-19 on the European Banking Industry. IDC Perspective. International Data Corporation.
<https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=EUR246178520>. Accessed 27 June 2020
- Stulz RM, Carey M (eds) (2006)** The Risks of Financial Institutions. University of Chicago Press, Chicago
- Şenkal, A.;** ‘The Impacts of Technological Developments on Collective Bargaining’, Social Policy Conferences, 43-44 Book, 2000, p.261-280
- Tansel A.** (2012) 2050’ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış, TÜSİAD-T/2012 11/536, İstanbul,
- Taymaz, E.** (2010). Kriz önlemlerinin etkinliği: Motorlu taşıtlar endüstrisi durumu. Kriz ve Türkiye: Kriz tepkisinin etki analizi, sayfa 41-72.
- Thévenon, O.** 2013. Drivers of female labour force participation in the OECD, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 145 (Paris, OECD Publishing).
- Tunay, B. and Uzuner, M. (2000),** “Düşük Enflasyona Geçiş Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü. Enflasyonu Düşürme Politikalarının Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri,” İstanbul: İktisadî Araştırmalar Vakfı, 110-111.
- Uysal, D., Alptekin, V.** (2009), “Türkiye Ekonomisinde Büyüme-İşsizlik İlişkisinin Var Modeli Yardımıyla Sınanması (1980-2007)”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(2), 69-78.
- Uysal, G.** (2013). Teşvikler kayıtlı kadın istihdamını artırır. BETAM Araştırma Özeti 13, 151.
- Vetrova T. N.** (2017). Effectiveness of banking: Evaluation and Measuring. Social-Economic Phenomena and Process.
- White, L, H.**, (1995). Free Banking in Britain: Theory, Experience, and the Debate, 1800-1845, The Institute of Economic Affairs, Second Edition, London.

- Wilson E (2020, March 2)**Coronavirus is costandopportunityforAsia’sbanks. Euromoney. <https://www.euromoney.com/article/b1kl4kc07s51cv/coronavirus-is-cost-and-opportunity-for-asias-banks>. Accessed 28 June 2020
- Yeldan, E. nd A. Ertuğrul, (2003)** “1999 Sonrası Türkiye Enflasyonla Mücadele Programının Yapısal Zayıflıkları Üzerine”, Ziya Onis ve BarryRubin (editör), TheTurkishEconomy in Crisis s.53-66, 2003. Londra: Frank Cass. (Ahmet Ertuğrul ile).
- Yeldan, Erinç. (2018)** Küreselleşme, Kim İçin? , 1.Basım, İstanbul: Yordam Kitap.
- Yüceol, Hüseyin Mualla. (2007)** Türkiye’de Bölgesel İşgücü Hareketleri, İşsizlik ve Ekonomik Kalkınma, İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:9, Sayı.1, Ocak 2007
- Zaim, Sabahattin.(1997)** Çalışma Ekonomisi, 10.Basım, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1997
- Zirekoğlu, N. (2014).** Türk Bankacılık Sektöründe Yaşanan Gelişmelerin Hanehalkı Üzerinde Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, Turkey., 2014:16)

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Malik Ahmadzade

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi
: İnsan Kaynakları 2018-2021

Lisans: Qerb Üniversitesi/ Bakü, Azərbaycan
: Ekonomi 2014-2018

Lise: Zengi Lisesi/ Bakü, Azərbaycan 2003-2014